

ŽIVOT

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • ČERVEN • JÚN • Czerwiec 1992 (ČÍSLO 409) CENA 2000 ZŁ

V kuratóriu o materinských jazykoch

Vyučovanie slovenského jazyka na spišských a oravských základných školách sa prakticky od začiatku stretávalo s mnohými prekážkami. Mohlo by sa zdáť, že v nových podmienkach demokratického štátu budú všetky prekážky rýchlo odstránené, tým viac, že ministerstvo školstva (MEN) vydalo v tejto veci dve nariadenia — z 21. decembra 1988 a z 2. februára 1990 — upravujúce zásady vyučby materinských jazykov a vôbec cudzích rečí a súčasne rušiace povinné vyučovanie ruštiny.

Žiaľ, uvedené nariadenia nesplnili všetky očakávania. Obsahovali hodne nepresnosti, čo umožňovalo rôznu interpretáciu niektorých článkov a tým vyvolalo hodne nedozumení. V súvislosti s tým v novembri 1990 bola v Novom Targu zvolaná porada za účasti kuratória, riaditeľov škôl zo Spiša a Oravy, ako aj zástupcov našej Spoločnosti, na ktorej si jej účastníci spolu zinterpretovali najdôležitejšie body nariadenia ministerstva školstva a objasnili všetky nejasnosti. Druhé takéto stretnutie s riaditeľmi a učiteľmi slovenčiny sa konalo vlasti na začiatku školského roku, na ktoré však naša Spoločnosť nebola formálne pozvaná. Aj po nich ďalej zostali viaceré problémy.

Dobre sa preto stalo, že Kurátorium osvety a výchovy v Nowom Sączu zvolalo dňa 30. marca t.r. ďalšiu poradu venovanú vyučovaniu materinských jazykov a presnejšie, — ako sa zdôrazňovalo v pozvánke, — realizácii práv národnostných menší v oblasti vzdelávania na školách v Nowosączskom vojvodstve. Stretnutia, ktoré otvorila nowosącka kurátorka mgr. Janina Gościej a viedla riaditeľka odboru z kuratória Zofia Mużyczko, sa zúčastnila o.i. predstaviteľka ministerstva národnej edukácie Melania Sobańska-Bondaruk, ako aj riaditelia škôl a niektorí učitelia slovenčiny s metodičkou slov. jazyka Zofią Bogaćikovou a predstaviteľia menší žijúcich na území Nowosączského vojvodstva — rusínskej, cigánskej a slovenskej. Z našej Spoločnosti boli prítomní: Augustin Andrášák, Jozef Čongva, Eugen Mišinec, Eudomír Molitoris, Anton Pivovarčík a Ján Spernoga.

Ako vyplývalo z úvodného prejavu predstaviteľky kuratória Z. Mużyczko, ako aj súčennej písomnej informácie pripravenej pre účastníkov porady, v Nowosączskom vojvodstve, — keď ide o slovenskú menšinu, — sa plne realizujú národnostné práva v oblasti vyučby materinského jazyka na základných školách. V súčasnosti sa slovenský jazyk vyučuje na 18 základných školach a učí sa ho 471 detí ako aj na lyciach v Jablonke — 19 žiakov. Vo väčšine škôl sa slovenčina vyučuje ako nepovinný, dodatočný predmet. V týchto úvodných správach sa ešte poukazovalo na určité nedostatky učiteľských ká-

dov, isté organizačné nedopatrenia, potrebu spracovania nového učebného programu a aktualizácie učebníc slovenčiny a na vcelku dobrú spoluprácu škôl i učiteľov s rodinami žiakov mi zdrženiami. Zdôrazňovalo sa tiež, že kurátorium nerobi žiadne prekážky v organizovaní vyučby materinských jazykov a že spolupráca s menšinovými organizáciami je potrebná a osoňá.

Mohlo by sa zdáť, že je všetko v poriadku a nezostáva nič iné len zatieskať a pokračovať v tomto zbožnom diele. Skutočnosť je však iná. Je pravdou, že kurátorium nerobí žiadne prekážky vo vyučbe materinských jazykov. A jednako existujú — vznikajú priamo na školech, o čom počas diskusie hovorili z stupcovia našej Spoločnosti. Medzi iním, podotkali, že v súlade s dohodou prijatou na porade v Novom Targu, vo všetkých školach na Spiši a Orave sa mali konáť osobitné schôdzky rodičov, na ktorých riaditelia škôl mali dôkladne oboznámiť rodičov s novými zásadami vyučovania materinských a cudzích jazykov. V mnohých školách sa takéto schôdzky, žiaľ, nekonali, a keď aj, tak rodičia dostávali nepresné a neobjektívne informácie, prípadne s patričným komentom zodpovedajúcim nevelkú užitočnosť slovenčiny ako nesvetového jazyka, čo napokon spôsobilo, že rušina sa často ďalej vyučuje povinne a na odhováranú slovenčinu sa prihlasovalo menej žiakov. V súvislosti s tým žiadali zvolat v tomto roku takéto schôdzky rodičov za účasti predstaviteľov našej Spoločnosti.

V mnohých školach, — zdôrazňovali krajania na porade, — chýbajú učiteľské kádre, školské orgány neprejavovali náležitú stavostnosť o zabezpečenie učiteľov slovenčinou, kde boli prihlásení žiaci, čo spôsobilo, že v posledných rokoch vo viacerých školách bola slovenská vyučba zrušená buď vôbec nedošlo k jej zorganizovaniu. Tak bolo napr. v Podskli, Podviku č. 1, vo Veľkej Lipnici-Skočikoch, v Malej Lipnici, Harkabuze, Podsrni, Lapšanke a pod. Iným príkladom nevhodného prístupu k vyučovaniu slovenčiny je obmedzovanie počtu vyučovacích hodín z 3 do 2 týždenne. V niektorých školách sa to uskutočňuje ako úsporné opatrenie v súvislosti so všeobecne fažkou situáciou v školstve. Je to neprípustné.

Tak isto neprípustné, — prizvukovali predstaviteľia našej Spoločnosti, — je rozširovanie na spišských školach nelegálnej brožúry Tadeusza M. Trajdosa obsahujúcej tézy pre vyučovanie dejín Spiša. Samozrejme dejín skreslených, predstavených vo falošnom svetle. Keďže uvedené brožúry neštváli ministerstvo národnej edukácie ako učebnú pomocku, jej využívanie na školách je protizákonné. V súvislosti s tým sa oficiálne obrátili na kurátorium a ministerstvo

národnej edukácie o stiahnutie uvedenej brožúry zo škôl a vyvolenie patričných záverov.

Predstaviteľka ministerstva národnej edukácie Melania Sobańska-Bondaruk oznamila účastníkom porady, že 15. marca t.r. bolo vydané nové nariadenie, ktoré v značnej miere zjednodušuje vyučbu materinských jazykov, umožňuje ju organizovať i v materských a odborných školach a zavádzajú do tejto vyučby aj prvky z dejepisu a zemepisu krajiny príslušnej národnostnej menšiny. (Text nového nariadenia uverejňujeme v plnom znení na str. 3). Zároveň p. Sobańska-Bondaruk pripomerala, že počas poslednej návštavy námestníka ministra školstva Slovenskej republiky boli dohodnuté finančné zásady zamestnávania slovenských učiteľov v Posku a opäťne, čo vyrieši problém kádrových nedostatkov na spišských a oravských školach. V súvislosti s tým ústredný výbor KSS aS mal byť čo najskôr vypracovať podrobnejšiu analýzu kádrového zabezpečenia škôl, aby pre ne mohli byť objednaní učitelia slovenčiny zo Slovenskej republiky.

V roku 1994 sa začala školská reforma v Posku. Preto majú byť vytvorené miešané poľsko-slovenské, ako aj inonárodné komisie pre prípravu učebníc. Zároveň budú zorganizované osobitné pracovné kolektívy (budú v nich aj naši krajaní učitelia), ktoré majú spracovať t.z.v. programové minimá. Zatiaľ však, o čom sme písali v minulom čísle Života, nám potrebne učebnice a súčasne aj detské časopisy pre jednotlivé školy zabezpečiť ministerstvo školstva SR. Sice predsedníčka Poľsko-slovenskej spoločnosti p. Danuta Abrahamowicz nevedno prečo namietala, že to vraj budú učebnice zastarané, ale napriek tomu veľmi sa nám zdialo. Ostatne, skúsení učitelia budú vedieť, čo si z nich majú vybrať. V tomto kontexte možno pomenovať, že vydavateľstvo „Książka i Wiedza“ vo Varšave má vydáť len dve čítanky — jednu tento rok a druhú v r. 1993.

Toľko o problematike vyučovania slovenského jazyka. Na porade v Nowom Sączu, ako som spomenul už skôr, sa veľa miesta venovalo aj vyučbe jazykov iných menší žijúcich v tomto vojvodstve — ukrajinskej, rusínskej a cigánskej. Ich popisovanie by zabralo príliš veľa miesta. Preto pre zaujímavosť len uvediem, že ukrajinci sa doteraz v Nowosączskom vojvodstve vyučovali na štyroch školách a navštěvovalo ju 32 detí. Rusíni zatiaľ nemali ani jednu školu. Chceli by však na začiatok otvoriť tento rok aspoň jednu rusínsku triedu. Keď ide o Rómov (cigánsku meninu) od januára 1991 boli na území vojvodstva vytvorené osobitné triedy pre deti a mládež (spolu 5). V tomto prípade nejde o vyučovanie cigánskeho jazyka, ktorý nie je kodifikovaný, ale o vzdelávanie podľa zjednodušeného, zmenšeného programu.

JÁN SPERNOGA

K zápisom na vyučovanie slovenčiny

NOVÉ MOŽNOSTI

Na záver školského roka sa už tradične konajú zápisy na vyučovanie slovenského jazyka. Pripomíname to rodičom, ale aj krajanému aktívu našej Spoločnosti zo všetkých miestnych skupín na Spiši a Orave. Totiž po prvý raz od polovice sieddesiatych rokov sa naskytla príležitosť začať vyučbu slovenčiny vo všetkých školách, v každej spišskej a oravskej obci, kde žijú krajania a kde, samozrejme, bude záujem o tento

jazyk. Už sa netreba obávať, čo sa doteraz neraz stávalo, že rodičia zapísali svoje deti na slovenčinu, ale ich nemal kto učiť. Všetko nasvedčuje tomu, že kádrové problémy sú už za nami.

Ako sme už hore spomenuli, na základe nedávnej dohody ministerstiev školstva Poľska a Slovenska možno teraz zabezpečiť pre každú školu učiteľov slovenčiny priamo zo Slovenska. Aby však tito učitelia mohli k nim prísť, treba predtým prihlásiť na slovenčinu žiakov. Treba ich prihlásiť čo najviac, aby tto učitelia, dobrí odborníci, mali koho učiť. V súvislosti s tým podotýkame, že rodičia môžu teraz prihlašovať deti i v tých školach, kde sa slovenčina doteraz nevyučovala buď pre nedostatok učiteľov bola zrušená, napr. v Lapšanke, Nižných Lapšoch, Tribši, Falštine, Fridmane, Durštine, Podskli, Harkabuze, Veľkej Lipnici-Skočikoch, Kičochoch a inde.

Naskytla sa nám teda príležitosť, akú sme už dôvno nemali. Preto si myslíme, že by ju mali využiť všetci krajaní rodičia, tým viac, že vyučovanie slovenčiny je zdarma. Myslíme si tiež, že do tejto akcie by sa mali čo najaktívnejšie zapojiť i všetky výbory miestnych skupín Spoločnosti, aby čo najviac detí mohlo využiť túto výnimočnú príležitosť. V tomto kontexte treba poznamenať, že organizovanie slovenskej vyučby v nových školách zjednodušuje i nové nariadenie ministra národnej edukácie. Školy nesmú klásiť žiadne prekážky ani vyvíjať akúkoľvek agitáciu proti vyučovaniu slovenského jazyka, čo sa zvlášť zdôrazňovalo na porade v Kurátoriu osvety a výchovy v Nowom Sączi, ako aj na stretnutí predstaviteľov našej Spoločnosti v ministerstve národnej edukácie. Školské orgány budú organizovať a priebeh slovenskej vyučby pozorne sledovať.

ZIVOT

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ

Z DNIA 24 MARCA 1992 R. W SPRAWIE ORGANIZACJI KSZTAŁCENIA UMOŻLIWIJĄCEGO PODTRZYMYWANIE POCZUCIA TOŻSAMOŚCI NARODOWEJ, ETNICZNEJ I JĘZYKOWEJ MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH.

Na podstawie art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. nr 95, poz. 425) zarządza się, co następuje:

§ 1. 1. Przedszkola i szkoły publiczne zapewniają uczniom warunki umożliwiające podtrzymywanie i rozwijanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej oraz własnej historii i kultury.

2. Warunki, o których mowa w ust. 1, stwarzane są w toku powszechnie dostępnych zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych.

§ 2. Nadzór nad prawidłową realizacją praw oświatowych mniejszości narodowych i etnicznych sprawuje kurator oświaty.

§ 3. 1. Nauka języka ojczystego mniejszości narodowych oraz inne zajęcia, o których mowa w § 1 ust. 2, są organizowane na zasadzie dobrowolności. Organizuje je dyrektor szkoły (przedszkola) na pisemny wniosek rodziców lub prawnych opiekunów dzieci. W przypadku młodzieży ze szkół ponadpodstawowych deklaracje wyrażające wolę korzystania z nauki w szkole, o której mowa w § 4, mogą składać sami uczniowie.

2. Zgłoszenie na naukę języka ojczystego mniejszości przyjmuje dyrektor szkoły przy zapisie dziecka do szkoły (przedszkola) lub w okresie przygotowania nowego roku szkolnego, a więc w kwietniu i maju każdego roku. Zgłoszenie to jest ważne do czasu ukończenia szkoły (przedszkola). W zgłoszeniu należy określić formę nauczania zgodną z § 4 niniejszego rozporządzenia.

§ 4. 1. Nauczanie języka ojczystego określonej mniejszości narodowej może być prowadzone:

- a) w przedszkolach i szkołach z ojczystym językiem nauczania,
- b) w przedszkolach i szkołach dwujęzycznych,
- c) w szkołach z dodatkową nauką języka ojczystego mniejszości,
- d) w międzyszkolnych zespołach nauczania języka ojczystego mniejszości.

2. Szkoly (przedszkola) dla mniejszości narodowych są organizowane i finansowane na podstawie przepisów dotyczących przedszkoli i szkół publicznych odpowiedniego typu, z uwzględnieniem postanowień § 6 niniejszego rozporządzenia.

3. Szkoła podstawowa z ojczystym językiem nauczania mniejszości może być bezobwodowa, jeśli posiada internat lub organizuje dowożenie uczniów.

§ 5. 1. Przez „szkołę z ojczystym językiem nauczania” rozumie się szkołę prowadzącą nauczanie w języku danej mniejszości, z wyjątkiem nauczania języka i literatury polskiej oraz historii.

2. W przedszkolu z ojczystym językiem nauczania zajęcia są prowadzone wyłącznie w języku ojczystym danej mniejszości.

3. W oddziałach dla dzieci sześciolatnich wprowadza się język polski w wymiarze 4 godzin tygodniowo.

4. Przez „szkołę dwujęzyczną” rozumie się szkołę (przedszkole) prowadzącą nauczanie w dwóch równoważnych językach, którymi w tym przypadku są: język polski i język ojczysty mniejszości narodowej.

5. Przez „szkołę z dodatkową nauką języka ojczystego” rozumie się szkołę prowadzącą nauczanie wszystkich przedmiotów w języku polskim, z wyjątkiem przedmiotu dodatkowego, którym jest język ojczysty danej mniejszości.

§ 6. Klasa (oddział), w której nauczanie odbywa się w języku ojczystym mniejszości, może być zorganizowana wówczas, gdy na naukę w tej klasie (oddziale) zgłosi się co najmniej 7 uczniów w szkole podstawowej i 14 w szkole ponadpodstawowej.

§ 7. 1. W przypadku, gdy liczba uczniów zgłoszonych jest mniejsza niż ustalona w § 6, nauczanie w języku mniejszości organizuje się w grupach międzyoddzialowych lub międzyklasowych,

- a) grupa międzyoddzialowa, tj. utworzona z uczniów różnych oddziałów tej samej klasy (np. IIIa i III b) nie może liczyć mniej niż 7 uczniów,
- b) grupa międzyklasowa, tj. utworzona z uczniów różnych klas (np. II i III) pracuje na zasadach stosowanych w klasach łączonych i nie powinna liczyć mniej niż 3 i więcej niż 14 uczniów,
- c) jeśli na naukę języka ojczystego mniejszości zgłosi się 1 uczeń w klasie, może on uczyć się tego języka w grupie dwujęzycznej lub międzyklasowej.

2. Jeśli w szkole nie ma możliwości zorganizowania nauczania języka ojczystego mniejszości z powodu zbyt malej liczby zgłoszonych uczniów lub z braku nauczyciela, dyrektor szkoły przekazuje listę uczniów zgłoszonych na naukę tego języka organowi prowadzącemu szkołę publiczną, który, uwzględniając możliwości komunikacyjne organizuje międzyszkolne zespoły nauczania języka ojczystego.

Liczba uczniów w zespole międzyszkolnym nie może być mniejsza niż 3 i większa niż 20.

§ 8. 1. W szkołach z ojczystym językiem nauczania obowiązują plany nauczania, określone w zarządzeniu o ramowych planach nauczania oraz minimum programowe z języka ojczystego.

2. W szkołach z dodatkową nauką języka ojczystego oraz w międzyszkolnych zespołach nauczania obowiązujący tygodniowy wymiar godzin przeznaczonych na naukę tego języka wynosi 3 godziny.

3. W wyjątkowo uzasadnionych przypadkach zezwala się organom prowadzącym szkołę na zwiększenie liczby godzin przeznaczonych na nauczanie języka ojczystego mniejszości.

§ 9. Nauczanie języka, historii i geografii kraju mniejszości w szkołach z ojczystym językiem nauczania odbywa się na podstawie programów dopuszczonych do użytku szkolnego przez Ministra Edukacji Narodowej.

§ 10. W szkołach z dodatkową nauką języka ojczystego i w szkołach dwujęzycznych wprowadza się elementy historii i geografii kraju, z którego wywodzi się dana mniejszość w ramach obowiązującego wymiaru czasu, przeznaczonego na realizację programu tych przedmiotów. Dobór zagadnień poszerzających treści programowe pozostawia się do decyzji rady pedagogicznej.

§ 11. Dyrektor szkoły może — w miarę możliwości lokalowych, finansowych i kadrowych organizować inne formy zajęć umożliwiające podtrzymywanie tradycji i kultury mniejszości narodowych i etnicznych oraz naukę języka ojczystego lub dialekta w ramach przyznanych środków budżetowych.

§ 12. Proces wychowawczy w szkołach dla mniejszości narodowych oraz nauczanie przedmiotów humanistycznych powinny służyć poszanowaniu polskiego i światowego dziedzictwa kulturowego oraz podtrzymywaniu tradycji i kultury regionalnej.

§ 13. 1. Na wniosek rodziców, uczniowie narodowości niepolskiej pobierający naukę języka ojczystego mogą być zwolnieni z nauki innego, obowiązującego języka obcego.

2. Uczniowie narodowości polskiej uczęszczający do szkół, które organizują nauczanie języka ojczystego określonej mniejszości, mogą na wniosek rodziców — uczyć się tego języka, jako obowiązkowego języka obcego.

3. Zgłoszenie ucznia na naukę języka ojczystego mniejszości w szkole lub w zespole międzyszkolnym jest równoznaczne z założeniem tego języka do przedmiotów obowiązkowych dla tego ucznia, ze wszystkimi konsekwencjami wynikającymi z regulaminu oceniania, klasyfikowania i promowania, a w odniesieniu do uczniów szkół średnich także z regulaminu egzaminu dojrzałości.

§ 14. W szkołach z ojczystym językiem nauczania mniejszości świadectwa szkolne wystawia się w języku polskim i w języku danej mniejszości.

§ 15. Absolwenci szkół z ojczystym językiem nauczania mniejszości mają dostęp do szkół polskich wyższego szczebla.

§ 16. W wykonywaniu zadań, o których mowa w § 1 ust. 1, organy prowadzące szkoły (przedszkola) oraz dyrektory tych placówek współdziałają z terenowymi ogniwami organizacji społeczno-kulturalnych mniejszości narodowych i etnicznych.

§ 17. Nauczanie religii, o której mowa w art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, reguluje odrębne przepisy, dotyczące organizowania nauczania religii w szkołach.

§ 18. Traci moc zarządzenie Nr 67 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 grudnia 1988 r. w sprawie organizowania nauki języka ojczystego dla dzieci i młodzieży narodowości niepolskiej w szkołach podstawowych i liceach ogólnokształcących (Dz. Urz. MEN Nr 11, poz. 69).

§ 19. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty ogłoszenia.

U Z A S A D N I E N I E

Organizowanie w szkołach podstawowych i liceach ogólnokształcących nauki języka ojczystego dla dzieci i młodzieży narodowości niepolskiej regulowało zarządzenie nr 67 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 grudnia 1988 r. (Dz. Urz. MEN nr 11, poz. 69).

Projekt rozporządzenia w tej sprawie, zgodnie z deklaracją określoną w art. 14, ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. Nr 95, poz. 425), rozszerza możliwość organizowania zajęć w języku ojczystym mniejszości na przedszkola i szkoły zawodowe.

Podstawą do zorganizowania nauki języka ojczystego oraz prowadzenia innych zajęć służących podtrzymywaniu poczucia tożsamości narodowej i etnicznej jest wniosek rodziców. Przyjęta zasada dobrowolności uważa prawa mniejszości do pobierania nauki w języku ojczystym określone w podstawowych dokumentach, którymi są Fakt Praw Obywatelskich i Politycznych, Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej, dokumenty spotkań KBWE (Konwencja Kopenhaska, Raport Genewski).

Trzymajmy się dotychczasowe zasady organizacyjne, a więc możliwość organizowania szkół z ojczystym językiem nauczania, szkół z dodatkową nauką języka ojczystego, zespołów (grup) międzyszkolnych lub międzyklasowych oraz wprowadza się możliwość organizowania szkół obujęzycznych.

W rozporządzeniu nie uwzględniono warunków organizowania nauczania religii mniejszości ponieważ zostaną one uregulowane odrębnym zarządzeniem, wydanym na podstawie art. 12 ust. 2 ustawy, o której mowa na wstępie.

Trudno oszacować wzrost wydatków z tytułu wprowadzenia zajęć w języku ojczystym mniejszości narodowych do przedszkoli i szkół zawodowych.

Widaje się, że nie będzie on znaczący, jednak zaniedbania w tym zakresie mogą w niektórych województwach (np. opolskie) spowodować znaczny wzrost liczby placówek organizujących nauczanie języka niemieckiego i wzrost wyjątków na oświatę. Niewielki wzrost wydatków spowoduje także zmniejszenie liczby uczniów z 12 do 7 w grupach, utworzonych z oddziału szkolnego. Wzrost wydatków na oświatę, o których mowa wyżej, znajdzie pokrycie w budżecie resortu edukacji narodowej.

S mgr. JULIANOM STOPKOM,
wojtom gminy Jablonka

Smer:

Užšia spolupráca so Slovenskom

Gminy už dva roky pracujú v nových podmienkach ako samosprávne jednotky. Čo to pre ne znamená?

— Postulít vytvorenia samosprávy miestnych spoločností bol silne zakorenéný v predstavách poľskej politickej opozicie pred rokom 1989. Bola to teda jedna z prvých úloh, ktoréj sa pri budovaní nového, demokratického zriadenia venoval novozvolený parlament, ako aj prvá po vojne nekomunistická vláda v Poľsku. Zákon z 8. marca 1990 o územnej samospráve, ktorý vošiel v platnosť 27. mája 1990, spolu s inými právnymi aktami ustanovil nový, zásadne pozmenený systém činnosti územnej administratívy a hospodárenia. Schválením zákona gminy získali predovšetkým oveľa väčšiu pravomoc bolo im priznané vlastnícke právo a iné majetkové práva. Podstatným prvkom zmien bolo najmä to, že gmina sa stala právnickou osobou. V súvislosti s prevzatím bývalého štátneho majetku do vlastníctva samospráva musí teraz s týmto majetkom čo najlepšie hospodárať.

Odkiaľ má gmina finančné prostriedky?

— Zhodne so zákonom o územnej samosprávnej gmine ako právnicka osoba môže využívať hospodársku činnosť. Napr. užitkové miestnosti ktorými gmina disponuje, môže prenajmať pracovníkom a tiež súkromným osobám. Môže tiež odpredávať byty nájomníkom a pod. Toto je jedna z ciest, ktorou

do rozpočtu gminy plynú peniaze. Ďalšie peniaze gmina získava bezprostredne od poplatníkov. Sú to poplatky (dane) za lesy, pôdu, nemovitosti a pod. Ako tretí zdroj príjmov je subvencia od štátu, určená na vyrovnanie rozdielov v hospodárskom rozvoji jednotlivých gmin. Naša gmina z takto získaných peňazí napr. v roku 1991 hradila asfaltovanie cest v dĺžke 11 km. Ďalšie 4 km sme vytvrdili a súčasne sme začali v stavbe retranslačnej televíznej stanice v Jablonke.

V novembri m.r. sa v Zakopanom konala po slovensko-poľská konferencia, ktorej cieľom bolo nadviazanie kontaktov a spolupráce medzi poľskimi a slovenskimi obcami i mestami v pohričnom pásme. Čo ste si z tejto konferencie odniesol?

— Myslím si, že takéto stretnutia mali by sa konať častejšie. Bola tam vzájomná výmenu názorov na priebeh demokratických premien v našich štátach. Poľskí, ako aj slovenskí účastníci sa snažili o susedské zblženie našich krajín. Ja som na konferencii vystúpil s konkrétnymi návrhami na spoluprácu so Slovenskom našej gminy ktorá bezprostredne leží v poľsko-slovenskom pohričí. Patrí k nej sedem oravských dedín. Hlavný komunikačný uzol vede cez Jablon-

ku. Čez obec prechádza medzinárodná cesta od Chyžného smerom na Krakov. Oblast našej gminy má všetky podmienky na rozvoj turistiky. Nachádza sa tu tiež skansen oravské architektúry. Dobré klimatické podmienky má Podvilk, v ktorom sa nachádza pekný rekreačný dom. Z Podvilk viedie turistický chodník na vrch Pajakov. Zvlášť atraktívna pre rekreáciu je Oravka s dokonalými klimatickými podmienkami. Na území tejto obce máme cennú pamiatkovú budovu — drevený kostol z roku 1650.

Spolupracujete s niektorou obcou na Slovensku?

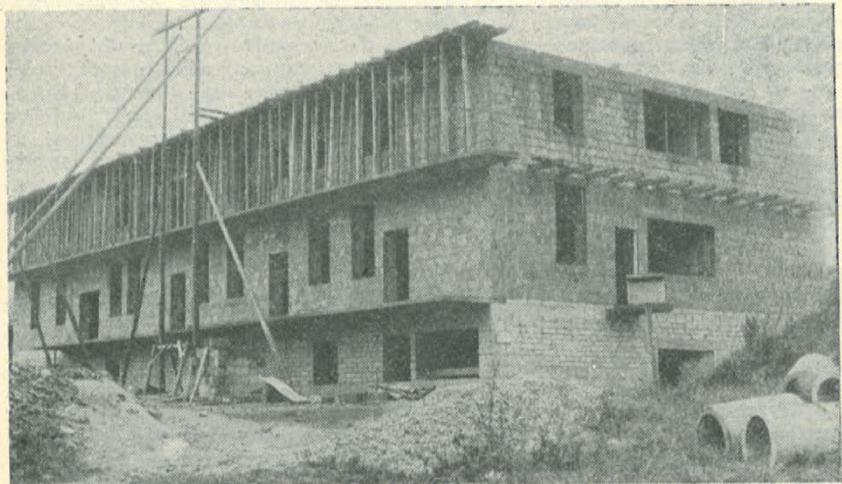
— Na konferencii v Zakopanom som si uvedomil, že to, o čom sa diskutuje, naša gmina už dávno praktizuje. Udržujeme blízke kontakty s pohričným mestom Trstená. Naše folklórne skupiny vystupujú na festivaloch na druhej strane hraníc a skupiny zo Slovenska vystupujú u nás. V období prízdnin organizujeme výmenný pobyt mládeže, rôzne športové podujatia a výlety. Domky, nachádzajúce sa na území gminy, sprístupňujeme na ubytovanie pre organizované skupiny a jednotlivcov. Vzhľadom na spoločný rolnický charakter našich obcí je tu tato vzájomná spolupráca trochu menšia.

V poslednom období sa na celom svete zdôrazňuje otázka ľudských práv, práv národnostných menín. Boli prijaté rôzne konvencie, od KBSE v Helsinkách až po Kodax, ktoré podpísalo i Poľsko. Na území našej obce žijú Slováci, ktorí majú mať svoje práva, v tom i na slovenského bohoslužby. Ako sa vy osobne na to dívate a na zavedenie slovenských bohoslužieb v Jablonke keďže ako vieme, vyzvalo to hodne akcií proti ich zavedeniu...

— Odpoviem stručne. Na území Oravy národnostný problém neexistuje. Snažia sa ho vidieť len niektorí intelektuáli, väčšinou spoza Gravy. V našej obci Slováci a Poliaci nazývajú v zhode a po susedsky. A bohoslužby? Boh porozumie každej reči, v akej sa k nemu obraciame.

Dakujem za rozhovor.

Zhovárala sa: EVA MATISOVÁ

PEKELNÍK

Žijeme nádejou...

Takto by sa dalo krátko charakterizať dnešnú situáciu pekelníckych rolníkov. Zavedenie trhového systému v ekonomike sa dotklo všetkých spoločenských vrstiev, no vari najčastejšie postihlo rolníkov. Vídime to dnes i na našich spišských a oravských dedinkách, kde ľudia hospodária, na mälo výnosných pôdach.

Oravskú obec Pekelník sme navštívili ešte pred jarnými prácam, kedy rolníci vlastne len plánujú, čo kde a koľko budú pestovať,

aby mali aký-taký príjem. Niektorí mali iste pochybnosti, či sa vôbec vyplatí výjsť na svoju roľníku. Tunajší rolníci zastávajú názor, že všäda napriek trhovému systému, by mala poľnohospodárstvo do určitej miery ovplyvňovať.

— Už oddávna sa situácia rolníkov z roka na rok zhoršuje — povedal mi náhodný Pekelníčan, ktorého som stretol po príchoде do tejto obce. — Veľa sa o tejto zlej situácii len hovorí, ale nič konkrétnie nerobí. V štá-

toch západnej Európy vlieď do určitej miery dotújú poľnohospodárstvo a tym usmerňujú jeho rozvoj. U nás je naopak.

Počul som ešte, že pred dvomi, troma rokmi mnohí z nich si mohli kúpiť umelé hnojivo a pomerne široko využívať poľnohospodárske služby miestneho rolnického krížku. Dnes na to nemôžu ani myslieť. Výrobne prostriedky a služby sú veľmi drahé. Môžu si to dovoliť len tí, čo pracujú aj mimo poľnohospodárstva buď sezónne v cudzine, takých je väčk v Pekelníku mälo.

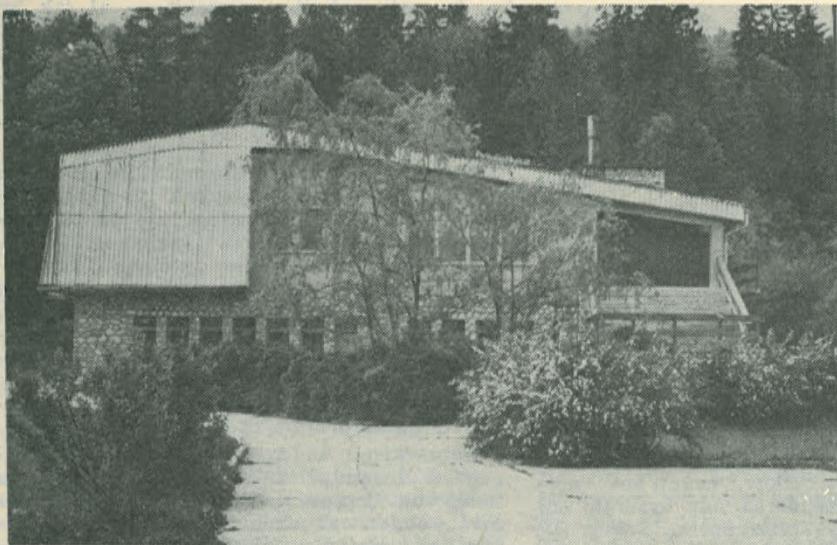
Tajomníkom a učtovníkom miestneho rolnického krížku je krajan Ján Švientek, ktorého som pri tejto príležitosti požiadal o slovo.

Dnešná úloha krížku a vôbec jeho situácia je úplne iná ako ešte pred niekoľkými rokmi. Vtedy naše služby najmä v oblasti mechanizácie poľných prác, ale aj iné využívali skoro všetci rolníci. Dnes je situácia neporovnatne horšia. Každý rolník, žijúci len z gazdovstva, mnohokrát obráti v ruke každú zlatku, kym ju vydá. V súvislosti s tým činnosť nášho krížku je veľmi obmedzená, v podstate len sezónna.

Napriek tomu krajan Švientek je optimistom. Nazdáva sa, že po istom čase sa situácia musí zmeniť. Predpokladá tiež, že sa obnoví železničná doprava na trati Nowy Targ — Czarny Dunajec, ktorú v budúcnosti možno bude potrebné predĺžiť do Jablonky a snáď aj ďalej na Slovensko. Speje sa predsa k rozšíreniu regionálnej pohričnej spolupráce. Pre Oravcov by to z ekonomickej hľadiska bolo veľmi prospiešné.

V minulom roku začali v Pekelníku komasáciu. V severnej časti obce zememeráci dokonca časť pozemkov scelili. Avšak finančné faktori komasáciu zastavili. A tak sa Pekelníctania na ľaľ trápia na úzučkých

POKRAČOVANIE NA STR. 6

Obecny
kulturny
dom
v Nedeci

Trochu dobrej vôle

Krajanské klubovne vždy znamenali problém pre našu Spoločnosť. KSSČaS ako slovenská organizácia nevlastnila ani v jednej obci žiadne nehnuteľnosti, domy buď iné budovy. Preto keď chcela v jednotlivých miestnych skupinách zorganizovať klubovne, musela si prenajmať miestnosti, spravidla v s krommých domoch, hasiakach rem'zach a pod. Boli to najastejne neve kľačky, aké sa dovtedy budovali na vidieku, ktoré nie v dy zodpovedali svojmu poslaniu. Preto v šesdesiatych rokoch Spoločnosť začala vyvíjať úsilie o výstavbu vlastných domov slovenskej kultúry — na začiatok aspoň po jednom na Spiši a Orave.

Nebola to ľahká úloha. Vtedajším orgánom pochopite ne nebolo po vôle rozvoj národnostnej kultúry, preto dlhý čas zaujali odmiatavý postoj. Napokon po mnohoročnom sna ení súhlasili s ich výstavbou, ba aj predili určité prostriedky. Mali to však byť obecné kultúrne domy, v ktorých naša Spoločnosť mala mať miesto na zriadenie slovenských klubovní. Tako došlo k výstavbe obecných kultúrnych domov v Krempachoch, Dolnej Zubrici a Nedeci, pri ktorých brágadnícky pracovali aj na krajania. Kremppa ania, vďaka svojej tvrdohlavosti, napokon miestnosť na klubovňu v kultúrnom dome zskali. Nedeckým a dolnozubrickým krajanom sa to nepodarilo, hoci mali najväčšiu zásluhu na vzniku týchto kultúrnych stánkov v ich obciach.

Miestna skupina KSSČaS v Nedeci sa od svojho vzniku borila s rôznymi prekážkami, no dlho si vlastnú klubovňu zriadiť nemohla.

Nedecká Veselica počas minuloročnej prehliadky v Chyžnom.

Krajania sa preto schádzali v súkromných domoch, tam nacvičovali divadielka a folklórne súbor. Až kdeši v polovici sedemdesiatych rokoch vtedajší gminný úrad sú-

hlasil so zriadením slovenskej klubovne na poschodi poloprázdnej budovy materskej školy. Bola v tejto veci spisaná i patričná zmluva. Až zrazu pred niekoľkými mesiacmi gminný úrad zrušil zmluvu a MS v Nedeci dal v poveď (s platnosťou od mája t.r.). Ako sme sa dozvedeli v gminnom úrade od vlaňajšieho roku gmina prevzala financovanie tzv. nultých tried, ktoré chce pres ahoval zo zikladnej ťoky a umiestniť v jednej budove spolu s materskou škôlkou. Teda práve v miestnosti, kde sa nachádzala slovenská klubovňa.

Nechceme zasahovať do kompetencie gminného radu a miestnej samosprávy, ale jednako si myslíme, že v takejto situácii sa ešte pred vypovedaním malo najprv hľadať nejaké alternatívne riešenie. Tak sa to robi v celom civilizovanom svete. Ako som už spomenul v Nedeci sa nachádza obecný kultúrny dom, odovzdaný do prevádzky na počiatku osemdesiatych rokov. Je to veľký objekt, s viacerimi miestnosťami, ktoré nie sú plne využívané. V jednej z nich by sa kľudne mohla zriadiť klubovňa MS, veľký napokon dom vznikol z iniciatívy krajanov, ktorí na jeho výstavbe aj svojpomocne pracovali. Na to by gminný úrad nemal zabúdať. Ten však zastáva iný názor. Vraj na jednom gázdovstve dvaja negazdujú. Úrad je sice ochotný poskytnúť našej Spoločnosti miestnosti na priležitosťné podujatia, prehliadky a pod., ale podľa mňa takéto „gesto“ nestaci. Veľké ostatné ide o lepšie využitie kultúrneho stánku, ktorý by predsa mal slúžiť všetkým,

teda aj krajanom, ktorí si to plne zaslúhujú. Netreba k tomu nič viac, len trochu dobrej vôle.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Slováci v Rumunsku

V rámci masového vysťahovalectva Slovákov na Dolnú zem v 18. a 19. storočí sa as z nich usadila i na území dnešného Rumunska — v Baníte (1803 v Nadlaku, v Butine 1813, vo Vukove 1825 atď.), a v oblasti bihorského Rudohor (1790 Bodonoš, Nová Huta atď.). Baníť osídli evanjelici, ktorí v oblasti Rudohor katolícke obyvateľstvo. Zamestnanie bolo v prevažnej miere po nohosporstvo, dreorubaťstvo a sklofstvo.

Medzi vojnové obdobie bolo príznivé pre rok o národnostnú identitu menšiny. Rozvoj sa spolkov, školského a kultúrny život Slovákov. Aktivita sa s stredila do Nadlaku. Po česko-rumunskej dohode z roku 1930 sa darilo najmä slovenskemu a českemu kolonistovi — SR vystavala v Bihore a Salaji 12 km a poslala u ľetov, ktorí tu utlili až do roku 1948. Roku 1948 vzniklo v Nadlaku slovenské pedagožické gymnázium, ktoré zaručovalo kontinuitu učítelských kdrov pre slovenské a české školy v Rumunsku.

V súčasnosti — podľa odhadu Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku — žije tu asi 25 000 Slovákov a 10 000 Čechov. Slováci obývajú oblasť bihorského a salajského (asi 15 000 Slovákov katolíckeho vyznania, po nohosporstve, veľmi ľahké životné podmienky, v posledných rokoch značná sociálna emigrácia vnútorná i smerom na Slovensko), aradského (8 000 Slovákov, centrum Nadlak — 6 000 obyvateľov prevažne evanjelického vierovyznania, po nohosporstve, ale aj priemysel), timišského oblasti (3 slovenské dediny, evanjelici, po nohosporstve, niekoľko sto Slovákov aj v Temešvári).

Kolost o napriek preitím desaťročiam je na pomerne slnečnej úrovni na treom mieste za maďarskou a nemeckou národnosťou v Rumunsku. Dnes sa vyučuje na jednom slovenskom gymnáziu a na 23 školách so slovenským vyučovacím jazykom. Na univerzite v Bukureşti sa slovenčina a čeština učí ako vedľajší predmet popri rumunčine,

čo záujemcov z radov menšiny znevýhodňuje už pri prijímacích skúškach. Tak sa stalo, že tiež predmety vy tutovali tak, ktorí na menšinové školy nikdy nenastúpili. Preto má pre slovenskú menšinu v Rumunsku veľký význam možnosť štúdia detí na Slovensku, hoci počet záujemcov je oveľa vyšší ako zádorčenských 10 štipendii Ministerstva školstva, mládeže a športu SR. Pomocou je mimoriadnych 45 štipendii, ktoré Slováci v Rumunsku dostali v minulom školskom roku.

Bohatý kultúrny život si udržiavajú najmä obce so silným zastúpením slovenského obyvateľstva a relatívne vhodnými podmienkami. V 4–5 obciach, pretrváva tradičia ochotnických divadiel a folklórnych súborov. Od roku 1969 pracuje v Nadlaku Literárny križok Ivana Kraska, ktorého členovia sa popri vlastnej tvorbe venovali aj výskumu kultúrneho deditstva rumunských Slovákov — folklóru, etnografie, dejín. Napriek tomu výskum nie je ukončený a bolo by treba v ňom pokračovať. Mimoriadny vý-

POKRAČOVANIE NA STR. 16

Tí strašní Poliakožrúti

Janusz Kamocki, etnograf a člen vedenia Zväzu poľského Spiša napísal nedávno v mesačníku Na Spisu (č. 3/12 z marca 1992 r., str. 6–7) posudok o prvom čísle magazínu Severný Spiš, ktorý v novembri 1991 vydal v Bratislave nás zamagurský rodák dr. Ján Kubán. Názov recenzie znie: Znovu inaczej...

„Severný Spiš“ má 24 strán a pozostáva z viacerých článkov prevažne publikovaných predtým v slovenských periodikách. V magazíne je tiež uvedený text interpelácie námestníka predsedu Slovenskej národnej rady ing. Jána Klepáča vo veci Slovákov v Posku, ktorá odznela v slovenskom parlamente 23. apríla 1991, ako aj Memorandum slovenskej národnostnej menšiny v Posku zo 7. júna 1991, poslané najvyšším orgánom v Posku a v Česko-Slovensku. Magazín obsahuje i dva rozhovory: so spišským biskupom Františkom Tondrom a so mnou.

Účelom Severného Spiša je dať slovenskej verejnosti pravý pohľad na postavenie Slovákov v Posku, ako aj verifikovať publikácie niektorých poľských novinárov, pseudovedcov a činiteľov Zväzu poľského Spiša. Podľa viacerých kurióznych článkov poľských autorov, na Spiši a na Orave v Posku výbec net Slovákov (Na Spisu č. 3). Niekoľko desiatok tisíc Poliakov podrobenej vekúmu národnému útlaku. V iných publikáciach Zväzu sa hovorí o tom, že naša Kultúrno-sociálna spoločnosť žiada a očakáva pripojenie Spiša k Slovensku, že rastie agresívita činiteľov Spoločnosti, že Jozef Congva je známy svojimi protipoľskými článkami v Živote, že Slováci v Jurgove žiadali zaviesť v slovenčine všetky omše atď. Nepravdivé a skreslené informácie o stretnutí menšiny s premiérom Carnogurským v Čiernej Hore (30. júna 1991 r.) zapričinili ďalšie tlačové urásky jednotlivcov a Spoločnosti (že napr. Spoločnosť vyvíja nebezpečnú politiku a že mūti v hlave pokojného obyvateľstva Spiša a Oravy. Zväz poľského Spiša sa navyše obrátil na širokú verejnosť s prosbou o finančné príspevky na vydavateľskú činnosť, ktorá má zabrániť slovakizácii. Nie je to logické, veď nemožno očakávať slovakizáciu od niekoho, koho niet. Takýto čin nezmyslov by sa v tvorivom úsili Zväzu dalo nájsť viac. Predstaviteľia Zväzu píšu, že sú priateľmi slovenského národa, želajú mu všetko dobré. Tieto deklarácie im na druhej strane nebránia uráza čelného predstaviteľa Slovákov – Pavla Carnogurského a vysmievajú sa Slovákom, že je to malý národ s veľkými komplexami.

Už v staroveku bola známa svojprázna múdrost, že každá vec má svoju mieru. A keďže autori urázkov a osočovania už dávno prekročili únosnú mieru neslušnosti, začali trestné procesy.

Je už načase dať odpovedeť J. Kamockému. V recenzii Severného Spiša Kamocki zaútočil aj na mňa a to kvôli jednej vete v článku Slovensina v kostoloch na Spiši a Orave, ktorý Ján Kubán prevzal v skratenej forme z nho krajanského časopisu Život. V článku je veta, že „prinavrátenie územia severného Spiša a horného Oravy Slovensku (1939), o poľskí autori tendencie populárnych prác a materiálov nesprávne nazývajú slovenskou okupáciou, znamenalo plné restitúcio in integrum v postavení slovenčiny v bohosluhu v ch.“ Kamockemu ide o okupáciu. Nemal som však na myslí právne hľadisko, ale reakciu miestneho obyvateľstva na prichod slovenských vojakov, úradníkov, učiteľov a kňazov. Pozrime sa, ako vyzeralo ich privitanie a či obyvatelia Spiša, Oravy ich povaľovali za okupantov.

Novoborský farár František Móš napísal (Roky 1918–1939 na severnom Spiši. Bratislava 1944, s. 18–19): „1. septembra 1939. Bol to deň piatkový, ale pre nás veľmi šťastlivý. (...) Druhýho dňa v podvečer sa slzami v očiach a s kvetmi vitali sme slovenské vojsko. Radosť, ktorú sme vtedy cítili, nemômo opaťa. To treba bolo vidieť a prežiť“. O bohosluhu bách v jurgovskom kostole písal v roku 1940 nemecký autor Kurt O. Rabl: „U 3. septembra sa v historickom, svätoňene vyzdobenom drevenom kostole v Jurgove (severne od Javoriny) znova odboavovali od pätnásť rokov katolické bohoslužby v slovenskom jazyku, na ktorých sa vo veľkom počte z ľahšej delegátov z oslobodených obcí. Mal, ale charakteristická epizóda (...) by sa tu nemala zamätáť: na začiatku svätej omše kostol k odovzdal celebroujúcemu duchovnému k všeobecnej radosti zhromaždených – pätnásť rokov starostlivo skrvaný slovenský evanjeliár“. Asi sa nebudem myli, keď napíšem, že okupanta sa takto nevítala. V listoch spišského biskupa Jána Vojtaššáka kardinála A. Hlondovi, A. Sapiehovi a S. Vyszynskému (pozri „Život“ č. 2/1992, s. 8–9) si môžeme prebítať aj túto vetu: „Rok 1939, keď pre Pošku a pre našich bratov Poliakov sa začaly najsmutnejšie časy, poľskí Horalí skrz svojich zástupcov obrátili sa na vládu slovenskú, aby územie poľských Horalov dovolila pripojiť k Slovenskej republike“. (List z 29. decembra 1945). Môžeme z toho usadiť, že ani poľskí horali nepovažovali Slovákov za okupantov. Nie je predsa môžme robiť dobrovoľne takúto ponuku okupantom.

Doj mavé privítanie dokumentuje – aj v podobe fotografických snímok, na ktorých môžeme rozoznať konkrétnych, ešte dnes žijúcich ľudí – dobová slovenská tlač (napríklad Slovák č. 205 zo 7. septembra 1939, str. 3). V rodičom alábume mám jednu fotografiu z týchto čias. Skupina mladých ľudí so slovenskou zástavou. Vzadu, na obchode Jozefa Vojtěčkého nápis: „Oslobodené obce: Jurgov, Čierna Hora, Repíšk.“ V zmýšľaní mojich rodákov to teda nebola okupácia, ale oslobodenie.

Keby som termín „okupácia“ rozoberal v medziach medzinárodného verejného práva

– čo som vskutku neurobil – aj tak by som si nezaslúžil urážlivú vetu Kamockého: „Cóz, možna pogramatovať studentom prawa Uniwersytetu Śląskiego kvalifikaci ich profesorów.“ Je to hrubá urážka, keďže kvalifikacie kohokoľvek nemožno hodnotiť na základe jednej vety.

Môj článok označuje Kamocki privlastkom: „bardzo polako-erczy artykuł.“ Právne meno „polako-erczy“ sa odvodzuje od podstatného mena „polako-erca“ (poliakožrút). Podľa slovníkovej definície: „poliakožrút je zaryty nepriateľ Poliakov, poľskosti“. (Slovník jazyka polskiego, tom II., Warszawa 1979, str. 778). Článok je podložený desiatkami listov, v ktorých spišskí farári žiadali krajovskýho metropolitu o zavedenie slovenčiny do bohoslužieb. Je objektívne písanie o dejinách Spiša proti poľskom.

Kamockému sa nepáči, že používam slovenskú formu priezviska (pisie „Congva, do niedawna Ciągwa“). Nemá pravdu, lebo forma „Congva“ sa nachádza v najstaršej jurgovskej matrike z polovice 18. storočia. Poľský pravopis „Ciągwa“ bol zavedený až po roku 1945, keď po skôr zákony nariadili písanie priezvisiek pod a poľského pravopisu. Navyše to, ako podpisujem moje články, je vyslovene mojou osobou vecou. J. Kamocki by sa nemal do nej miešať.

Janusz Kamocki reaguje veľmi emotívne. Domáca sa sice šľachetnej, aj keď tvrdie diskusie a boja argumentov, ale sám dáva v recenzii príklad úplne inej metódy. Recenzent neverí autorom textov uverejnených v Severnom Spiši. Nedáva v ak zádne argumenty na to, že sú to všetko „ordynarne klamstva“.

Po J. Kamockom, príčinou vydania magazínu sú „komplexy malého národa“, ktorý po staroveku bol vždy na druhom mieste vo vlastnej krajine, ako aj strach pred ukázaním pravdy vlastnému národu, pravdy o národnosti obyvateľov severného Spiša, o tom, že patria do poľskej kultúry. Ja si myslím, že o tom, či sa obyvatelia severného Spiša cítia Slovákmci alebo Poliakmi, vedia najlepšie oni sami. A preto nikto a tobž oni, ne akajú na konečné rozhodnutie J. Kamockeho o ich národnosti. Všetky normy súčasného medzinárodného práva uznanávajú, že o národnosti ľudí rozhoduje jeho národné povedomie, a to je natoliko autonómne, že do tejto sféry nemôže nikto zasiahnuť, aj keby si to veľmi želal.“

Celkovo možno povedať, že všetky materiály uverejnené v Severnom Spiši podávajú objektívny obraz slovenskej menšiny v Pošku, a preto si právom zaslúžia pozornosť čitateľskej verejnosti (vyšli v náklade 12.000 exemplárov). Všetky boli napísané na základe osobných kontaktov ich autorov s obyvateľmi Spiša a Oravy, čo je aj patričným spôsobom dokumentované. Jednoznačne negatívny posudok etnografa Janusza Kamockého o magazíne Severný Spiš nenachádza žiadne reálne opodstatnenie.

Nedávno vyšlo druhé číslo magazínu (pod pozmeneným titulom: Spiš a Orava).

JOZEF CONGVA

* Zeitschrift für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht, Berlin 1940, s. 143.

Žijeme nádejou...

POKRAČOVANIE ZO STR. 4

poličkách. Veď stredné, osem hektárové gazdovstvo je často roztrúsené aj na 200 kúsok. Niektoré sú tak maličké, že nezriedka rolníci o nich ani nevedia. Zato ukončili tam melioráciu, čo si ľudia veľmi chvália. Majú konečne suché pozemky a môžu ich lepšie využívať. Zišlo by sa, – čo mi viačierí podotýkali, – opraviť niektoré poľné cesty má o tom rozhodnúť richtárska rada.

Pekelník má v gminnej správe v Czarnom Dunajci troch poslancov. Navštívili sme jednoho z nich, Edwarda Kášia, ktorý nám o ī povedal:

– Tohtoročný gminný rozpočet ešte nebol predložený. Spája sa to schválením štátneho rozpočtu, čo tento rok trvá veľmi dlho. Myslím si však, že budeme končiť výstavbu zdravotného strediska, ktoré bolo odovzdané v hrubom stave. Horšie bude s jeho vybavením na to zatiaľ nemáme prostriedky. Preto s odovzdaním strediska do prevádzky bude treba ešte počkať.

Poznamenajme, že p. poslanec je aj predsedom miestneho urbárskeho spolku, ktorý vlastní asi 560 ha. Jeho členovia navrhli, že

časť urbárskych pozemkov (160 ha) spravidlo privziať. Musí to však predtým schváliť valné zhromaždenie. Privatizáciu by robili podľa stanov, čiže podľa lesného a roľného štatútu a zahrňovala by časť lesov, niektoré pasienky a rašelenisko. Zatiaľ urbár rozdeľuje drevo podľa starých zásad, t.j. predáva drevo na miestnej dražbe a peniaze rozdeľuje medzi účastníkov spolku.

Takéto poznatky som si odniesol z Pekelníka. Problémov je však oveľa viac, individuálnych a spoločných, tak ako v každej obci. Na mnohé Pekelníčania vplyv nemajú. Zostáva im len žiť nádejou, že svitnú lepšie časy.

Pripravil: JOZEF PIVOVARČÍK

Boj za jazyk a víru

Husitství mělo velký význam jako národně osvobozenec a protifeudální hnutí, namířené proti německým měšťanům a feudálním páni v českých zemích. Zachránilo Čechy před utvrzením německé hospodářské a kulturní převahy.

Husova smrt na hranici v Kostnici vyvolala v Čechách poboulení. Po smrti krále Václava IV. se rozptýlily nejkrutější boje. Z jedné strany stál císař Zikmund v čele německých rytířů. Toto feudální vojsko bylo pováno ováno za nejlepší v Evropě. Tabority vedl Jan Žižka z Trocnova. Utoky císařského vojska na Tábor a v roce 1420 na Prahu byly odraženy a ani další ofenzivy proti Čechám nepřinesly úspěch. V husitském hnutí však došlo k rozkolu; umírněné skupiny ve spojení s Panskou jednotou v roce 1434 porazily u Lipan radikální tabority. Vítězná strana uznala císaře Zikmunda za českého krále a podepsala kompakt, ta byla podepsána na bazilejském koncilu, reprezentující poměr katolické církve k Husovým reformám.

Husitské povstání zachránilo Čechy před německou záplavou ve 13. a 14. století a vytvořilo příznivé podmínky pro český národní rozvoj. Po porážce na Bílé Hoře v roce 1620 se však na českém území, především horská, začala znova stěhovat Němcí. Jednota bratrská, založená v roce 1457 v Kunvaldu bratrem Rehořem, která za svůj základ považovala velkou husitskou myslitele Petra Chelčického (zásady evangelia, přísná mravná kázeň, dobrovolná chudoba, neodprávání zlu) se po bitvě na Bílé Hoře stala cílem pronásledování vítězných Habsburků. Čeští bratři opouštěli vlast a utíkali do zahraničí, mj. do Polska. Byl mezi nimi i jejich poslední biskup Jan Amos Komenský, který další dobu žil v Lehnici. Patil k druhé emigraci Českých bratří, kteří přišli do Polska v roce 1628 (první emigrace v roce 1548).

Rakousko-pruské války o Slezsko způsobily obrovské ztráty v této oblasti. Sedmiletá válka (1756–1763) si vyžádala mnoho lidských životů. Jen v roce 1758 zemřelo 85 tisíc osob. Pruský král, jemuž nakonec Slezsko připadlo, zahájil kolonizaci, která měla působit na obnovu hospodářského života ve Slezsku. Fridrich II. v roce 1768 prohlásil, že je zapotřebí nejméně 200 tisíc lidí, aby Slezsko bylo obydleno tak hustě jako v letech 1755 a 1756. Chtěl tam mít lidí pracovité, svědomité a poslušné. Jak se odhadovalo, v samotném zemědělství se mohlo užít ve Slezsku ještě na 100 tisíc lidí.

Do pruského Slezska začali přicházet z Čech lidé různých reformovaných vyznání. Edikt rakouského císaře z roku 1725 uznal vyznání jiné víry než katolické v Čechách za zločin, za který hrozil trest těžkých prací a vyhnání. K nim se připojili i ti, kteří se chtěli vyhnout službě v rakouském vojsku. Již v roce 1741 Fridrich II. chtěl přemluvit české protestantské rodiny, aby se usadily ve Slezsku. Za tento účelem poslal mezi Čechy berlínského pastora Johana Liberda, původem z Čech.

ZIEBICE

Exulant z čtyřicátých let osmnáctého století se na počátku usadili na sever od Kladska ve městě Ziebice. Přemluvil je k tomu Liberda, který jim slíboval svobodu vyznání, půdu a domy a zprostění z vojenské služby. V první etapě přijelo 1100 Čechů, ale ukázalo se, že v Ziebicech nemají kde bydlet, nebyla pro ně práce ani půda. Češi se tu ocitli pod silným vlivem luteránů.

V té době Liberda onemocněl a nemohl se o Čechy postarat. Zemřel 9. srpna 1742. Jeho nástupcem se stal dosavadní pastor z Tetiowa Andreas Macher. Fridrich II. ho jmenoval inspektorem vznikajících českých církevních úřadů. Na začátku roku 1743 došel za úkol duchovní péče o českou obec

v Ziebicích. Macher se však brzy dostal do konfliktu s věrnými i s úřady. Král se rozhodl odvolat ho a ponechat Čechům volbu pastora. V Ziebicích však byl problém s volbou pastora pro německé protestanty a českou husitou. Dlouho se nedajilo volné místo obsadit. Až přišel Vinceslaus Blanitzki, naroden v Čechách, mnich z čenstochovského kláštera, který od tamtého utekl do Berlínna, kde působil na reformovanou vnu. Stýkal se tam s dvorním pastorem Danieliem Ernstem Jablonskym. Studoval na gymnáziu v Bremerbach a pak na universitě v holandském Groningenu. Pak se vrátil do Berlínna, odkud se vydal do Ziebic navštívit české kolonisty. Bratrský obec ho jednomyslně zvolila svým pastorem. Starosta ho poslal do Královské komory ve Wroclawi, kde měl konzistorium radovi Burgovi oznamit rozhodnutí české obce a potvrdit, že jako teolog reformovaného vyznání nemůže být pastorem v Ziebicích, protože Češi jsou luteráni. Spor trval dva roky. Blanitzki chtěl tvorit se českou obec převést na reformované vyznání. Vědomě navazoval na českobratrské tradice: lámaní chleba místo hostie, přijímaní pod oboji, apod.

Luteránský konzistorium chtěla z Čech udělat luterány, ale Blanitzkému se podařilo působit Královskou vojenskou komoru a 5. srpna 1744 byl jmenován oficiálně českým pastorem v Ziebicích. Konzistorium rada Burg žádal, aby se Blanitzki podílel konzistorii ve Wroclawi, ale ten odmítl s tím, že může být jmenován seniory České jednoty (mj. Jablonským z Berlínna). Burg žádal, aby Berlinská komora poslala konzistorii komisi do Ziebic na kontrolu ordinace Blanitzkého. Ziebici Češi zádali potvrzení Blanitzkého jako pastora.

Prezident královské vlny Benckendorf navrhl, aby Blanitzki byl potvrzen nejprve seniory české jednoty, tj. Jablonským, a potom Wroclawi. Češi z Ziebic však prosili, aby Blanitzki byl ordinován v Lissé. 22. ledna 1745 Blanitzki odjel do Lissé. Královská komora šikanovala Blanitzkého, neplatila mu mzdu. Ziebická obec mu zůstala věrna. Po jeho návratu však malá skupina luteránských rodin napsala do Berlínna, aby místo Blanitzkého poslali evangelicko-augsburského pastora. Zároveň Müller napsal na Blanitzkého donos do wroclawského konzistoria. Tam na to jen čekali. Poslali do Ziebic luteránského pastora Plosska. Když se většina Čech o tom dozvěděla, poslali protest do Berlínna i do Wroclawi. Podepsalo ho 94 rodin. Do Ziebic přijela komise, která se zabývala problémy víry a ne osobami výhradami. Češi nechtěli pastora Pintzgera, který komisi nesprávně vystělovat jejich mínění. Konflikt sílil. Češi z reformované církve se obrátili přímo na krále, aby potvrdil Blanitzkého do funkce pastora. Fridrich jim vyhověl a oznamil to wroclawskému konzistoriu. V Ziebicích se však konflikt znova rozpoutal. Nová komise z Wroclawi se rozhodla propustit z funkce Blanitzkého a na jeho místo jmenovat Pintzgera, aniž by přihlásil k tomu, že luteránem byla 31 rodin (120 osob) a stoupencem Blanitzkého 94 rodin (360 osob). Korespondence mezi Ziebicemi a Berlínem pokračovala, konflikt narůstal. Král potvrdil funkci Blanitzkého, ale fakticky úřad zastával Pintzger. Boj mezi reformovanými a luterány neskončil.

HUSINEC (GEŠINIEC)

Češi z Ziebic obce chtěli zlepšit své životy a bytové podmínky a začali hledat v této oblasti, kde by se mohli usadit a spolehnout obdobou na krále. Blanitzki v roce 1746 odjel do Holandska, kde mu reformované církve pomohla uspořádat sbírku, z níž na počtu základ 1100 tolarů a celkem očekával 2000 tolarů. V roce 1748 město Strzelin nabídlo kolonistům dva poplužní dvory.

Češi se přestěhovali do Strzelina, ale chybělo jim ještě 6000 tolarů. Blanitzki sebral ve svém carsku dalších 2700 tolarů. 3500 tolarů zůstalo jako půjčka na hypotéku. Král potvrdil prodej dvoru a dal Čechům kostel ve staré části Strzelina. Uznal rovněž jejich prosbu, aby se do nové osady nastěhovali pouze reformovaní evangelici. Kostel začali užívat teprve po stížnosti na luteránského pastora Schwabeho, který se jim snášel všechny způsoby překážet.

Kolonisté začali stavět domy a stodoly. V nich dělali sami, práce šla pomalu. Na památku rodného města Jana Husa nazvali novou osadu Husinec. V září 1752 už stálo 100 domů a dalších 25 bylo rozestavěných. Dodatečně si kolonisté vydělávali tkalcovstvím.

Doloženo k prvním nedorozuměním mezi obyvateli Husince a Blanitzkým, který se však díky zabýval kolonizací. V roce 1751 zveroval v Čechách asi 100 rodin nových kolonistů (od wroclawské komory dostával 5 tolarů za každou rodinu). Přivedl je do opolských lesů, kde založili osadu Bedřichov u Hradce (dnes Grodziec). Tam postavili vesnice a kostel. V Husinci za nepřítomnosti Blanitzkého zatajily sporu o jeho půdu. Někteří dokonce napsali vládě, že Blanitzki mohl zpronevěřit peníze ze sbírek na rozvoj Husince. Jinou stížnost poslali králi Obviňovali v něm Blanitzkého, že vede prostopášný život, piše, nepeče o obyvatelstvo, neorganizoval školu, nenavštěvuje nemocné a málokdy slouží bohoslužby. Prosili o odvolání Blanitzkého a jmenování J.G. Elsnera z Berlínna. Nakonec jejich prosbě vyhověl král. Přičinou tohoto rozhodnutí bylo mimo jiné, že se Blanitzki zapletl do sporu mezi luterány a reformovanými Čechy v Berlíně. Proti Blanitzkému vystupoval Andreas Macher, který mu neodpustil, že s ním když si v Ziebicích prohrál a musel odejít. Ministr Minchow zprostil Blanitzkého zodpovědnosti vyplývající z stížnosti, ale konstatoval, že na pastora se nehodí. Blanitzki odjel do Gdansk a pak do Kurlandie, kde se stal pastorem reformované obce.

Sbor v Husinci měl před druhou světovou válkou čtyři tisíce členů. Po roce 1918 české farnosti ve Slezsku patřily generálnímu superintendentovi ve Wroclawi a farnosti Dobrodíen – Lubina a Petrowice generálnímu superintendentovi v Opoli. Když se k moci dostal Hitler, všechny církve v Německu byly podřízeny státnímu komisi. Česká evangelicko-reformovaná církev byla pod zvláštní kontrolou, úřady rozhodovaly, kdo bude pastorem. Podobná byla situace i v římskokatolických moravských farnostech v raciborském okrese.

ZBIGNIEW TOBJAŃSKI

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍŠTÍM ČÍSLÉ

Český sbor v Bedřichově Hradci (dnes římskokatolický kostel farnosti Grodziec)

Foto: archiv autora

Brat Roger s kardinálom Františkom Tomáškom

TAIZÉ – znamenie zmierenia

Dnes sa veľmi veľa hovorí o Európe bez hraníc a súčasne vidno, že národy čoraz viacej spejú k nezávislosti. Najmä východná Európa sa rozdelila na veľa malých štátov. Každý chce byť sebou. Časy komunistického režimu už pominuli, nastala šialená doba slobody a demokracie, ktorá však v mnohých ľudoch vzbudzuje pocit nepokoja.

Eudia si kladú otázky týkajúce sa zmyslu a hodnoty ľudského života, pravdy a mieru. Je potešiteľné, že na stránkach vášho časopisu sú články, spojené s politicko-národnými, ale aj všeľudskými otázkami ako napr. Nezávislosť od knáza S. Capiaka. Je to veľmi dobre, že čítatelia sa môžu s nimi oboznámiť. Totiž mnoho časopisov tvrdohlavovo opomína takéto témy, hoci už máme demokraciu.

Dnes by sme chceli upozorniť čitateľov Života na inú dôležitú otázku. Ide predovšetkým o mládež. V tomto krátkom reflexívnom príspevku chceme napísať o diele brata Rogera z Taizé, zakladateľa spoločnosti zmierenia a mieru. Mnohí sa s týmto hnutím už iste stretli, mnohí sa zúčastnili púte Dôvery cez Zem. Mnohí možno videli tisíce mladých ľudí zoskupených okolo niekoľkých mužov v bielych habitoch. Stretnutia mladých sú organizované spravidla dvakrát do roka, zakaždým v inom štátu. Mladí sa stretnávajú predovšetkým na modlitbe. V roku 1989 sa stretli v Poľsku, v r. 1990 v Česko-Slovensku a v r. 1991 v Budapešti v Maďarsku.

Kto sú zakladatelia Spoločnosti Taizé? „To Boh nás predchádza udalosťami. On otvára cestu. Hľadanie zakladateľov je ľudská, cirkevná tradícia, ale nielen. Predsa Boh zakladá. Žiarenie pochádza od Noho a nie od ľudu.“¹⁾ Sú to slová brata Rogera, ktoré svedčia o pokore voči dielu, ktoré vytvoril v malej francúzskej dedinke. Narodil sa 12.05. 1915 v dedine Prowence vo Švajčiarsku. Otec bol protestantský pastor evenjelicko-reformovanej čiže kalvínskej cirkvi. Od neho brat Roger prevzal ekumenický postoj. Babička brata Rogera chodila sa modliť do katolického kostola a dokonca v rozpore s platným kanonickým právom zúčastňovala sa sv. prijímania. Brat Roger píše o nej: „Pre mňa bola svedkom zmierenia, keďže v samej sebe zmierila prameň viery svojho evanjelického pôvodu s katolickou vierou a nestala sa symbolom zapretia ani nezranila svoju rodinu.“²⁾ Preto ľahšie pochopíme, prečo sa aj on riadil takými istými zásadami.

Bratia z Taizé sú príslušníkmi dvadsiatich národností a sú v rôznom veku. Sú medzi nimi Francúzi, Švajčiari, Rakúšania, Taliansi, Američania, Afričania, Irí, Poliaci... Sú inžinieri, lekári, hudobníci, umelci (...) Väčša týmto zlújom a kvalifikáciami spoločnosť má svoje vydavateľstvo, tlačiareň, keramické dielne a smaltovne.“³⁾ Iné bohatstvá bratia nemajú. Sľubujú: čistotu, chudobu a poslušnosť.

Pritom je zaujímavé, že každý, kto vstúpi do spoločnosti, zachová si svoje vieroveryznanie. Preto v spoločnosti sú protestantskí pastori, katolíci buď pravoslavní kňazi a iní. V Kostole zmierenia v Taizé sú rôzne kaplnky, v ktorých každý návštevník môže nájsť oltár svojho vlastného vyznania a pred ním sa v tichej a s stredením modliť. „Spoločnosť chce žiť dnešným dňom. Preto nemá archív. Mnohé dokumenty zničila, aby sa vyhľadala nostalgiu za minulosťou. O budúcnosti bratia nikdy nehovoria. Najkrajšie v Taizé je to, že spoločnosť vie, že umrie, umrie ako Taizé a zmŕtvychvstane ako Cirkev dokonale Kristova.“⁴⁾

Z času na čas vychádza List z Taizé, ktorý píše Brat Roger ľudom, predovšetkým mladým, na celom svete. Píše ho vždy z iného miesta na zemeguli, obyčajne takého, ktoré postihol bôr, chudoba a pod.

Stretnutia mladých v Budapešti, ktoré sa konalo od 30.12.1991 do 4.1.1992, sa zúčastnilo asi 75 000 mládeži z celého sveta. Počas takých stretnutí sa mladí zhromažďujú na modlitbu najčastejšie v nejakých veľkých objektoch napr. športových. Ústredné miesto je vždy vyvýšené a nachádza sa na ňom byzantská ikona Kríža. Je obklopená mnichmi horiacimi sviecami. Spoločná modlitba — to je predovšetkým spievanie kánonov zložených zvlášť pre tento cieľ. Sú obyčajne v latínčine, aby sa všetci mohli spoločne modliť. Kánon mnohokrát opakovany prospevia meditácií. Miznú hranice a deľby, národnosti a rozdiely — všetci tvoria jeden ľud, zhromaždený okolo jedného Boha.

Púte dôvery cez Zem poskytujú príležitosť aj tým, ktorí v danej krajine žijú, aby sa učili otvorenosti a akceptácií iných. Mládež pohostinne prijíma v súkromných domoch. O tejto veľkej pohostinstve a bratskej rozprávani mladí, ktorí sa vrácali z týchto stretnutí vo Vratislavi, Prahe alebo Budapešti. Pre všetkých stačilo miesta.

Taizé je znamením zmierenia pre dnešný svet. Tak často si ani neveľmi uvedomujeme, že aj Cirkev je vnútorné rozvrátená. List z Taizé z II.—III.1992 cituje slová prezidenta Česko-Slovenska Václava Havla z jeho nedávno vydané knihy Letné meditácie. Píše takto: „Ak sa spoločne nepokusíme nanovo objaviť a pestovať to, čo nazývam najvyššou zodpovednosťou, skončí to zle... lebo všetko je naváža zap sané, všetko sa posudzuje inde, kdeši nad nami, v tej neodlúčnej časti tajomného vesmírneho poriadku, prírody a života, ktorú veriaci nazývajú Bohom. Jeho súdu je podriadené všetko.“⁵⁾ „Jeho súdu je podriadené všetko“ — a Ježiš nás stále vyzýva k tejto zodpovednosti — „Abi boli jedno.“ Práve tomu slúži hnutie Spoločnosť Taizé.

Brat Roger od začiatku svojej činnosti udržiaval a udržiava živé styky s Vatikánom. Sám píše „V posledných rokoch som mnohokrát počul, ako protestanti, medzi nimi pastori tečiaci sa veľkej autorite, hovorili o II. vatikánskom koncili katolícka Cirkev nača tak dobrú odpoveď na problém my vyzdvihované reformou, že protestantizmus stratil dôvod pre jestvovanie osve a všetko najlepšie z jeho snáh prevzala katolicka Cirkev.“⁶⁾

Brat Roger sa zúčastnil II. vatikánskeho koncilu. Okrem toho sa predvidelne stíkal s pápežmi: Piom XII., Jánom XXIII. a Pavlom VI. Ján Pavol II. ho pravidelne prijíma v Reme. Dňa 5.IX.1986 pápež navštívil Taizé, aby pred kostolom Zmierenia pripomienal v etke m., aké dôležité je toto dielo. Hovoril bratom a zhromaždeným „Keď počúvate kritiky a sugestie bratov kresťanov z rôznych cirkev a kresťanských spoločenstiev, zachovávajte s nich to, čo je dobré, zotrívajte v dialógu zo všetkými, ale zároveň smelo vyjadríte naše očakávania a zámery, NESKLA-METE MLADÝCH a prispejte k tomu, aby pod a vôle Kríza nikdy neoslablo úsilie smerujúce k prinavráteniu viditeľnej jednoty Jeho Tela v plnom prijímaní tej istej vieiny.“⁷⁾

Nemožno v niekoľkých vetách vyjadriť ducha Taizé. Keď sme prednedávnom boli na Slovensku, na jednej fare sme videli mládež, ktorá sa práve vrátila z Taizé. Hovorila, že keď sa chce pochopiť ducha tejto spoločnosti, treba tam byť, treba prežiť každý týždeň jeden piatok na dĺhej, trvajúcej do neskorej noci adoráciu Kríža. Treba sa tiež zúčastniť Púte dôvery cez Zem, hoci to nebude také ľahké, lebo najbližšia sa uskutoční v Daytonu v štáte Ohio v USA v dňoch 21.–25. mája tohto roku.

Este informácia. V Poľsku možno predplatiť List z Taizé. Kto by chcel, môže v ňom nájsť mnoho zaujímavých myšlienok a reflexii na každý deň mesiaca. Ročné predplatné je 30.000 zl. (Objednávky spolu s ústrikom o zaplatení predplatného možno posieláť na adresu: List z Taizé, skrytka pocztowa 168, 60-959 POZNAŇ). Korešpondenciu možno posielat na adresu: 71250 TAIZÉ COMMUNAUTE, FRANCE.

Diákón PAWEŁ KUBANI
klerik SLAWOMIR SULKOWSKI

POZNÁMKY:

¹⁾ Spink K. Brat Roger zakladateľ Taizé, Kraków 1989, s. 5.

²⁾ tamže, s. 16.

³⁾ Sulkowski S., Taizé v živote dnešnej Cirkev a sveta, diplomová práca v strojopise, s. 6.

⁴⁾ Paupert J.M., Taizé Cirkev zajtrajška, Varšava PAX 1969. s. 175.

⁵⁾ List z Taizé, 2/3 1992. s. 3.

⁶⁾ Brat Roger. Nech tvoj sviatok trvá bez konca, Varšava, PAX 1982, s. 10.

⁷⁾ Ján Pavol II., Taizé, Stretnutie so spoločnosťou bratov, L'Osservatore Romano 10/1986, poľská verzia, s. 23.

Počas spoločnej modlitby

BEZ OHŇA, BEZ MEČA

SLOVENSKÝ DENNIK z 20. a 27. júna 1991

POKRAČOVANIE Z Č. 4/92

„Novú hranicu robili na stole. Asi len pod a mapy určili, čo bude poľské a čo slovenské. Pretože sa stalo i to, že dedina — konkrétnie Kacvín — ostala v Poľsku a polia, ktoré patrili tamojším ľudom, na Slovensku. Dokonca jednemu gazdovi v Lapšoch viedla čiara „rovno cez dvor. Dobre sa na to pamätám“, zaspominal si na vtedajšie časy František Chalupka z Novej Belej.

„Miluj bližného svojho...“ Čudnou láskou zahorela nová „otčina“ ku svojim adoptovaným deťom. Cieľavedome sa hneď na začiatku zamerala na vykorenenie toho najdielitejšieho, ich povedomia. V úsilí, aby čo najskôr zabudli na svoju starú vlasť, na predkov a predovšetkým na rodnú reč, odmieli, ba zakazovali poľské úradu zriaďovať slovenské školy. Nesmeli existovať spolky, skoro trestné bolo šírenie kalendárov, kníh a časopisov písaných po slovensky. „Tamojší ľudia používajú kalendáre, kníhy a inú tlač pisanú v cudzom jazyku. Je to nepriateľný, pretože najmä kalendáre sú pre nich informačnou a dokonca aj učebnou pomocou. Preto sa obraciame na vás s úprimou prosbou, aby ste týmto ľuďom venovali pozornosť a vplývali na nich tak, aby odobrali kníhy a kalendáre výlučne poľské. Je to v záujme našej krajiny.“

Tento list napísal v roku 1926 starosta v Novom Targu krempačskému „úradu“. A „úrad“ samozrejme zasiahol, neberúc pritom do úvahy záujmy „vinníkov“.

„Vzhľadom na to, že Spiš má čisto poľský charakter,“ píše v máji 1933 M. Korniak, starosta Nového Targu kniazovi Františkovi Móovi do Novej Belej „prosím úprimne velebného pána, aby využil svoj osobný vplyv v tom zmysle, že sa pričíni o to, aby sa v Krempachoch a v Novej Belej slúžili omše len v poštine a spievalo sa tiež len po poľskej. Je to jazyk úradný, deti sa ho učia v škole od malička a keby prišli do kostola na pobočnosti, nerozumeli by cudzej reči (...) Velebnému pánovi ako lojalnému občanovi Poľskej republiky určite leží na srdeci dobrojeho farníkov. Aj preto prosím pána farára o láskavú spoluprácu na tomto poli a o kladné zaujatie stanoviska k tomu, aby sa v oboch menovaných kostoloch konali bohoslužby a spievalo sa len po poľskej. Len tak sa Spiš ešte viac primkne k Matke.“ (...)

Je to tiež zaujímavý dokument. V tomto prípade ani nie tak svojim obsahom, ako skôr tým, komu je adresovaný. Nielen v Novej Belej, ale široko ďaleko i malé deti vedeli, kto je pán farár František Moš (Moyš). A dodnes naňho spomínajú len s úctou.

„Po dvadsiatom roku tu neostal ani jeden slovenský farár. Len pán Moš, telom i dušou Slovák. Vďaka nemu sme mali po celý čas až do roku 1945 slovenskú omšu. Za Slovenského štátu, keď sme si už všetci myslíme, že naveky ostaneme pripojení k starej vlasti, vydal knižičku Naša pravda zvíťazi. Ale po vojne sa všetko zmenilo a Poliaci ho uväznieli.“

OPÄŤ DOMA

Musí to byť zvláštny pocit ísť večer spať ako Poliak a ráno sa zobudi znova ako Slovák. Po devätnásťich rokoch politického, hospodárskeho a kultúrneho útlaku mali opäť bez strachu hovoriť rodnou rečou, dali deti do slovenských škôl, v kostole počúvať slovenské kázne. Moji spolubesedníci z ktorejkoľvek oravskej, alebo spišskej dediny mi s nadšením, avšak prichutne mohli hrať ou nostalgie, rozprávali o starých dobrých časoch. O pocitoch, aké prežívali, keď sa vrtili „domov“. Nik z nich nechcel glorifikovať Slovenský štát, ale predsa len... „tam sme chodili v krupcoch a na Slovensku konečne v topánkach, uzavrel debatu Jozef Bryja z Novej Belej. Potom sa už reč zvrhla

na vojnu. „My všetci, čo sedíme pri tomto stole sme v nej bojovali. Najprv v slovenskej armáde, ale keď sme videli, čo Nemci robia, pridali sme sa k odboju. Aj my sme chceli mier.“

Začiatkom roka 1945 oslobodila sovietska armáda oblasť slovensko-poľských hraníc, ale pre hornorovčanov a Spišiakov sa opäť začal boj proti územným požiadavkám Poliakov. Do jednotlivých dedín začali prichádzať poľskí úradníci a za cukor a múku — pripomína mi neraz nejeden krajan — kupovali ľudí, ktorí by im pomohli obnoviť predvojnové poriadky. Ako odvetu organizovalo slovenské obyvateľstvo s pomocou sovietskej vojenskej jednotky improvizovaný plebiscit o ponechaní svojich obcí v Československu. Pre Poliakov sa skončil fiaskom, pretože drívajá väčšina ľudu hlasovala „za“. Nepomohlo to. Onedlho po tom, čo dohorel vojnový požiar, dohorela aj posledná iskrička nádeje... „...že naveky ostaneme pripojení k starej vlasti.“ Po šestich rokoch sice vojnovej, ale predsa len slobody, bolo opäť treba vymeniť dokumenty, so znakom československého leva za dokumenty s poľskou orlicou.

Nedá sa dvakrát vojsť do tej istej rieky a nedá sa ani dvakrát zažiť rovnaká bidea. Môže byť len horšie. Staronová „vlasť“ to svojim navráteným pastorkom veďmi rýchlo dokázala. Prvým krokom bolo zrušenie národných výborov. V obciach sa zriaďovali poľské úradu a dosadzovali sa poľskí starostovia, ktorí mali dbať o poriadok. Policia dom i nocou prenasleduje všetkých, čo sa nechce vziať svojej slovenskosti. Podľa údajov, ktoré zverejnil Komít ūteľencov zo Spiša a Oravy v roku 1947, od 17. júla 1945 „zrejme do roku vydania správ — pozn. red.). Poliaci zabili 17 Slovákov, 566 uväznilí, týrali ženy, deti aj starcov. Na dôvodek, v horách sa vytvorili ozbrojené illegálne bandy. Ich vodca Kuraš mal veľmi priliehavý pseudonym — Ogieň (Oheň). Kadiaľ prešiel zanechal za sebou len spúšť. Dokonca sa vydával za akéhosi samosudcu. Nezriedka dosťali Slováci jeho „rozhodnutia“. „Na základe zistenia a dôkazov poľského partizánskeho oddielu doručuje sa vám výmer na okamžité opustenie poľského územia. V prípade neuposluchnutia tohto rozkazu budete potrestaný trestom smrti za spoluprácu so Slovenskom.“ Ogieň sa neobmedzoval len na výhľadky, on aj konal. Na novobeloskom cintoríne je nemý svedok jeho hrozivých činov, hrob „tyroch tunajších občanov, Jána Kráka, Jána Šureka, Jozefa Chalupku a Jána Lapánskeho, ktorých nechal v apríli 1946 zavraždiť len preto, že sa nebalí hliasiť k Slovenskom. Najstarší mal 54 a najmladší 32 rokov. Najhoršie však bolo to, že ľudia nemali možnosť dovoliť sa pomoci a spravidlivosti. Úrady sa o nich nezaujali a údajne mnohí cez deň milionári sa v noci menili na členov Kurasiowych band. Takže výše piatim tisícom roduverných Slovákov neostalo nič iné, len hľadať útočisko na Slovensku.“

Relativne lepšie časy nastali v roku 1947. 10. marca uzavrelo Československo a Poľsko Zmluvu o priateľstve a spolupráci a Dodatkový protokol zaručujúci práva Slovákov a Čechov v Poľsku o Poliakov v Československu. Prvá lastovička signalizujúca náznak zmien sa objavila už v septembri, keď sa po prvý raz otvorili brány slovenskej školy na Spiši v Nižných Lapšoch a na Orave v Jablonke. Je sice pravda, že tento počet ani z aleka nezodpovedal potrebám, ale keď už nezaprášalo aspoň kvaplo. Postupne k nim prichádzali ďalšie a v roku 1951 sa začalo vyučovať aj na prvom slovenskom gymnáziu v Jablonke.

Start slovenského školstva aspoň pokiaľ ide o množstvo prihlásených detí, bol dobrý. „Keď sme prišli 1. septembra do školy, bolo nás v slovenskej triede ako vrabecov.

A v poľskej tak asi desať, pätnásť,“ tvrdia pamätníci. Horšie to už bolo s úrovňou učiteľov. Poľská strana odmieta ponuku eskoslovenska vyslat potrebný počet slovenských pedagógov. Za katedry sa postavili Poliaci, ktorí snáď čo-to pochytili na rozličných rýchlokurzoch slovenčiny, ale efekt bol v podstate nulový. Skutočnú reč svojich predkov sa žiaci začali učiť od roku 1948, keď poľské ministerstvo zahraničných vecí súhlasilo s príchodom slovenských učiteľov. Zotrvali do konca päťdesiatych rokov. Potom začala nimi akási neznáma sila, z neznámych (?) dôvodov pohybovala ako so achovými figurkami. Z miesta na miesto až do tých čias, kedy sa slovenskí učitelia neocitli vo vnútrozemí a poľskí na Orave a Spiši. Negatívne účinky presunu nedali na seba dlho čakať. Znižila sa kvalita výučby a priamo úmerne aj záujem rodičov prihlasovať deti do slovenských tried.

Nič sa nezmenilo ani v súčasnosti. Je pri tom nepochopiteľné, pretože rok co rok sa z Česko-Slovenska vracajú kvalifikovaní absolventi, vysokoškoláci, ktorí sa v rodinách dedinách nemôžu zamestnať len preto, že na ich miestach už sedí ktosi, kto nemá ku svojej práci vzťah. Skôr naopak. „Neraz sa stalo, že samotní učitelia presvedčali rodičov, aby nedávali deti do slovenských tried. Vraj učiva je privela a žiaci by to nezvídli,“ hovorí Augustin Andrašák z Jablonky. Dozvedela som sa aj o ďalších metodach tiež pedagógov, ako odradiť potenciálnych záujemcov o slovenský jazyk. Stačí zahrať na najcitolivejšiu strunu — na budúnosť dieťaťa a potom už len vysvetliť, že sa nebudú môcť uplatniť, pretože v Poľsku sa na stredných a vysokých školách učí len po poľsky. Po takýchto informáciach ma už ani neprekvapilo, keď som v slovenskej základnej škole v Jablonke napočítala v jednej miestnosti dokopy 26 žiaľkov I. a II. ročníka. Dokonca som sa ani nečudovala, že staršie deti rozumejú len horko-fačko. Pochopila som, že intenzívny proces polonizácie najmä od skončenia druhej svetovej vojny, urobil v dušiach mladej generácie svoje. Už celkom dobre nechápe, prečo by mala mať inú, ako poľskú národnosť. Ved aj v škole sa učia, že územie, kde teraz žijú, obývali odjakživa Poliaci. A nepočúva to len na hodinách dejepisu. „Nedávno prišiel syn zo školy a hovorí mi: Otec, dnes bol u nás pán Trajdos a rozprával nám o minulosti Spiša a o tom, ako nám cez vojnu fašistické Slovensko zobražalo Spiš. Učiteľky a mu ešte aj podávali za to, že sa konečne našiel niekto, kto povedal deľom pravdu. Keď sme sa boli stažovať, poľskí úradníci len krčili plecami s tým, že oni nôť nevedia.“ Túto historku mi z nefalšovaným rozhorčením rozprával predseda obvodného výboru Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku Anton Pivovarčík v Kacvíne a dodal, že kedy oni chceli zorganizovať podobnú akciu, tak by aj úrady o nej vedeli a preto by im ju nepovolili.

„Co teda môžu robiť Slováci, aby sa ako národnostná menšina udržali?“ „V prvom rade je potrebné, aby ste nám pomohli aj vy, lebo sami už nôť nezmôžeme. Nechceme pomoc finančnú. Potrebujeme vašu podporu v tom, aby sa slovenčina vrátila do škôl a do kostolov. Kým bol slovenský jazyk povinný, tak to ešte šlo, ale keď sa stal nepovinný, záujem klesol. Možno teraz pomôže aj nariadenie o zrušení ruštiny, takže deti si budú môcť vybrať, a predsa len bude žiaľkov v slovenských triedach viac. Ale nemôžeme čakať so založenými rukami. Aj v cirkevnej oblasti máme veľké problémy. Za 45 rokov sa vôbec nič v Kacvíne nezmenilo. Pobočnosti v kostole sú stále v poľštine. Pred dvoma rokmi sme písali prímasovi poľskému, kardinálovi Jozefovi Glempovi aj krakovskému metropolitovi, kardinálovi Małachowskiemu, aby nám dali knázova, ktorý by slúžil sv. omšu v slovenskom jazyku. Zatiaľ sme nedostali odpoveď. Pomoc potrebujeme o najskej lebo sa môže ľahko stať, že o dvadsať rokov tu už nebude ani jedného Slováka. Stratíme sa potichu. Bez ohňa, bez meta!“

Mária Kurhajcová

Koláž: Empe

schodech z prvního poschodi do přízemí, zptala se ta nešťastnice sama od sebe vrátěho.

„Prosím vás, kam vedou tyhle schody?“

A ukázala na úzké schodiště, které ústilo do haly činžáku na druhé straně naproti hlavnímu schodišti a mizelo někam za vějnoruční telefonní hovornou.

„Nahoru do vedlejší budovy.“

„A nevedou —“ ozvala se příslušnice, ale poručík dostal takový záхват řevu téměř vojenského, že jej přemohl teprve na chodníku před budovou.

* * *

V garsoniéře zavražděné manekýny padlo jim na první pohled do oka velké úmrtní oznámení, opřené o zrcadlo na toaletním stolku. Text byl německý a zvěstoval vše pátelím a známým, že ve Vídni zemřel ve vku šedesáti let jak si pan Anton Streitseck, majitel továrny na cukrovinky. Jako pozůstali byli uvedeni zaměstnanci továrny. Pro tu manekýnku parte vystavila, nebylo jasné. Aspoň ne poručíkovi, jehož vlně mlha se u proměnila v londýnský smog. Praporčík Málek hádal na zahraničního turistu, kteří ho si, jak se vyjádřil, nebožka „nabrnkla někde v Jaltě“.

Jinak obsahoval byt v oblasti podezřelých materiálů jenom další milostné dopisy rohovníkovy, většinou rozervaného rázu a plně nejrůznějších chyb proti pravopisu a gramatice. Boxer zřejmě pocítil potřebu korespondovat jedině tehdy, když se s milou pojednal. Nebyl v tom asi zvláštní výjimkou, ale přesto byl mezi listy jeden, nad nímž nadsedl.

Marcelo — zněl — jesli to uděláš ještě jednou tak tě namoutě duši zabiju Pepa.

V posledním slovese bylo původně ypsilonou, později je však rohovník předělal na měkké i.

Praporčík hvízdl a pohlídl významně na poručíka. Poručík mu významný pohled vrátil. Příslušnice, již hořely tváře pátračským

vzrušením, se opět neopatrně neovládla a řekla zajíkavě:

„To nic neznamená. On ji určitě nezabil.“

Poručík vystřídal odpornou nadutost slizkou ironii.

A smím vědět, zač vědětme té jistotě? Ženské chytrosti nebo ženské hlouposti?“

Dychtivá dívka polkla, zalapala po dechu. Zrudla, zaleskly se jí oči, ale pak se vzrušila k něčemu, co dosud — ve vztahu ke svému nadřízenému — nikdy nedokázala. Urazila se.

„Když tomu tak chcete říkat, soudruhu poručíku Borůvko, tak ano,“ pravila upjatě. „Ale já mu to prostě vidím na tom jeho placatém nose.“

„Báječný postřeh!“ pravil poručík a odporně se zachechtal. „Vám nic neujde, ani to, že boxer má placatý nos.“

„Když už mluvíme o nose,“ odsekla dívka. „Eta jsem tuhle ve spise Mědilek —“

„To sem nepatří,“ vyjel na ni poručík. Neřad vzpomínal na případ Mědilek. Vyslýchal tenkrát tři dny a tři noci nahlučlého penzionu, jenž neustále přísahal, že o mrtvole své sousedky, která s ním obývala malý domek na předměstí, nic neví; přitom na mrtvou přišli dělnici, kteří každě ráno chodili kolem domku do práce a byl jim nápadný strašlivý puch, který se z toho baráku linul. Když se na místo činu dostavil poručík, téměř z toho zápachu omdlel. Mrtvola byla už ve stavu pokročilého rozkladu. Ale nahlučlý děda přesto tvrdil, že o neboce nic neví, že mu bylo nápadné, proč ve vedlejším bytě neslyší rádio, ale příčítal to své nahlučlosti. Po třídních výsleších, při nichž poručík vystřídal všechny pečlivě naučené rafinovanosti křížového vyptávání, zmínil se konečně o zápachu. Ten přece nikomu nemohl uniknout! Schovával si to jako trumf až nakonec a očekával, že po tomto logickém výkonu se děda zkroušeně pízná. Zmýlil se. Děda se zašklebil, ukázal si na velký, rudý, baňatý nos a prohlásil: „Vod svých patnácti let nemám čuch!“ a doložil to úředním lékařským vysvědčením.

Potom se zjistilo, že babku zavraždil podomní obchodník s textiliemi.

Z tohoto důvodu se poručík prudce ohradil proti citaci případu Mědilek v souvislosti s boxerovým nosem a v duchu pocítil novou vlnu nenávisti, smíšené s obdivem k bílým knofličkům.

„Prostě,“ pokračovala příslušnice upjatě, „jí mu vidím na nose, že je to dobrák, a za druhé: kdyby ji chtěl opravdu zavraždit, tak by jí byl nepsal — ne, když vraždě předcházela premeditace, která tady jasné musela předcházet. A kdyby jí byl nakrásně psal, tak ne to, že ji zavraždí.“

Poručík se nezmohl na víc než na slizké: „Jak to víte?“

„Tak,“ odsekla dívka. „Třeba z osobní zkušenosti.“

„Vý jste už někdy někoho zavraždila?“

„Je tě ne,“ řekla příslušnice a obdařila poručíka pronikavě výmluvným pohledem.

Na kratičký okamžik bleskoval kriminalistovi hlavou poznání, proč ji tak strašně nenávidí. Byl v tom kus dialektiky. Zamračil se a honem se vrátil k boxerovým milostným dopisům.

* * *

Nevyčetl už z nich nic, co by nějak změnil profil případu. Zbývalo jen zjistit, jak si boxer opatřil klíče k dílně a kde je povražděno schoval.

A přece, když tak seděli kolem kulatého stolečku a dumali nad výlevy té prosté, ale zřejmě vášnivé duše, vzal případ neočekávaný obrat.

Technický nadstrážník Sinták vpustil do místnosti muže, jenž prohlásil, že se dozvěděl, co se stalo, a chtěl dobrovolně svědčit. Je mu prý známa okolnost, která snad není bez důležitosti.

Nebyla. Ze svědkovy výpovědi vyšlo najevo, že večer před vraždou se v garsoniéře zavražděný strhl prudká hádka. Tak prudká, že svědek, jenž byl přímo nad ní, musel několikrát zabušit smetákem na podlahu, aby se ti dole hádali tišeji. Kvůli čemu se hádali, neví. Rozumět nebylo. Ale muselo to být vážné, protože rvali jak pavína.

„A poznal jste, kdo to byl?“

„Slečnin nápadník, pan Nešetřil,“ řekl svědek bez zaváhání. „Ten mistr republiky v těžké váze —“

„To víme,“ přerušil ho poručík. „A kdo ještě?“

„Pan docent Linhart, slečnin bratranc.“

* * *

Ještě jednou se ten večer pokusila příslušnice přiložit polinko do přihovírajícího ohýnu pátrání a poněkud jím prosvětlit poručíkovu trapnou vlčí mlhu. Urazila se, ale bylo jí smutno při pomyšlení, že už třeba nikdy nezavladne mezi ní a nadřízeným ona — jí tak drahá — atmosféra něžného služebního přátelství, a tak se ještě jednou přemohla. Když zamýšleni ujízděli služebním vozem na stanici, pravila tiše svým vlahým, neslužebním tónem, na nějž i poručík vzpořímal s litostí:

„Soudruhu poručíku, dovolte mi dotaz.“

A protože se na ten tón tak dobře pamatoval, a protože mu bylo něčeho tak strašně líto, odsek s odpornou nadutostí:

„Co zas chceš?“

„Myslím, že by bylo dobré“ pravila dívka pokorně, „dát sejmout otisky prstu z toho telefonu dole v hale pod salónem Rosenblum.“

Pokorný tón poručíka ještě víc rozšířil a on přešel od odporné nadutosti k ještě odporužší slizké ironii:

„Prosím vás, proč? Vy — vy holmesi v sukních!“

Tím i trpělivost té velmi trpělivé, velmi hodné dívky přetekla.

„Proto,“ odsekla. „Z ženské hlouposti!“

A svatosvatě si umínila, že už do případu zasahovat nebude.

Aspoň ne tak, aby to poručík věděl.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLÉ

ZIVOT

Cílo 6/1992 Ročník 35 11

Škola č. 1
v Podvuku

Chýba učiteľ slovenčiny

Pred 5.—6. rokmi sa slovenčina vyučovala na 25 spišských a oravských základných školach. Patrila k nim do r. 1987 i škola č. 1 v Podvuku.

S protichodnými pocitmi som otvárala dvere tejto školy, za ktorými ma vital šum a veselá vrava detí. Bola práve prestávka. Pani riaditeľka mgr. Alina Leksanderová upravovala nístenku a okolo nej šantili malí školci. Pojedala som pani riaditeľku, aby mi najmä otázky slovenskej výučby, trochu priblížila.

Na najej škole sa slovenčina učila do roku 1987. Vyučovala ju mrs. Olga Janíková, ktorá odšla do Oravky, kde je riaditeľkou základnej školy. Po jej odchode do konca školského roka ju dočasne zastupovala učiteľka Małgorzata Zająćová, ktorá ukončila základné vzdelenie v Dolnom Kubíne. Nakoľko škola nemala zamestnaného kvalifikovaného slovenčinára, slovenský jazyk sa prestal vyučovať.

Samozrejme bolo by nesprívne domnievať sa, že rodičom bolo ľahostajné, že ich deti sa neučia slovenčinu. Medzi ďalšími obrátili sa o pomoc na našu Spoločnosť. Avšak napriek viacerým intervenciam o. i. na Kuratériu osvety a výchovy v Novom Sazci, k obnoveniu slovenskej výučby nedošlo. Učiteľa sa

vraj nedalo nájsť, hoci — pripomeňme — v tej istej obci, v škole č. 2, sa slovenčina vyučovala a vyučuje podnes.

V škole, ktorú celkovo navštievoje 138 žiakov — pokračuje riaditeľka — máme kréšnu knižnicu, taktiež čítanky a veľký výber pomôcok, napr. detských časopisov Slniečko, Zornička a pod., ktoré nám od minulého roka Matica slovenská prestala posielat. Je to koda, lebo slúžili nielen deťom, čo sa učili slovenčinu, ale všetky deti na škole si ich obúbili. Napr. učiteľka kreslenia v nich nachádzala veľa inšpirácií pre vyučovanie tohto predmetu. Na ďalšieho sa týchto časopisov neustála dočasne a preto bolo by dobré aby nám tieto Matica slovenská znova posielala. Blíži sa koniec školského roka a nové zápisu do škôl. Keby som s určitosťou vedela, že sa nájdzie kvalifikovaný učiteľ slovenského jazyka, sama by som rodičom návrhla, aby svoje deti zapísali na tento jazyk už len z toho dôvodu, že na škole sa učí len ručina (ako povinný predmet — pozn. E.M.). Nemáme totiž kvalifikovaných učiteľov z ďalších jazykov, o ktoré je na škole zájem.

Pani riaditeľka zíroveň zdôraznila, že na ich škole ani ona, ani nikto iný, nemá nič proti vyučovaniu slovenčiny. Práve naopak.

„Žijeme v 20. storočí — povedala — a to, čo sa robí na niektorých školách, môže sa prirovnáť k rasizmu. Zabráňovať niekomu učiť sa jeho rodny jazyk je nehumánne. Ani mne ako Po ke sa nepáči, čo sa robí napr. s Poliakmi na Litve. Teda prečo by som ja mala robiť to isté? Žijeme v období, keď sa re pektovaniu národnostných a všetkých ľudských práv prikladá čoraz väčší význam. Zdrazujem, urobim všetko, aby sa na najej kole znova začala vyučovať slovenčina ak, pravda, bude kvalifikovaný učiteľ.“

Hospodarska situácia štátu nie je dobrá a tím samozrejme trpí aj školstvo. Školy musia samy hľadať dodatočné zdroje príjmov. Dozvedela som sa, že rodilovské združenie v Podvuku usporadúva besedy pre deti, ale aj z bavy v miestnej remíze a príjmy z nich dajú vole. Napríklad kúpili za to farebný televízor a video. Kazety ešte nemajú, ale nedajú sa urobiť všetko naraz, tím viac, že potreby sú veľa. Veľa napríklad budova, ktorá vyzerá zvonku dobre, ale je to len prvý dojem, nutne potrebuje generálnu opravu. Rodičia sú ochotní pomôcť, ale nemôžu hradniť všetko sami. V roku 1993/94 školy majú prejsť pod správu gmin. Možno, že im vojt jablonskej gminy prizná prostriedky na opravu školy. Aj žiaci, tak ako po ďalšie roky, sa budú snažiť, napríklad zberom fľaš a pod.

Škola zatiaľ nemá nadviazanú družbu so žiadoucou školou či je to už v Poľsku alebo na Slovensku. Deti by si rady dopisovali s niekym zo Slovenska. Preto som sľubila, že sa im pokúsim pomôcť nadviazať kontakty s niektorou zo škôl v Martine. Možno, že po istom čase by došlo k výmene napríklad kreatívnych pobytov detí. Rodičia by iste neboli proti, čo potvrdila aj riaditeľka v súvislosti s výletmi na Slovensko. „V minulom roku sme boli v Demänovských jaskyniach. Preli sme celou Oravou. Chcela som, aby naše deti lepšie poznali Slovensko. Výlet sa žiakom veľmi páčil a tento rok si ho znova zopakujeme.“

Na záver jedna pripomienka. Keď je záujem o slovenčinu, nemožno so zápismi čakať dovedy, ktoré v škole nebude učiť tohto jazyka, lebo k obnovi slovenskej výučby by asi dlho nedôšlo. Stačí trochu iniciatívy, vieda napríklad v škole č. 2 v tom istom Podvuku slovenčinár je a pri troške dobrej výlepe mohol učiť v oboch školách. A keby to naozaj nedôšlo, je ešte ďalšia možnosť — získať učiteľa zo Slovenska, čo je dnes — po dohode medzi ministerstvami školstva Poľska a ČSFR — reálne. Treba k tomu len jedno zapísanie dostačujúceho počtu žiakov, aby učiteľ mal koho učiť. Dúfam, že ich bude dosť.

Text a foto: EVA MATISOVÁ

REPISKA

V najmenšej škole

Koncom mesiaca zacengá posledný krát školský zvonček oznamujúc koniec školského roka. Školci odúdu na vytúžený dvojmesačný oddych. Predtým však rozhodli sme sa navštiviť Základnú školu v Repiských — Bryjovom Potoku. Je to jedna z najskromnejších spišských škôl. Nebyť informačnej tabuľky na jednom z domov navštievničky by asi každý zistil, že je to príbežná škola. Budova pochádza ešte z rakúsko-uhorského obdobia, z čias Františka Jozefa — bola využívaná v roku 1908.

Dnes by Repiská rozhodne potrebovali moderniešie školské sídlo. Vznikla sice kon-

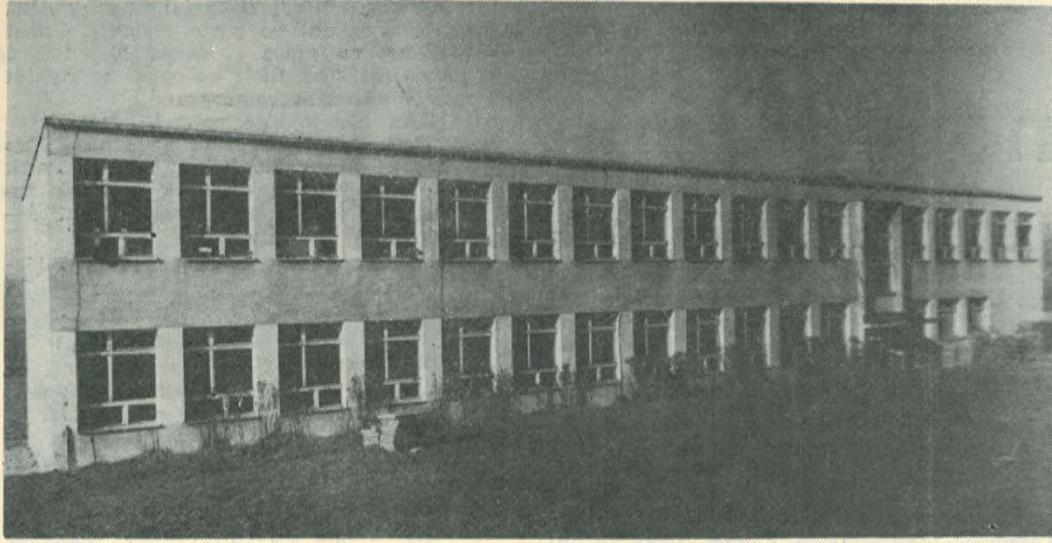
Najmenšia škola na Spiši

cepacia v stavbe novej školy, ktorú by na ňu vystavovali repiskí žiaci zo všetkých troch Potokov, ale pre nedostatok finančných prostriedkov asi neprejde. Zatiaľ Gminný úrad v Bukowine Tatrzanskej vykúpil od družstva Rońčka svojpomoc (GS) neobhospodárený stavebný objekt v Repiskách-Bryjovom

Potoku, presnejšie na súdlišku Šišky. Podľa mňa môže to byť iba dočasné riešenie. Zdá sa mi, že bez výstavby riadnej, modernej zariadenej školy pre všetky repiské deti sa obec nezaobede.

Na miestnej základnej škole pôsobí len päť učiteľov, ktorí vychovávajú 47 žiakov.

Dolnozubrická škola (Foto J. Š., 1980)

DOLNÁ ZUBRICA

Zmena k lepšiemu

V našich príspevkoch z jednotlivých miestnych skupín sme často pískovali všeobecne známu pravdu, že tam, kde dobre pracuje miestna skupina KSSČaS, rovňa sa aj výuka materinského jazyka na miestnej škole. A keď na dôvačok MS dobre spolupracuje so školou, úspech je dvojnásobný. Príkladom takéjto vzornej spolupráce bola celá desaťročia Dolná Zubrica, čo v sledkom bola najpočetnejšia učasť tamojších žiakov na vyučovaní slovenského jazyka na celej Orave. Riaditeľom školy v tom čase bol Eugen Poluš a učiteľkou slovenčiny Angelu Kulaviaková.

Keď však pred piatimi rokmi A. Kulaviaková odišla do dôchodku, potom žiakov na tevujúcich hodinách slovenčiny začal prúdko klesať a v tomto školskom roku je ich iba osem a v druhej triede až do šiestej triedy. Možno predpokladať, že odvtedy sa v dolnozubrckej škole zmenili podmienky práce, menia sa iste i záujmy žiakov, tak

ako sa mení móda, no a určitý vplyv môže mať aj postupujúca asimilácia, ktorá je jasom objektívny. Bola som preto zvedavá, keď som prišla do tejto školy, nakoľko sú moje úsudky správne. A našla som tu v podstate ich potvrdenie. Počas dňa rozhovoru s riaditeľkou školy mgr. Máriou Pawlasovou, ktorá je zároveň učiteľkou slovenčiny, som sa dozvedela, že pracuje v iných, ľahšich podmienkach ako kedysi. Aj čas robí svoje, preto pokles počtu žiakov na slovenčine neprekvaňuje. No zdá sa, že tento pokles je už zastavený a tento rok bude v tomto smere asi prelomový. Totiž na jaunuárovej schôdzi sa rodičia žiakov zo štvrtnej triedy rozhodli, že v novom školskom roku sa celá 4. trieda začne učiť slovenčinu ako povinný predmet.

— Naša škola — hovorí riaditeľka M. Pawlasová — je priemerná, ako väčšina škôl na Orave. Musíme si byť vedomí, že nám v dnešnej neľahkej hospodárskej si-

je to skutočne maličká škola. Jednotlivé ročníky sa otvárajú len každý druhý rok. Školská dochádzka tu možno ukončiť o rok skôr. Na to, aby v škole otvorili ročník, sú potrební siedmi kandidáti. V tomto školskom roku situácia vyzerala nasledovne: v 0-tom ročníku bolo sedem žiakov, v prvej triede 9 žiakov, tretej 9 žiakov, piatej 10 a v siedmej 12. S pomôckami v škole je rôzne. Sú pridelené, lepšie povedané distribuované z ústredia. Preto sa často stáva, že pomôcky obdržia práve tie školy, ktoré ich najmenej potrebujú.

Chýbajú premietatky, ale aj ďalšie potrebné učebné pomôcky. Nedávno miestne rodákovské združenie usporiadalo tančinu zábavu, z ktorej výťačok v hodnote 1,5 milióna zl. venovalo pre školu na nákup najpotrebnnejších pomôcek pre deti.

V marci tohto roku po skom prebehla vlna učiteľských strejkov. Tunajší učitelia sa v akých strejkoch nepripojili. Zastavajú názor, že učitelia nevyrieia, keďže mimo choré celej rodine hospodárstvo. Treba hadať v týchto veciach kompromis, ktorý by bol prijateľný pre obe strany.

Slovenčina sa na tunajšej škole vyučuje nepretržite od štyridsiatych rokov. O tejto otázke nám riaditeľ školy p. Stanisław Baran o. i. povedal:

tučiaci nikto nič nedá, preto sa snažíme praradiť si sami. Rodičovské združenie usporadúva o. i. tančinu zábavu, my sa zase snažíme získať peniaze tým, že napr. cez prízdny kolské priestory prenajmame na ubytovanie deom z Krakova. Z takto získaných prostriedkov sme už uhradili v škole opravu 600 m² dĺžky čo stalo asi 20 mil. zl. K tomu treba pripojiť preču rodicov. Zaviedli sme tiež vodočodnú in talciu v dĺžke 80 m, čo stalo 10 mil. zl., z toho 5 mil. hradilo kuratórium osvety a výchovy. Rodičovské združenie a rodičia nám ve mi pomáhajú. V etkym na škole zleží a nechceme čakat so založením rukami na ničiu pomoc.

Ako som už spomenula na vyučovanie slovenského jazyka chodí 8 žiakov. Učia sa v jednej skupine tri hodiny v týždni. Sí to obvykle ajne prvý, alebo posledný vyučovací hodiny, ktoré sú výškou problém popoluďajúcej dochádzky do školy. Na škole sa vyučuje ručina ako povinný predmet. Je s cieľom o nemecky a anglicky jazyk len v škole nemí učiteľov s touto aprobáciou. Minato francúzščinu, ktorá nemí koho učiť. Škoda, lebo ktori kľuci kedy si povedal, koko reší vieš, to kôkrát si človekom!

Tak ako na iných školách, aj v Dolnej Zubrici som si vypočula sťažnosť, že im už nedochádzajú slovenské detské časopisy z Matice slovenskej, ktoré slúžili deom ako pomôcky. Škola nutne potrebuje nové učebnice slovenčiny. Tie sú používané sú nevyhovujúce, niektoré boli vydané už v 50-tych rokoch. Dolnozubrcké deti sa pravidelne zúčastňujú recitačných súťaží a súťaží kresieb v Živote. Tento rok jedna žiačka získala večernú odmenu — hodinky.

Počas rozhovoru s riaditeľkou som sa ešte dozvedela, že dolnozubrcká škola mala keďosi blízke styky so školou v Zubrohlave na slovenskej Orave. Zubrcké deti boli tam dvakrát na výlete a zubrohlavské u nich. Škoda, že sa to skončilo. Riaditeľka však uistila, že sa bude snažiť nadviazať spoluprácu s inou školou a pokračovať vo výmeny žiakov a jazdoch a pod.

Z dolnozubrckej školy ktorú dnes navštějuje spolu 181 žiakov, som si odnesla dobrý dojem. Slovenčina má tu dvere otvorené. Možno teda dúfať, že škola nadviaže na dobré tradície z nedávnej minulosti a zanedlho bude opäť prvá na Orave, čo jej úprimne želám.

EVA MATISOVÁ

Slovenčina sa na našej škole vyučuje ako nepovinný predmet. Ktorí žiaci chceli, mohli sa na ňu zapísť. V tomto školskom roku sme utvorili tri jazykové skupiny — v III., V. a VII. triede. Žiaci sa učia po dve hodiny týždenne. Okrem slovenčiny sa v škole vyučuje ručina ako povinný predmet.

S interpretáciou počtu hodín slovenčiny je na spišských a oravských školách rôzne. Vo význame káľ sa presne pridržiavajú nariadenia ministerstva školstva a učia po 3 hodiny. No v niektorých — nevedno či chceú „uňahá“ — žiakom slovenčinu — svojvoľne obmedzuje vyučbu do dvoch hodín týždenne. V Repiských, ako vidime vedenie školy takto skrývalo slovenskú vyučbu do dvoch hodín, vraj z úsporných dôvodov. Je to neprípustné, aj keď je to len nepovinný predmet. Nariadenie ministra školstva nepredpokladá ľopretné opatrenia (obmedzovanie hodín) pri vyučbe materinských jazykov.

Slovenčinu na repišskej škole vyučuje kr. Anna Šabyová, rodáčka z Kacviny a jedna z prvých absolventiek slovenského lycea v Jablonke. Do Repíša prišla v r. 1961, keď sa na tunajšej škole vyučovali všetky pred-

POKRAČOVANIE NA STR. 16

Repišskí školáci

GEORGES SIMEON

Po Holland'anovej stope

In pektor odpovedal na domovníckino murknutie mrknutím, ktoré malo znamena: Jasn!

Bol mladý, elegantný chlap k s prirodzenom spravánim. Plsten sivý klobúk si rád posval dozadu ako v americkch filmoch. Bol desa hod n ráno. Bola jar. Cez otáčavé dvere Grand Hotela bolo vidno v slnečnom svetle bulvár Kapucínov a modrý tie stromov.

In pektor sa s cigaretou v ruke prechádzal po hale a nespíšal oči z pína Mopsa, ktorý vyiel práve z výahu. Nuž a pán Mops, Kornilius Mops, bol presne tou osobou, ktorá mala v tomto prostredí stelesňovať rados zo života. Každý ráno paval kávu alebo jedol ovocnú kašu či pomarančový marmeladu a žaval noviny na terase Kaviarne de la Paix.

Pán Mops sa už tri týždne prebúdzal v apartmáne číslo 225 na druhom poschodi. Stál gombík a komorník mu prinášal tienku s rukou ajkami.

akol si sivastý oblek, čerstvo vyhladený s bezchybnými pukmi, hovorivá košeľa, nová kravata a topinky jemné ako rukavice.

V ah ho v mlálivom chode vyložil v suteréne, kde sa ho zmocnil kaderník. Mops sa dval zasnene do zrkadla. Hladké oholené líce nadobúdal pod tlakom teplých utechkov a masívne akéhkoľvek fialkastoružovú farbu. Sedivejce vlasy mali stále lesk krásneho hovoru. Prečesať... Výfah... Hotelový poslirk mu podával perlovošivý klobúk.

Medzitým si policajný in pektor, na ktorého sa domovníčka významne pozerala, prezeral mláky niekoľko fotografií, ktoré priniesol celkom náhodou.

Nuž, in pektor konstatoval, že Kornilius Mops sa nepodobal na žiadneho medzinárodného podvodníka, čo by utekal pred súdou policiou, ani na nijakého zlodeja či falošovateľa ťekov, prepýchovú krysu alebo pírku kúpeľných miest.

Domovník Grand Hotela Emil patril k ľudom, ktorí sa nemýlia. Inšpektor sa ho na obchádzke opäťtal:

— Nič nové?

Emil sa pozrel očkom na tabuľu s kľúčmi a odpovedal:

— Možno ten Holandčan z 225?

Cudný zikazník, ten Kornilius Mops. Jednoho rána pred troma týždňami príšiel bez jediného kufra. Nosieval nový oblek, nové topinky, novú košeľu, nový klobúk. Aj on sám bol úplne nový, keď sa opýtal

— 125-ka je voňá?

Nevystúpil ani z taxíka ani zo súkromného auta. Dopustil sa prvej chyby, keď nezamieril na recepciu, ale k domovnemu kovi.

— 125-ka? Nie, pane... je obsadený. Ale mame vo ný apartmáne na druhom poschodi, ktorý je presne taký istý... Už ste bývali na 125-ke?

— No práve, že som v nej kedysi býval.

— Budete taký lískavý, vaše meno...

Druhá chyba. Pán Mops nevedel, že sa stať pozrie do zoznamu hotelových hostí a zistí, že nikdy v Grand Hoteli nebýval, aspoň nie pod menom Mops.

— Už veme vám 225-ku a len čo bude 125-ka voňá...

Trochu neskôr navrhol domovník Emil Holan anovi:

— Dám vám priniesť batohinu zo Severnej stanice?

— Nie... Prišiel som... Prišiel som lietadlom.

— Dám ju priniesť z Bourget?

— Priniesem si ju sám...

Emil povedal in pektoriu pravdu. Pán Mops nemal naozaj nijakú batohinu. Dokázom toho bolo, že si kúpil nové kožešiny, dal si urobi rezervný oblek a topánky. Ani raz sa neopatal, či má poštu. Nesedával v kasine vo Folies, nechodzi do divadla a večer sa nikdy nevracal s nijakou spoločnosťou.

Pán Mops sa správal na bulvári Kapucínov ako neskôrny plavec, čo nemá odvahu vypívať na more z nízkych pobrežných vln, a len pomaly a veľmi opatrné roziaruje okruh svojho putovania. Najprv objavoval rozličné miesta prepýchového hotela. Niekoľko dní potreboval na to, aby sa odvážil sadnú si do italského salónu. Potom nasledoval bar a aj o piatej.

Vonku sa správal rovnako. Mohli ste ho vidieť, ako cupoce po Veľkých bulvároch, stavajúci sa pred výkladmi a skonči napokon na terase Kaviarne de la Paix, kde zostával sedieť hodiny a pozeral sa na okolojdici dav ludi.

Každý deň vošiel do banky na Auberovej ulici. Akoby s útosom si tam vymenil určité sumu florínov, nie väčšiu, len aby mal na bežné každodenne výdavky.

In pektor vošiel za ním do banky a poznal si čísla bankoviek. No čísla neboli na nijakom zozname ukradnutých bankoviek.

Ale preto býval Kornilius Mops tri dni v prenajatom byte tretej triedy oproti Severnej stanici pred tým, než prišiel do Grand Hotela a žiadal si jeden z najprepýchových apartmánov.

A ešte zistenie domovníčka Emila. V miestnosti, kde sa prijímal pošta a kde jedával personál, opäťtal sa hlavný čašník Talian z druhého poschodia:

— Kto je na 225-ke?

— Akýsi Holandčan, Kornilius Mops...

— Čudný... Pred pár dňami som ho kdesi stretol... Môj bratanec Pepito je správcom hotela Hainaut pri Severnej stanici... Chodievan občas za ním... Tam som zbadal pánu Mopsa, som si istý...

Keď o tom informovali policajného inšpektora, opäťtal sa Emila, ktorý vždy dobre počkal.

— Co si o tom myslite vy? Pokladník, čo spreneveril peniaze?

Emil pokrútil hlavou, že nie. Pokladník, ktorý spreneveril peniaze a ktorý sa ubytoval v prepýchovom parížskom hoteli, zároveň výdavoval. A Kornilius Mops neoslavoval. Kornilius Mops sa nudil ako človek, ktorý mu sú dni pridlhé.

Nijaké divadlo, nijaké milenky, nijaké koktaily. Nenaviedoval múzeá, s nikým sa neoznamoval. Namiesto toho, aby sa nadjadol v Grand Hoteli, často obedoval alebo večeral v obchodných domoch s jednotnými cennami na predmesti Montmartru medzi radnou kmlí a pišárikmi.

Potom písaval v tichu pivárne list, vypítal si známku — známku do zahraničia — a šiel ho hodil do poštovnej schránky na ulici.

Dni šli jeden za druhým. Kornilius Mops prejavoval viac nervozity ako pokoja. Pravda, bol vždy trochu lepšie oblečený. Zvykol si na prepých v hoteli. Každé ráno si dal urobiť u kaderníka masáž tváre teplými utechkami. Ale preto mal kruhy pod očami a preto mali tie oči zavšetkým beznádeje.

Emil, ktorý už zažil všetkých hostí, povedal policajnému inšpektorovi:

— Poznal som takých, čo čakali týždne na telegrafický príkaz a nakoniec spáchali samovraždu.

Preto sa teda nikdy neopýtal, či má poštu? Nechodieval si ani po poste restante. Čakal na niekoho, na muža či ženu? Nepýtal sa ani na cestujúcich. Skôr zašepkal zo dva či tri razy s nútenským úsmevom:

— 125-ka nie je ešte voňá?

Pani Calianová vychádzala z výfahu a vlna parfumu, ktorú prešla halou, sa dostala k recepcii skôr, než on. Úradník v žakte zakačal a keď dámá prešla, nenápadne zašepkal:

— To je týž paní, čo býva na 125-ke... Nejaká Juhoameričanka... Zvyčajne zostáva u nás až do Veľkej ceny...

Ach! Len ďaleký Kornilius Mops nepoznal predsa, čo týž Veľká cena!

In pektor si myslil, že odhalil napokon pravdu, keď si nešikovný a červenajúci sa Kornilius Mops sedol na čaj o piatej ku stolu, ktorý susedil so stolom pani Calianovej, tej, čo širila okolo seba parfém a kradom pohľady.

— Ešte si o tom myslite, Emil?

Emil pokrútil hlavou.

— Je to možné... Nehovorím nie... A predsa... Viete, to nie je jej typ...

V každom prípade nie typ pani Calianovej. Tá dávala prednosť štíhlym svetlovlásom mladikom.

Bola jednou z tých stvorení, o ktorých sa hovorí, že sú krásne. Zostali jej oči, čierne, ohnivé a väčšinové. Vlasy, ktorým pomáhal kaderník, aby si zachovali čiernu farbu. Spevavý hlas, ktorý sa prenikavo menil a baculoval ruky. Ostatkom sa vo všetkom až prilípalo. Svojím privítaním neviditeľným telom, privítaním používanými parfumami a živými farbami, prehnávanou výbušnosou a chuťami všetkého druhu. Čaj o piatej sa neobviňoval pre nu bez najmenej desiatich zákuskov, ktoré sprevádzalo niekoľko pohľadov portského.

— To nie je ono, — uisoval Emil. — V jeho veku by sa mohol páčiť malej šatnárke, uvádzajúcej susedného kina alebo pobehličicu v Kaviarne de la Paix, ale nie pani Calianovej.

Kornilius Mops napriek tomu chradol a okolo viečok sa mu vytvorili modráste kruhy, ktoré sa čím ďalej tým viac prehľbovali.

— Ze by jej šperky?

Lebo pani Calianová sa poobede podobala na výkladnú skriňu klenotníctva.

— Neviem...

Bolo citiť, že nijaká z hypotéz Emilia nestáča a že Mopsov nepokoju začína naňho vplývať. Emil mal strach, že veci nerozumie.

— Haló!... To ste vy inšpektor? Tu Emil... Áno...

Emil, ktorý mal pri otáčavých dverách poruč telefóny, vkradol sa do jednej z kabín a pri rozhovore striehol cez okienko do haly.

— Nie... Ešte neviem... Ale keď nemáte nič lepšie, dovolím si vám poradiť... Áno... Áno... dnes musím príve zastupovať kolegu. Jeho manželka čaká diefa...

Keď inšpektor prišiel, bol deväť hodín večer. Hala bola takmer prázdna. Občas prebehol cez ňu nejaký pár, oblečený do večerných šiat a vrátil sa do taxíka.

— Škoda, že nie ste v smokingu. Nemôete ísť takto do jedálne, ale prehodíme slovko s Antoniom...

Správca hotelu Antonio nechal prejsť inšpektora zadným vchodom a prstom mu ukázal akéhosi muža.

Pri stole napravo večeral pár. Pani Calianová, ktorá mala na sebe viac šperkov ako inokedy a pán Mops, bol, zdalo sa, opitý.

— Začalo sa to na čaj, — informoval ho Antonio. — Ani neviem, kolko portského vypili. Potom šli do baru. Myslím, že viem, odkiaľ vietor fúka... Dáma čakala istého mladého muža a ten neprišiel... Nastalo, pravda e, sklamanie... Druhý to využil... Vypili niekoľko koktailov. Potom šli hore, prezliekli sa a teraz večerajú šampanské... O hodinu budú namol...

Kresba: Empe

V jasnych Holančanových očiach, v ktorých bolo v predošlých dňoch toko tragiky, zračili sa žiarivé záblesky veľké nádeje.

Jedenisť hodín večer. V jedálne bol už len jeden páár, ktorý sa zdržal.

Zvonček. To bol signál.

A naozaj. Čoskoro potom sa Mops a pani Calianová objavili v hale. Nervózne sa smiali.

— Je nacenganá! — vyhlásil Emil a ukazoval na Juhoameričanku, ktorá sa kŕčovito pridávala svojho spoločníka.

Výťah ich odvezol. Emil počúval. Mal bystré uši.

— Zostali obaja na prvom poschodi. To sa mi nepáči...

Zavediem vás hore. Ved'a 125-ky je služobná miestnosť. Vo dverách je okienko, viďte z neho do kúpeľne. Stačí si len stúpnúť na stoličku.

Emil zostal v hale, lenže jeho telefónna sie mala tykadlá všade.

— Haló!... 125-ka?... Áno, pane... Správca hotela?... Šampanské?... Posielam vám čašníka... Hneď, áno, pane...

— Poštke na čaji o piatej, koktaily v bare, tri fľaše extra-suchého v jedálni a ešte si objednali fľašu v na!

Po dvanásťtej! Polnoco. Jedna hodina ráno. Hostia sa začali vracať do hotela.

In'pektor stál na stoličke v malom kúmbele. Nevidel nič, lebo v kúpeľni bola tma. Počúval hlasný hovor, smiech... Potom akoby pláč? Vzlykot? Nemohli to rozoznať. Medzitím bolo počutie výčitky a nakoniec krik...

Zieli zo stoličky a šiel počúvať k dverám izby.

— Ste surovec... Ste... Čo robíte?...

Dvere sa nahlé otvorila a doslova pred in'pektorm nosom sa zjavil pán Mops. Mí od hrôzy vypúlené oči, rozviazanú kravatu a bledú tvár.

Najprv urobil pohyb, akoby chcel ujsť, ale policajt ho už chytil za zápinku a nechtiac mu vykrútil ruku.

— Prepáčte... Kam ste šli?

Cez pootvorené dvere vychádzali ženské n'reky a preklínania. Pán Mops sa nepokúšal vyslobodiť. Je zničený, telo mu slabne, črtky ochabujú a spod mihalnice tečú slzy.

— Co ste jej urobili?

— Nič... Prisahám.

Za otvorenými dverami vidno pani Calianovú. Vyzerá ako obeť hroznej morskej choroby.

— Videl, že mi je zle, že možno umriem a namiesto toho, aby sa o mňa postaral...

Fľa a šampanského prázdnna, pohare rozbité. Zatiaľ čo pani Calianová zvracala a myslala, že prde o dušu, ten muž, ten muž, ktorý s rňou pil a dvoril jej, to využil a stal sa na stoličku... Stolička je ešte tam pred skriňou.

— Neviem, čo hadal, — povedala, ale určite niečo hadal a pretože to nenašiel, myslala som si, že ma chce zabíť. Mal taký divoký výraz v tvári.

Päť hodín ráno na nábreží Orfevres. Medzitím sa dýha nad Parížom deň.

— Ale áno. Viem dobre, že sa voláte Kornélia Mops a že bývate v Leuwurdene... Zamestnaný?

— Zástupca syrárne Van de Veld... V tej firme som už dvadsať rokov a páni Van de Veldovci, otec a syn, si na mňa nikdy nesťovali... Dal som si postaviť dom v novej čtvrti... Môj syn študuje na gymnáziu a dcéra...

In'pektor sa mu dal nadýchať čpavku.

— Všetko je stratené, rozumiete?... To je môj koniec... Nikdy sa neodvážim...

— Cigaretu?

— Ďakujem. — Mechanicky si ju zapálil.

— To je všetko Pijpekampova chyba... Kaď týdeň sa vydavame v Amsterdam... Pijpekamp, ktorý je zo Sneku, ma zatiahol do kaviarne. Tam sme pili borovičku... A ja, pane, borovičku neznám... Celý život som pil len mlieko, niekedy pohár piva... Bol tam jeden muž a ten...

Telefón.

— To ste vy, in'pektor? Dobre... Spi... Slúčka tvrdí, že jej nič nechýba... Nie... Ničaký šperk... Ako? Poviete mi to hneď...

Mops pokračuje:

— Ten muž, pane, bol elegán a švihák. Po kal, k'm budem jest pri stole s'm... Potom sa spítal, či si chcem zarobiť pol milióna za tri dni.

Mops spásol ako balón.

— Teraz, keď mi už nič nepomôže, môžem sa priznať... Ten muž bol zlodej... Ne-

bí sa mi to povedať... Medzinárodný zlodej Šperkov...

In'pektor sa usmieva a ide po hľbu fotografií.

— Pozrite sa, či nespoznáte niekoho medzi mito individuami...

Piatá fotografia je správna.

— To je on! Bez l'mcu a kravaty je iný, ale aj tak ho spoznávam... Povedal mi, že...

— Povedal vám, že ukradol šperky v prepsychovom hoteli...

— V Grand Hoteli v Paríži? Dodal, že keď chcel od s'f, strhol sa poplach a jemu sa podarilo ukryť Šperky v práznej izbe.

— Ako to viete?

— Zostal mu čas len na to, aby u'iel za hranice... Nemí peniaze, ale v Šperkoch má ukryť celý kapitol na určitom mieste...

Mops vylepšal oči.

— Neodvážuje sa vrátiť do Francúzska, lebo tam majú jeho popis. Zatvorili by ho. Ak budete súhlasiť a p'jdete namiesto neho, rozdelí sa o korisť s vami... Ko'ko pýtal ako z ruky za va'u čestnos?

— Desa tisíc frankov,, ale...

Izba číslo 125

— Áno, neodvážil som sa uk'zať v Grand Hoteli tak, ako som. Vystúpil som na severnej stanici, dal som si uši oblek. K'pil som si...

— Viem, viem a potom ste čakali, k'm bude 125-ka vo'ná...

— Stílo ma to ve'a... všetky moje úspory...

— Doparoma! A keď ste videli, že pani Calianová sa nerozhodla od'si...

Holančan sa začervenal. Uríte to bolo po prvý raz, čo sa pok'sil zviesť nejakú inú ženu okrem tej svojej.

— Keby to Mina vedela... Prisahám vám, p'ín in'pektor, že bude lepšie, keď sa zabijem...

— Co ste našli na skriní?

— Prach... Tá žena kričala... A ja... Viete in'pektor, moj'm životn'm snom bolo bývať v Amsterdame a s tými peniazmi...

— Peniazmi z ukradnutých Šperkov...

Mops pláče.

— Ale skôr zo Šperkov, ktoré nikdy neboli ukradené z jednoduchého dôvodu, že nikdy neexistovali... Pán Mops, tomu podvodníkovi sa podaril ten kúsok už po ēsmy raz.

— Moment... Opýtam sa služby... Haló! Povedzte mi počuli ste o nejakom Kornéliovovi Mopsovi, ktorý... Ako? Chvíľku. Bývate v Leewardene, madame?... Áno... Je v mojej kancelárii, áno...

Kancelária šéfa súdnej polície. Deväť hodín ráno. Svetlovlásá dáma s červenou tvárou a svetlými očami, s bezchybným správaním, ktorá sa neustále ospravedlňuje.

— Povedali ste, že váš manžel, ktorý je zistupcom syr'ne a ktorý mal ís' na služobnú cestu na nieko'ko dní...

Smrká, trie si oči vreckovkou.

— Možno som sa nesprávne obrátila na pol'ciu, ale to je po prvý raz za osemnásť rokov n'šho manželstva, že...

— Vst'pte...

In'pektor, čulý aj napriek tomu, že strávil celú noc bez spánku, vymieňa si so šéfom pohady.

— Prived'e ho...

Zrazu sa ozval nadšený hlas.

— Kornélius!

Schudnutí tvár, kruhy pod očami. Vybučila a začala vzlykať.

Séf a in'pektor zostali na chvíľu stáli pri otvorenom okne. Dvojica si medzitým vysvetovala situáciu.

— Je vo'ný, pán riaditeľ?

— Ale áno, madame.

— Ďakujem, pán riaditeľ... Ideme, Kornélius!

— Emil?... Áno, to som ja... Mops? Odíel... Žena si ho odviedla... Ale nie... Nie... Vráv m v'm nie!... Bol to jednoducho obyčajný hlupák.

ZO ZASADANIA PREDSEDNÍCTVA ÚV

V súde ÚV KSSCaS v Krakove sa 15. marca t.r. konalo zasadanie (stredn ho výboru našej Spolonosti). Viedol ho predsedajúci ÚV Eugen Mišinec a bol venované zhodnoteniu činnosti KSSCaS a realizácii rozpočtu za minulý rok, plnú príce v r. 1992 a aktuálnym krajanským otázkam.

Užastníci zasadania si vypočuli sprava tajemníka ÚV Eudomra Molitorisa, v ktorom sa zdôrazňovalo, že vla aj i rok bol pre nás ceľoslova, a k plný rôznych pretekov, v tom najmä ekonomickej, napriek tomu sa na a Spoločnosť môže popojiť viacerimi úspechmi, ktoré vzbudzujú optimizmus do budúcnosti. Patrik nim predovšetkým zavedenie slovenských bohoslužieb v Jablonke, Kacvíne, Vyšných Lapšoch, Nedeci a tento rok i v Jurgove, k čomu významne prispela i pomoc najvyšších predstaviteľov našej starej vlasti. Ostatná významnosť je, že tieto bohoslužby budú zavedené aj v iných obciach.

Minulý rok, — zdôrazňovalo sa v sprave, — bol nepochybne rokom stretnutia a nívstev najvyšších predstaviteľov ČSFR medzi krajanmi. Medzi ním k nám prišli slovenský premiér Ján Carnogurský, spišský biskup František Tondra, predsedajúci slovenského parlamentu František Mikloško, veľvyslanec ČSFR v Poľsku Markéta Fialková, minister kultúry SR Ladislav Snopko, námestník ministra medzinárodných vzťahov SR Jozef Dravec, generálny konzul ČSFR v Katowiciach Miloslav Zbožil a konzul Ján Jacko a na začiatku t.r. minister medzinárodných vzťahov SR Pavol Demeš a námestník ministra školstva SR

Vladimír Ďuríkovič, viacerí poslanci SNR, predstavitelia Matice slovenskej, novinári a pod. Je to dôkaz, že na a stará vlasť v nových pomeroch si konečne začína všetka svojich rodákov v cudzine. Výsledkom tejto starostlivosti bol aj dar vlasti Slovenskej republiky pre našu Spoločnosť v podobe tlačiarenských strojov.

K úspechom treba zaradiť, — v aká dotici štátu PR, — aj kúpu domu v Krakove, kde je dnes sídlo ÚV KSSCaS, a ďalej investičné podujatia. V aká spomanej dotácii mohla Spoločnosť, aj keď v obmedzenej miere, vyvierať kultúrnu činnosť vrátane takých podujatí ako recitácia súá, prehliadky súborov a dychoviek, pohraničná kultúra výmena ochotníckych umelcov a telies a pod., ako aj zatajrenovanie kúpeného domu. Samozrejme, vlaňajúca pomoc štátu bola veľmi obmedzená a nestala kryť všetky potreby našej Spoločnosti, tím viac, že, — ako sa podrobilo v sprave, — Spoločnosť nevyvíjala hospodársku činnosť vzhľadom na nebezpečenstvo neúspechu, možné v terajšej ekonomickej situácii. Obmedzená, — vzhľadom na stávajúcu ekonomickú situáciu na Slovensku, — bola tiež spolupráca a pomoc Matice slovenskej, v súvislosti s čím sa nepodarilo splniť všetky podujatia zahrnuté v podpísanej zmluve.

Clenovia predsedníctva ÚV s uspokojením prijali správu, že vlane 11 mladých krajanov začalo štúdium na stredných a vysokých školách na Slovensku, aj keď, — čo kontaktovali neskôr v diskusii, — potreby našej menšiny sú v tejto oblasti väčšie. Tento rok, do polovice marca, sa prihlásilo 11 uchádzajúcich a predsedníctvo sa ich rozhodlo odporúčať na vybrané študijné smerky. Zároveň navrhlo správni kritériá pri nábore kandidátov na štúdium v Slovenskej republike. V

tomto kontexte členovia predsedníctva venovali veľa pozornosti problematickej slovenskej výučby na spišských a oravských základných školách. Kontaktovali, že nové zásady vyučovania materinských a cudzích jazykov neboli v každej škole náležite vysvetlené, v súvislosti s čím mnohí rodičia nevedia o slobodnej voľbe jazyka ani o zrušení povinného vyučovania ruštiny. A keďže na dôvode nie v každej škole je priažnivé ovzdušie pre vyučovanie sloveniny, to v eto spôsobilo, že počet záujemcov o tento predmet bol nižší od očakávaného. Preto sa zdôrazňovalo, že tento rok treba slovenskému školstvu venovať mimoriadnu pozornosť, a to najmä ústredný výbor, ale aj obvodné a miestne výbory. Školstvu má byť venované aj osobitné zasadanie predsedníctva ÚV.

V ďalšej časti zasadania predsedníctvo prijalo pracovný plán Spoločnosti na tento rok. V kultúrnej oblasti plán predvídava rad tradičných podujatí ako recitácia súá, prehliadky folklórnych súborov a divadelných krúžkov a dychoviek, pohraničná kultúra výmena mládeže a súborov, stretnutie slovenských ročníkov jablonského licea, výstavy práce krajanských umelcov, vystúpenia krajanských súborov (aspoň raz v každej miestnej skupine a pod.). V organizačnej a hospodárskej časti plánu sa predpokladá podpora možnosti pravidelného zasadania predsedníctva a 2 plenárne zasadania ÚV a závisle od prostriedkov — stavebná a investičná činnosť.

Na záver predsedníctvo prerokovalo rad bežných otázok. Uzneslo sa zvýšiť nájomné za klubovne a obrátiť sa na ministerstvo kultúry a umenia o finančnú pomoc na renováciu budovy sídla ÚV, výstavbu tlačiarne, ako aj klubovní na Spiši a Orave.

J.S.

Slováci v Rumunsku

POKRAČOVANIE ZO STR. 5

nam pre slovenskú menšinu v Rumunsku má existencia vlastnej literatúry. Za posledné 20 rokov tu vydali viac ako 60 titulov pôvodnej tvorby a prekladov. Objavili sa už aj preklady slovenskej tvorby do rumunskej — s dobrou odozvou u kritiky. Roku 1990 začal zväz vydávať mesačník *Náš snahy*, ktorý mapuje život slovenských a českých dedín v Rumunsku, ale informuje aj o dianí v ČSFR. Významná je aj zavedenie vysielaania v slovenskom a českom jazyku v televízii v rumenskom rozhlase. Zatiaľ nie je dobrá spolupráca na tvorbe národnostného programu v bukureştskej televízii.

Cirkevný život Slovákov v Rumunsku je dobrý. Miestni duchovní sa vo veľkej miere priplňujú o povznesenie života krajanov. Spomedzi nich treba vyzdvihnuť iniciatívu pána farára Martina Ročka v Gemelčíku, ktorá sa podujala vybudovať v obci zdravotné stredisko a pôsobiť na konseniora Dušana Sajka, ktorý v Nadlaku založil diakoniu. Zmeny v decembri 1989 okrem vzniku politických strán podnietili zakladanie organizácií národnostných menín. 4. januára 1990 bolo v Nadlaku zhromaždenie zástupcov oboch národností, na ktorom sa rozhodli založiť zväz. Ustanovujúci zjazd Demokratickej horečky Slovákov a Čechov v Rumunsku si ako hlavnú úlohu určil zachovanie a obha-

jobu národného života a uvedomenia občanov slovenskej a českej národnosti v Rumunsku. DZSCR spolupracuje s ostatnými národnostnými zväzmi v Rumunsku na zlepšenie podmienok pre život národnostných menín, hoci jeho východiská sú v porovnaní s inými zväzmi veľmi skromné. Predstavitelia DZSR pri svojich návštěvách na Slovensku často zdôrazňujú, že pre nich je veľmi dôležité pociťovať záujem zo strany Slovenskej republiky. Záujem o ľudové predstaviteľstvá pri oficiálnych priležitostiach, ale aj permanentný kontakt s veľvyslanectvom SFR v Bukureşti pomáha riešiť problémy Slovákov v Rumunsku. Snaha rumunských krajanov smeruje k nadviazaniu kontaktov v oblasti hospodárskej spolupráce. V Nadlaku vznikla roku 1991 akciová spoločnosť SĽ via, ktorá má záujem na sprostredkovanie obchodov medzi rumunskými a českými a slovenskými podnikmi (polohospodárstvo, drevárske priemysel, koňařský priemysel, udovouumelecké výrobky, knihy, gramofóny, kazety a pod.). Zisk z takejto činnosti umožňuje podporiť rôzne kultúrne akcie samotného zväzu.

(Pod a bulletin MMV Krajania č. 1/92)

V najmenšej škole

POKRAČOVANIE ZO STR. 13

mety v slovenčine. Po týchto časoch zostala na školskej budove len tabuľka hovoriaca,

SPIŠSKÍ JUBILANTI

Na matričnom úrade v Nižných Lapšoch sme sa dozvedeli, že tento rok viac manželských párov z nižnolapčianskej gminy oslavilo svadbu a oslavovať významné jubileá spoločného života — zlaté a strieborné svadby. Časť z nich sme predstavili v marcovom čísle života. Dnes uverejujeme mená ďalších oslávencov (v zátvorských uvádzame presné dátumy sobášov).

ZLATÉ SVADBЫ:

Helena a Jozef MILONOVCI z Tríbie (11. februára 1942); Žofia a František WILLMANOVCI z Nedece (22. septembra 1942); Mária a Vojtech BLACHUTOVCI z Fridmana (august 1942).

STRIEBORNÉ SVADBЫ:

Z NEDECE: Margita a Jozef MONDELOVCI (28. júla 1967); Anna a Ján MONDELOVCI (29. júla 1967); Kazimíra a František PIONTEKOVCI (5. augusta 1967); Helena a Jozef ĽUKUSIOVCI (2. septembra 1967); Michalina a Ján PIONTEKOVCI (25. novembra 1967); Marta a Andrej KO-WALCZYKOVCI (25. novembra 1967); Margita a Jozef MROZOVCI (9. decembra 1967).

Z NIŽNÝCH LAPŠOV: Terézia a Ján CELUSIAKOVCI (25. júna 1967); Žofia a Anton CHOROBOVCI (8. októbra 1967); Stanisława a Józef MAJERCZAKOVCI (2. decembra 1967); Žofia a Andrej SOWOVCI (18. júna 1967); Maria a Antoni SZCZECHOWICZOVCI (19. novembra 1967).

Z LAPŠANKY: Mária a Jozef DUDASOVCI (25. júna 1967).

Z KACVNA: Mária a Anton GALOVIČOVCI (12. augusta

že je to škola so slovenským vyučovacím jazykom.

— Slovenčinu — hovorí p. učiteľka — záčiname vyučovať už v druhej triede. Tento rok sme začali od tretej. Užíva sa ju približne polovica všetkých žiakov. V porovnaní s inými školami je to percentuálne veľký počet. Nariadenie, ktoré voľalo do praxe v minulom roku, seč umožňuje slobodnú volbu jazyka, ale využíva sa ako cudzí jazyk. Ako sa môže žiak, ktorého rodičia sú Slováci, užívať slovenčinu ako cudzí jazyk? Nemômo na túto predsa hovoriť o alternatíve cudzí-materinský. Myslím si, že by sa malo vyučovať ako predmet, pričom všetci krajaní rodičia by mali dbať o to, aby sa ich deti učili materinský jazyk.

Žiak, ktorý ukončí dochádzku na základnej kole, nemôže kde — okrem lycea v Jablonke — pokračovať v jeho vyučbe. Veď na Slovensko sa všetci nemôžu dostať. Preto slovenčina by sa malo zaviesť napr. na lyceu v Novom Targu a v Zakopanom, akoby bolo pred vojnou. Paní učiteľka je názor, že musíme mať bližší kontakt so starou vlastou, že žiaci by mali častejšie navštěvovali Slovensko. Treba v nich, čo by mali za úlohu učítia, vzbudzovať záujem o slovenčinu a Slovensko.

Z návštevy v repíškej škole som si odnesol veľmi dobrý dojem. Myslím si, že je to jedna z mäla žieli na Spiši, kde má slovenčina trvalé miesto.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

1967); Mária a Anton KUCHTOVCI (3. júna 1967); Agneša a Ján PASTUŠKOVCI (12. augusta 1967); Margita a František RADECKOVCI (8. júla 1967).
Z TRIBŠA: Mária a Andrej

FINDUROVCI (23. júla 1967); Margita a Valent LOJEKOVCI (20. júla 1967); Helena a Dominik VAKSMANSKOVCI (25. novembra 1967).

K srdcenným blahozeleniam sa pripája aj naša redakcia a do ďalších rokov praje oslavencom veľa zdravia, pohody a šťastných a pokojných chvíľ.

KRAJANIA ROKA 1991

Na základe ankety KRAJAN ROKA, ktorú vyhľásilo Ministerstvo medzinárodných vzájomov SR, bol tento čestný titul udelený troma víťazom súťaže. Sú to:

JEAN ESTÉGNY — architekt pochádzajúci z Nitry, ktorý žije v Lausanne vo Švajčiarsku. V 80. rokoch výrazne pomáhal emigrantom zo Slovenska. Po novembri 1989 sprostredkoval rad osobných kontaktov slovenských a švajčiarskych vedcov, študentov, politikov, novinárov a osobne sa angažoval v humanitnej pomoci Slovensku.

MUDr. STEFAN KOREC — v 80. rokoch žil v USA, kde pracoval na viacerých onkologických pracoviskách. V súčasnosti je riaditeľom Národného onkologického ústavu v Bratislave, kde úspešne aplikuje poznatky získané v zahraničí. Garantuje spoluprácu so svetovými odborníkmi v oblasti onkologie.

KARDINAL JOZEF TOMKO — žije a pôsobí vo Vatikáne. V jeho verejných vystúpeniach a príspivkoch zaznievajú myšlienky kresťanskej etiky a tolerancie, prispievajúce k znovuzrodeniu ľudskej a občianskej identity obyvateľov Slovenska. Svojim pôsobením ako čelný hodnostár Apsotolskej stolice prispel k vytváraniu pozitívneho obrazu slovenskej duchovnej tradície a kultúry.

NADÁCIA PRE POMOC KRAJANOM

V súvislosti s potrebou rozšírenia finančnej pomoci slovenským národnostným menšinám vo svete, bola na Slovensku vytvorená osobitná Nadácia pre pomoc krajantom. Z tohto zdroja budú sa môcť finančovať krajanské potreby v najnáležavejších oblastiach. Patri sem najmä oblasť školská, kde vznikol problém financovania pobytu krajanských študentov, ktorí nastúpili na štúdium ako samoplatcovia (bez nároku na štipendium) a dnes od nich školy žiadajú niekoľko desaťtisícové sumy v korunach, resp. vo valutách. Poznamenajme, že možnosti poskytnutia štipendii Ministerstva školstva, mládeže a športu SR sú dnes značne obmedzená, kým na druhej strane výrazne stúpa záujem o štúdium krajanských detí na Slovensku z rôznych krajín, najmä z Chorvátska, Ukrajiny, Vojvodiny a pod. Už dlhší čas v obmedzenom

počte sú na slovenské vysoké a stredné školy prijímaní krajaní studenti z Poľska a Rumunska. Zdá sa, že vznikom nadácie sa tieto možnosti môžu značne rozšíriť.

Každý rok je veľký záujem o letný seminár slovenského jazyka a kultúry Studia Academica Slovaca, ktorý veľmi účinne vytvára obraz o dejinách i súčasnom živote Slovenska a účasť na tom pomáha najmä redaktorom, učiteľom, prekladateľom a organizátorom krajaníckeho kultúrneho života. Stipendia z nadácie umožňa absolvovať SAS väčšemu počtu krajanov. Nadácia môže tiež vytvoriť podmienky pre súťaž pomoc knižniciam, školám (učebnice, knihy), metodickému vzdeleniu učiteľov slovenského jazyka v zahraničí, redakciám krajaníckej tlače, ako aj na podporu vydavateľskej a tvorivej činnosti Slovákov vo svete. Môžeme sa len tešiť tejto iniciatíve.

SPOMIENKY Z MLADOSTI

Po dlhom čase opäť sa nám ozval Jozef Mirga z Novej Belej, ktorý kedysi pravidelne prispieval do Života a získaval i ceny Zlatého pera. Písanie prenášal pre chorobu, ktorá ho trápila skoro 2 roky. Teraz, keď sa zotaví, chce opäť sústavnnejšie prispievať do nášho časopisu. Na začiatok nám posal krátku spomienku na svoju muzikantskú mladost.

— Vyrastal som v muzikantskej rodine, môj otec Jakub Mirga bol totiž znamenitým huslantom, známym v širokom okolí. Doma často vyhral a tak nie div, že naučil hrať aj mňa. Bol veľmi prísnym učiteľom, vždy opakoval, že kto chce byť majstrom, musí cvičiť každý deň. A veru som musel. Už ako celkom mladý človek, založil v Novej Belej slávikovú kapelu, v ktorej hral, pochopiteľne, ako primáš. Jej členmi boli ako kontrás Ján Frankovič a Dominik Kalata a basista Michal Zapala. Ja som sa dostal do kapely už ako 14-ročný chlapec. Spočiatku som hral prim, potom pri otcovi som kontroval.

Otcova kapela bola skutočne veľmi dobrá, všetci jej členovia hrali skoro ako profesionáli. Nemo sa preto diví, že bola široko známa a pozývaná na rôzne podujatia. Hrávala prakticky na všetkých svadbách a tanecích zábavách nielen v Novej Belej, ale aj v susedných Krempech, Duríne, Fridmane, Tribi, Dene, Lopuszne a iných obciach. Nezriedka sa stávalo, že sme aj na niekoľko mesiacov dopredu mali obsadené skoro všetky soboty a nedele. Dnes z tejto otcovej kapely žijem len ja (72 rokov), ako aj skoro 90-ročný kontrás Dominik Kalata, ktorému pri tejto priležitosti, podobne ako i jeho manželke, chcem začať prostredníctvom Života mnoho zdravia a pokojných i priejemných chvíľ.

Je mi smutno, keď vidím že dnes pravdepodobne súčkové kapely začínajú zmiznúť. Vyšli z módy. A keď tu i tam ešte účinkujú, tak hlavne kvôli folkloristickým súborom. Dnešná mládež dáva prednosť skupinám modernej-

hudby, ktorá je veľmi hlučná a staršich ľudí len znervozuje. Veď čo možno očakáva od elektrických gitar a množstva bicích nástrojov, využívajúcich na dôvodek z mohutnej zosivovalov? To sa ani nedá porovnať s lahoním, melodickým zvukom husli. My sme kedysi hrávali také tance ako valček, tango, slovfox, foxtrot, polka a pod. Mnohí mladí ľudia ich už ani nepoznajú. Dnešné tance — to je akisia mykanie, trhanie a poskakovanie. Z tanecích parketov mizne harmonia pohybu, tak lahodiacia oku. Je to smutné...

JOZEF MIRGA

SÚŤAŽ AUSTRÁLSKEHO KRAJANA

Dlhý je zoznam krajín i svetadielov, kam osud zaviedol Slovákov. Lahvie by bolo vymenovali hádam tie, kde ešte nie sú. Možno, že také štaty ani neexistujú. Pritom je milé, že v dalsšej pokolenia dávnych vysahovalcov nezabúdajú na starú vlast svojich predkov a na alej sa hli sia k slovenskej národnosti. Mnohí sa nielen hľásia, ale aj zaujímajú o život svojich spolurodokov vo svete.

Prednedávnom nás už po druhkrát milo prekvapil jeden z krajanov zíjaci v ľalejkej Austrálii — Ján Vrtielka. Najprv ho zaujal náš časopis Život. Tentoraz sa obrátil na nás v redakciu s nápadom, aby sme v Živote uviedli spravu o jeho súťaži na najlepší krajanský rozhlasový program. Aj keď sa nasi krajania ešte nedopracovali rozhlasových vysielaní, radi uverejňujeme toto oznámenie, hoci aj kvôli informácii o krajanskom diaľni vo svete. Krajan Ján Vrtielka predstavujúc podmienky súťaže medzi nám píše:

— Uvedomujúci si význam slovenského rozhlasového vysielania, pripravovaného krajanmi kdekoľvek vo svete, rozhodol som sa ustanoviť cenu Jozefa Murgaša za najlepší krajanský rozhlasový program. Ceny budú nasledovné: I. cena — 200 dolárov, II. cena — 100 dolárov, III. cena — 50 dolárov. Ceny výhercom budú zaslané ľekom. Každá redakcia slovenského vysielania, ktorá sa zúčastní súťaže, môže získať len jednu z uvedených troch cien. Súťaže sa môžu zúčastniť redakcie krajanských slovenských vysielaní na celom svete, keď do konca roka 1992 počas dvoch mesiacov s nahraným hodinovým programom, ktorý pod ich úsudku bol najlepší. Súťaže sa nemôžu zúčastniť profesionálne redakcie slovenských vysielaní BBC, Hlas Ameriky a Deutsche Welle. Je určená len pre redakcie pripravujúce slovenské vysielanie pre krajanov na amatérskej buď poloprofesionálnej základni.

Vyhodnotenie súťaže sa uskutoční koncom januára 1993 a jej výsledky s menami výhercov oznámi slovenským krajanským novinám vo februári 1993. Profesionalne redakcie všetkých slovenských vysielaní, aby s dvoma kazetami nahrávok svojich súťaž-

ných programov poslali aj niekoľko bližších údajov o sebe, teda svoju adresu, vysielací čas, na ktorú stanici a ktorú vlnu vysielajú, ako aj krátku história ich vysielania, kedy vznikli, za akých okolností, koľko redaktorov sa vystriedalo, aký je ohlas u krajanov, dosah ich vysielania a pod. Bol by som rád, keďby výtazná kazeta, okrem zskania prvej ceny, bola odvysielaná na všetkých staniciach, ktorých redakcie sa zúčastnia súťaže, keďže je to tiež jeden zo spôsobov, ako sa navzájom spoznávat.

Kedže ceny udeľujem z vlastných zdrojov, chcem mať hlavné slovo pri výhodnotení súťaže, ktoré sa bude konať v mojom dome. Preto vyzývam záujemcov o účasť v porote, aby mi napísali na moju adresu. Presný dátum im napíšem neskôr. Vyhodnocovať sa bude celková plynulosť programu, hľadajúc informáciu o Slovensku, o ich vlastnej krajanskej komuniti a o živote a podujatiach slovenských krajanských organizácií vo svete. Program musí byť vo výbe 50% nahraný v slovenčine. Obdržané kazety so súťažným programom nebude vraciať, ale s dovolením zúčastnených redakcií chcem ich poslať do Ústavu pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej v Bratislave, aby ich zarchivizoval. Preto prosím redakcie slovenských vysielaní, aby začali nahrávať svoj súťažný program na kazety a posielali ich na adresu: Ústav pre zahraničných Slovákov Matice slovenskej, Francisciánska 2, 812 51 Bratislava, Česko-Slovensko.

Zároveň uvádzam moju adresu:

Ján Vrtielka
27 Chowilla crt.
Craigmore SA 5114
Austrália

ODIŠLA OD NÀS

Dňa 4. apríla 1992 umrela v Novej Belej vo veku 61 rokov krajanka

MÁRIA CHALUPKOVÁ

Zosnulá, manželka nášho krajanovho aktívistu Františka Chalupku, bola dlhoročnou členkou na ejo Spoločnosť a čitateľskou Života. Odišla od nás dobrá krajančka, vzorná manželka a matka. Česť jej pamiatke!

Rodiné Chalupkovcov hlbokú sústras vyjadruje

MS KSSČAS v Novej Belej a redakcia Života

Ako úsporne hospodáriť?

V dnešných ekonomickej podmienkach rôzne je níteny čo najviac znižovať níklady na poľnohospodársku produkciu. Treba za a od rastlinnej výroby znižovať níkladov na hnojenie a chemizáciu. Z hľadiska ročníka je takto konanie racionalné. Môžeme povedať, že je to vypočítané na prekážanie do čias lepšej konjunktury.

Níklady na obrábanie pôdy môžu byť znížené dvojakým spôsobom. Keď vieme, že výkonanie orby je príčinou, ktorá pohlcuje veľa energie, treba vylúčiť orbu, je to možné v určitých pôdných podmienkach pri pestovaní obilia po okopaninách a v kokvetoch rastlínach, alebo pluh nahradí náradím, ktoré neobracia pôdu, napr. rôznom kultivátorom rototillerom a pod. Druhým spôsobom zaisťujúci isté úspory v tejto oblasti je používanie strojov vo forme agregátov. Môže to byť spojenie strojov pre právnu pôdu na siatku ale spojenie strojov pre právnu pôdu a sejbu.

Z ekonomickej hľadiska by bolo najlepšie, keby pôda bola pripravená na siatku počas jedného prechodu agregátu. Dnes používané súpravy strojov to umožňujú, ak sú vhodne miestne podmienky (druh pôdy, jej vlhkosť a pod.). Veľmi vhodne je používanie takých agregátov najmä vtedy, keď sú spojené so sejalkami. Obmedzenie počtu pestovacích operácií šetri čas a pohonné litétky. Okrem toho využívaním vhodných agregátov pri obrábaní pôdy pred sejbu zlepší sa vlastnosť pôdy tým, že vytvára optimálne podmienky pre rast a rozvoj pestovaných rastlín. To znamená, že obrábanie pôdy týmto spôsobom má vytvoriť najpraznivejšie podmienky pre rast rastlín v existujúcich pôdno-klimatických podmienkach. Vrstva, v ktorej rastú korene, sa takto stáva bohatá na vlahu teplo a je vzdušná.

Minerálne hnojenie môžeme znova vtedy, keď pôda obsahuje dostatočne mnoho vývinu. Toto obmedzenie minerálneho hnojenia

môžeme zmierniť striedavým siatím vikových rastlín, ktoré obohacujú pôdu duškom a organickými látkami, organickým hnojením (matatný hnoj, kompost), sejbu medzikultúr, napr. horčice alebo repku s určením na zelené hnojivo, ako aj kontroloou reakcie pH pôdy, keďže živiny v kyslej pôde tvoria zlúčeniny, ktoré rastliny nevstrebujú, a keďto áno, tak len v obmedzenom množstve.

Keď zhrieme pokyny týkajúce sa racionálneho hospodárenia v dnešnej ľahkej ekonomickej situácii, zistíme, že vlastne treba upresniť dôvody jednotlivých hnojív, prostriedkov na ochranu rastlín atď. závisle od predkultúr a atmosférických podmienok (vegetácia rastlín) a kvality pôdy. V súvislosti s tým ročníci by mali viac využívať poradenské služby gminných poľnohospodárskych oddelení a miestnych agronomov.

Pridruženie k EHS a pol'nohospodárska politika v Poľsku

Podpisanie zmluvy o pridružení Poľska k EHS jednoznačne usmeruje reformu v našom poľnohospodárstve, predovšetkým plochám a v ťažnej restruktúrizácii súkromných gazdovstiev podľa zasad Poľnohospodárskej politiky spoločenstva (PAC) Rímskej zmluvy.

Pre nás to znamená, že sa musíme prispôsobiť vyle 7 000 rôznym predpisom (bez výkonných predpisov), z čoho 70 percent sa týka poľnohospodárstva. Podľa prof. M. Blażejczyka musia byť podstatne zmenené zásady hospodárenia pôdou. Dôležité bude vypracovanie zvláštneho systému poľnohospodárskeho súdňectva.

Prvá z týchto zmien má spočívať predovšetkým na zavedení tzv. obratu pôdu, ktorá sa bude môcť kúpať, ale nie je to jednoznačné s jej využitím poľnohospodárskym. Tu treba pripomínať, že poľnohospodársky systém Spoločenstva sa opiera o súkromné rodinné gazdovstvá — v ťažnom prípade nie sú to poľnohospodárske podniky, ktoré sa je hodne v poľskom rôzne. Preto aj proces restruktúrizácie poľnohospodárstva by mal — podľa prof. M. Blażejczyka — brať do úvahy prinášenie plochých norm pre gazdovstvá. Budú ustálené minimálne a maximálne ploché normy rodinného gazdovstva. Okrem toho bude treba vytvoriť rámec umenjace zaradenie gazdovstv do skupiny „uprednostňovaných“ (schopných zlepšovania), tolerovaných (hospodáriacich na vlastný účet bez akčiek pomoci štátu, ako aj určených na likvidáciu).

Podľa predpisov Spoločenstva, v Poľsku nie je miesto pre tzv. štátne majetky, ale môžu existovať iné formy štátneho vlastníctva pôdy. Prípravná je aj práca ročníkov v inom

povolani, keď väčšina ich príjmov bude pochídať z poľnohospodárskej výroby.

Veľký význam v procese restruktúrizácie poľnohospodárstva nadobudne forma nájmu. Bude teda podstatne rozdiel medzi vlastníckym príjomom a vlastnením pôdy. V krajinách Spoločenstva existujú rôzne formy nájmu (vzahuje sa to dokonca aj na stáda zvierat). Môže to byť dlhodobý nájom, dedičný a dokonca vnútrený (za nájomné), ak bude treba pozbať roľníka vlastníctva pôdy. Nájomník bude však úzko spojený s prenajímateľom (na Západe sú to zvláštne sprostredkovateľské organizácie, napr. francúzsksky SAFER) zmluvou, ktorú musí dodržať v určenom termíne. V zmluve bude o. i. ustálený smer, druh a výška produkcie, ako aj a zisk v prepočítaní na 1 ha.

Podľa predpisov poľnohospodárskeho práva Spoločenstva minimálne ceny na poľnohospodárske produkty budú zaistené výlučne pre ťažné rodinné gazdovstvá. To isté sa týka odbytu poľnohospodárskych plodov. To však, neznamená, že iné gazdovstvá nebúdú môcť využívať pomoc štátu. Napr. mladí roľníci vlastniaci nevelké gazdovstvá, ktoré budú zaradené do II. skupiny (schopných zlepšovania), budú môcť počítať so zväčšením pôdnej plochy a umorením úveru, keď podpôru záväzok o smere a výške poľnohospodárskej výroby. Keď roľník nedodrží takisto zmluvu, bude musie splatiť úver. Podľa súčiacej takisto zmluvu nebude môcť napr. pracovať mimo svojho gazdovstva a ani jima roboti kov do práce na gazdovstve.

Očakávané nájedlné pracovníkov riešia v EHS osobitné predpisy. V krajinách Spoločenstva počet nájedlných pracovníkov na

gazdovstve môže byť len 1 : 1. Napr. manželský páár ročníkov môže zamestnávať iba sezónnych pracovníkov, keďže žena na gazdovstve nie je uznávaná za plne hodnotnú silu. Ak v rodinnom gazdovstve pracujú 3 muži (napr. otec a dvaja synovia) môžu dodatočne zamestnať najviac 3 osoby, v opäťnom prípade strácajú právo byť v uprednostňovanej skupine rodinných gazdovstiev. Prevaha nájedlných sil na takomto gazdovstve ho zaraďuje do skupiny poľnohospodárskych podnikov.

V krajinách Európskeho spoločenstva platí, že rodinné gazdovstvo je také, ktoré závisí už o ročníkovi slušný životný štandard na úrovni stavebného robotníka, čo je najlepšie plateným povoláním v skupine manuálnych pracovníkov. Práve preto predpisy hovoria o. i. o likvidácii niektorých gazdovstiev v prospech iných, výnosnejších. Odhaduje sa — ako končí Prof. M. Blażejczyk — že v Poľsku z 3 gazdovstiev má vzniknúť jedno plnohodnotné rodinné gazdovstvo.

Poľnohospodárske právo EHS podrobne určuje podmienky, aké má splňať osoba vlastníaca rodinné gazdovstvo. Predovšetkým musí byť vysoko kvalifikovaná. Plánuje sa tiež organizovanie zvláštnej školení (pod dozorom organizácií pôsobiacich EHS). Osoby, ktoré stratia pôdu, budú zaškolené do nových povolaní využívaných hlavne vo viedieckom prostredí, čo bude finančovať Európske spoločenstvo.

Toto výšteko sa organizuje za účelom odovzdania pôdy, spomínaným gazdovstvám z II. kvalifikácie než skupiny, ktoré majú predpoklady na rozvoj. Význam bude tiež mať ich práva pre komerčizáciu. Podľa predpisov EHS je to prvá etapa spracúvania pôd na gazdovstve a ich predaj na mieste. Preto takisto spôsobom sa na Západe produkuje a predáva napr. mlieko a syry, ako aj zelenina.

Ako vyplýva z uvedených príkladov proces prispôsobovania sa poľnohospodárstva predpisom Európskeho spoločenstva nie je až taký a vy aduje si určitý čas.

ZELENÁ KRONIKA

ZARIADENIE NA OBJAVOVANIE RUJE U KRÁV. V Izraeli vypracovali zariadenie, ktoré mi slúži k zisteniu objavov ruje u kráv. Toto elektronické za-

riadenie pripomína nylonovú pišku. Treba ju založiť krave na nohu, čo umožní registrovať počet krokov, ktoré krava robí za hodinu. Po 10 dňoch môžeme zistiť priemerný počet krokov, charakteristický pre dané zvieratá. Ak počet krokov značne prevyšuje priemer znamená to, že krava má ruju; avšak ak počet

krokov je značne nižší ako priemerné, zvieratá je pravdepodobne choré.

* * *

KEDY KRMIŤ OSÍPANE? Počkusy uskutočnené vo Švédsku dokázali, že pre produkciu chudého mäsa výhodnej je je kŕmiť opančí neskoro popoludní alebo večer ako ráno. Bolo do-

zazdané, že zvieratá, ktoré dostávali kŕmivo o 16.00 hod., odkladali denne viaciel bielkovín ako kŕmenie o 8.00 hod. Je to spojené s koncentráciou kortizolu v krvi. Kortisol je hormón vytváraný kŕhou nadobličiek, ktorý vplyva na metabolizmus bielkovín a aktivitu zvierat. Ráno ho je v krvi najviac, v súvislosti s čím odkladanie bielkovín je menšie.

WĘTERYNARZ

KULAWKA JAGNIAT

Kulawka jagniąt jest schorzeniem występującym często i powodującym wciąż poważne straty wśród owiec. Przyczyną choroby jest głównie trzymanie jagniąt w brudnych owczarniach, na nie zmienionej ściółce, następuje wówczas zakażenie pępowiny, rzadziej zakażenie następuje przez przewód pokarmowy. Z chwilą wniknięcia zarazka do pępowiny, występuje jej zapalenie i tworzy się ropa. Zarazki przez krew łatwo dostają się do wątroby i stawów, gdzie tworzą się ropnie. U chorego zwierzęcia powstaje obrzęk (opuchnięcie) pępowiny, z której po naciśnięciu wydziela się ropa. Chore stawy są również opuchnięte i przy obmazywaniu wyczuwa się w nich ropę. Głównie atakowane są stawy skokowe i nadgarstkowe (tak zwane przednie kolana), wskutek czego jagnięta silnie kuleją, nie mogą chodzić i dlatego przeważnie leżą. Mają przy tym gorączkę i chudną. Choroba trwa czasem krótko 1–2 dni, a czasem 2–3 tygodnie, kończy się przeważnie śmiercią zwierzęcia. W zapobieganiu tej chorobie przed wszystkim w czasie porodu należy przestrzegać czystości, a zaraz po porodzie zabezpieczyć pępowinę noworodka poprzez zanurzeniu jej na chwilę w szklance z jodyną lub silnym roztworem nadmanganianu potasowego. Owce należy żywić paszą świeżą i czystą.

W wypadku wystąpienia choroby wśród jagniąt trzeba jak naj szybciej oddzielić chore, aby nie zaraziły pozostałych. Pomięsczenia w których przebywają chore sztuki, należy zaraz odkażać i często zmieniać ściółkę, aby zwierzęta miały zawsze czysto i sucho.

ZAPALENIE UCHA
Zewnętrzne u psów

Niekiedy można zaobserwować, że zwierzę stale potrząsa głową, przechyla ją z jednego boku na drugi lub trzyma stale pochyloną na jedną stronę. Przyczyną tego jest zapalenie ucha zewnętrznego spowodowane nagromadzeniem się tam zbyt dużej ilości woszczyny i brudu, które są dobrą pożywką dla bakterii. Należy obejrzeć uszy chorego psa, jeżeli skóra przewodu ucha pokryta jest brązową, tłustą mazią, trzeba ją usunąć cienkim, gładkim patyczkiem, którego jeden koniec owija się do klinie niedużą ilością waty. Trzeba przygotować sobie olej parafinowy, lub tran, oraz zasypkę sulfamidową, dostępną w aptece. Psu trzeba przytrzymać w pozycji siedzącej, odwinąć ucho tak, żeby dobrze był widoczny przewód uszny. Przygotowanym patyczkiem z wataą zamoczoną w oleju wyciera się wewnętrzny przewód tak, żeby zebrać brud. Należy to robić bardzo ostrożnie aby w razie gwałtownego ruchu psa głowę nie uszkodzić ucha. Po wyczyszczeniu przewodu i dokładnym wysuszeniu czystą wataą nasypuje się trochę zasypki i szybko roziera małżowninę uszną, żeby za-

sypka równomiernie rozsypała się po przewodzie. Tak samo postępuje się z drugim uchem. Po 2–3 dniach stosowania zasypki można ją zastąpić maścią Atecortin, wciskając ją do ucha i także rozmasowując je. Zasypkę stosuje się jeden raz dziennie, maść można dwa razy dziennie a czyszczenie ucha przeprowadza się co 3–4 dni w zależności od nagromadzenia się wydzielin, aż do wyzdrowienia psa. Maść Atecortin lub penicylinowa jest bardziej wskazana, jeżeli w uchu nagromadzi się ropa, wtedy czucie z ucha bardzo i przy naciskaniu palcami poniżej ucha, słyszać wyraźnie chłupanie. W zapobieganiu, co 2–3 miesiące należy oglądać psu uszy i oczyszczać je w podany wyżej sposób.

A-AWITAMINOZA U ŚWIŃ

Najłatwiej ulegają A-awitaminoze prosięta z miotu zimowego. Przyczyną jest żywienie świń prośnich i karmionych paszami z niedoborem prowitamin A. W takich przypadkach prosięta zaczynają chorować w kilka dni lub tygodni po urodzeniu. Prócz tego przyczyną A-awitaminozy może być sztuczne karmienie prosiąt a w razie, gdy matki są za mało mleczne, mlekiem krów żywionych karmami ubogimi w prowitaminę A, karmienie prosiąt w okresie odsadzania i po odsadzaniu paszami z niedoborem prowitamin A (mąka, otręby, ziemniaki) bez dodawania karmy zasobnej w tą prowitaminę (marchew, trawa, zielone siano, koniczyna). Czynnikami sprzyjającymi jest brak ruchu,

słońca, niedostateczne dokarmianie mineralne, złe warunki utrzymania a również schorzenia żołądka i jelit. Prosięta rodzą się słabe, niezdolne do życia, łatwo zapadają na różne choroby. Niekiedy część prosiąt w miocie rodzi się martwa lub ślepa, możliwe są poronienia lub przedwczesne porody. Prosięta pozostałe przy życiu nie rosną, nie przybywają na wadze, stwardzia się u nich anemię, zapalenie spojówek, blon śluzowych nosa, zapalenia płuc, niżyły żołądka i jelit i schorzenia kości przypominające krzywicę. Odporność organizmu prosiąt jest zmniejszona, łatwo stają się ofiarą infekcji. W niektórych przypadkach występują u prosiąt drgawki i później — porażenia. Objawy nerwowe spotyka się częściej w gospodarstwach w których zwierzęta żywione są jednostronnie paszami treściwymi bez dostatecznej ilości karmy zasobnej w węglowodany. Przy zmianie sposobu żywienia i wprowadzeniu pasz zawierających dostateczne ilości prowitamin A (marchew, trawa itp, patrz wyżej) schorzenie zwykle szybko ustępuje. Jeśli nie usunie się przyczyn schorzenia, rozprzestrzenia się ono masowo, towarzyszy mu anemia, wyniszczenie, różne powikłania, często kończy się śmiercią. Niezbędne więc jest karmienie mąką paszą zieloną, dobrymi kiszonkami, oraz organizowanie przebywania ich w dni słoneczne na powietrzu. Prosiętom do karmy dodaje się suszoną lub tartą marchew oraz preparaty witaminy A.

H.M.

PRAWNIK

WYŻSZE KARY GRZYWNY

2 kwietnia br. weszły w życie zmiany w kodeksie karnym postępowania karnego i w kodeksie wykroczeń wprowadzone ustawą z 28 II br. opublikowaną w Dzienniku Ustaw nr 24 pod poz. 101.

Dzisiaj o zmianach w przepisach kodeksu karnego, w następnych odcinkach o zmianach w kolejnych kodeksach.

Przestępstwa dzielą się na zbrodnie i występki. Zbrodniami są czyny zagrożone karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od 3 lat albo karą surowszą. Występki obecnie są natomiast czyny inne zagrożone karą przekraczającą 3 miesiące pozbawienia wolności, 3 miesiące ograniczenia wolności lub karą 5 mln zł grzywny.

Karę grzywny wymierzać się teraz będzie w wysokości od pół miliona do 25 tys. zł.

Grzywnę orzeczoną obok kary pozbawienia wolności wymierzać się będzie w kwotach od pół miliona do 250 mln zł. Przy zastępce karze pozbawienia wolności określonej na wypadek nieuiszczania w terminie grzywny przekraczającej 2,5 mln zł — jeden dzień pozbawienia wolności przyjmuję się za równoważny grzywnie od 25 tys. do 150 tys. zł.

Przy wystąpieniu o charakterze chuligańskim nawiązka na rzecz pokrzywdzonego, PCK lub na inny cel społeczny wskazany przez sąd będzie teraz orzekana w wysokości od 125 tys. do 2,5 mln zł. W tych samych granicach sąd orzeka nawiązkę: na cel społeczny związany z ochroną zdrowia, wskazany przez sąd — w przypadku skazania za umyślne przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu albo za inne umyślne przestępstwo, którego skutkiem jest śmierć, uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia pokrzywdzonego, na rzecz pokrzywdzonego albo na rzecz PCK lub na inny cel społeczny wskazany przez sąd — w razie skazania za umyślne przestępstwo, o którym wyżej mowa albo za umyślne przestępstwo zniszczenia lub uszkodzenia mienia lub uczynienia go niezdatnym do użytku.

Na poczet kary grzywny sąd zalicza okres tymczasowego aresztowania przyjmując dzień aresztu za równoważny grzywnie od 25 tys. do 150 tys. zł.

W przypadku gdy skazany uchyla się od wykonywania kary ograniczenia wolności sąd określa zastępczą karę grzywny przyjmując miesiąc ograniczenia wolności za równoważny grzywnie od 375 tys. do 2.250 tys. zł, a w wyjątkowych wypadkach — zastępczą karę pozbawienia wolności, przy czym, tak jak było poprzednio, miesiąc ograniczenia wolności odpowiada wówczas 15 dniom pozbawienia wolności.

Podwyższono także wysokość nawiązki w przypadku skazania za przestępstwa zniesławienia lub oszczerstwa. Sąd obecnie będzie mógł ją orzec na rzecz pokrzywdzonego, PCK lub na inny cel społeczny w wysokości od 125 tys. do 2,5 mln zł.

Nawiązka w razie skazania na cel społeczny związany z ochroną środowiska może być natomiast orzeczona w kwotach od 1,25 mln do 500 mln zł.

ZASILEK R DZINNY
I DODATEK DLA ROLNIKA

Jestem emerytem i otrzymuję 609 900 zł miesięcznie. Obecnie u nas emeryci i renciści składali do ZUS wnioski o zasiłki i dodatki do swoich świadczeń. Niektórzy już otrzymali prawie 2 mln zł (z 6-miesięcznym wyrównaniem). Mnie odmówiono, bo jestem samotny. Prosiłbym bar-

dzo o wyjaśnienie tej sprawy — pisze Paweł M. z woj. nowosądeckiego.

Zasiłek rodzinny, o którym Pan pisze, przysługuje rolnikowi na niepracującą małżonkę, która ukończyła 50 lat, bądź jest inwalidką, albo jeżeli wychowuje choć jedno dziecko w wieku do 8 lat. Przysługują także zasiłki rodzinne na dzieci do lat 16, a jeżeli kształta się — to dłużej. Ustalenie uprawnień do zasiłku i jego wyplata następuje na wniosek rolnika. Pod uwagę bierze się przy tym dochodowość gospodarstwa. Obecnie, aby otrzymać zasiłek na współmałżonka dochód członka rodziny nie może przekraczać kwoty podatku rolnego z dwóch hektarów przeliczeniowych, obowiązującego w tym półroczu. Rzecznik jasna z zasiłku rodzinnego nie skorzysta osoba samotna, ponieważ nie może go pobrać sama na siebie.

Pan jednak pomylił zasiłek z dodatkiem dla rolnika. Różnica polega na tym, że zasiłek przyznaje się rolnikom prowadzącym działalność gospodarczą, a dodatek jako uzupełnienie w tym przypadku — do najniższej emerytury lub renty. Ponieważ ten dodatek rodzinny został potraktowany jako zasiłek — zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z 8 stycznia 1990 r. (Dz.U. nr 2, poz. 13) — także nie będzie przysługiwał osobom samotnym.

Mokré seno a vilkolky

Žil v Lesnici jeden gazda, čo rok, to rok v starostiah si hlavu lámal.

Len čo tráva pokosil a nechal ju suť, čosi mu ju vždy zamokrilo. Hocako slniečko pripekal, seno bolo stále mokré, neschlo, zázrak a či čo. Pred ľuďmi sa o tom ani nezmienil, aby ho, nedajboťe, za čarodejka nepokladali. Mrzelo to gazdu veľmi, a tak žene vraví: — Žena, už neviem koľký rok ním seno mokne, neschnie, hoci iným ľudom vždy je suché. Co mím robí?

Žena ve a neme kala, čo sa s tak m niečim sama bude trápiť, berala sa poradiť s vedomcom. Vedomec ju vypočul a vraví:

— To budú najskôr vilkolky, vily s chvostom ako vlk, čo vám k senu chodia. Na kosienkoch po vetroch tancujú, možno preto mít seno mokré. Ale najprv nech sa gazda presvedčí, potom mu už poviem, čo proti ním robi.

Len čo sa zviedalo, gazda sa vybral seno strážiť. Vopchal sa do kôpky, urobil si v sene otvory na vetyky strany a čakal. Čakal hodnú chvíľu, už sa mu aj oči lepili, dremoty na ho sadali, keď odrazu, ako mesiac vyiel, sa k senu od blízkeho lesa vilkolky hrnú. Jedna krajia ako druhá, vyzerali ako ľovek, s výšim chvostom vzadu. A to ich bolo, že ich gazda, hocako chcel, nemohol porátať.

Vilkolky si sadli na kosienok, blízko kôpky, v ktorej gazda striehol, a keď mesiac celou svoju tvárou zasvetil, začali spievať:

— Svieť, mesiacik,
svieť nám, mesiac biely,
rozohrej nám nôžky,
tancovať by chcel!

Mesiac svietil, a tak sa vilkolky pustili do tanca okolo kôpok sена. Poletovali tak akho, že sa gazdovi zdalo, akoby sa iba po-

vetrie vŕilo a niečo ľahké sa v ňom vznášalo, lapiť by ich nevedel. Tancovali, zvýťali sa, a čo jedno kolo obkružili, to vždy z kôpky za hrs sena vytrhli a kropajúce potu doň utierali. Ale mesiačik sa po čase začal kryť za oblaky, a keď celú tvár v nich schoval, aj vilkolky sa roztratili.

Seno bolo mokré po tom tanci a gazda bol tiež premočený, akoby ho najhorší džár skropil.

Keď si už bol istý, že na jeho lúke vilkolky vystrájajú, zašiel za vedomcom:

— Tak, vedomec, videl som ich, čo mím teraz robi?

Vedomec mu poradil:

— Uple korbiac z deviatich výb poznačených bleskom. Korbiac namoč v deviatich vodách, cez ktoré prejde. Ďalej z dieviatich domov pozbierať slamy a nech ti deväť vydatých žien, ktoré ešte deti nemajú, upletie z nej povrieslo. Tím sa opás a tak cho!

Ako vedomec povedal, tak gazda urobil a pobral sa ešte v ten večer seno strážiť.

Cakia v kôpke hodinu, čakia dve, už sa mu aj spať chce, keď odrazu mesiac spoza oblakov vyskočí a hneď nato zatáli sa z lesa hrnút vilkolky. Vlčia chvost, ale telo a tvár dievčenská, jedna krajia ako druhá. A znova ich ko ko bolo, že akokoľvek gazda počítal, dorita sa ich nemohol. Najprv si posadali k senu, a keď mesiac najlepšie svietil, zaspievali:

— Svieť, mesiacik,
svieť nám, mesiac biely,
rozohrej nám nôžky,
tancovať by chcel!

Tak sa vilkolky pustili do tanca, len povetrie sa vŕilo a gazdovi sa zdalo, že sa v ňom niečo ľahké vznáša. Tancovali a pot z tváre si utierali do sena.

Keď boli v najlepšom, spämotal sa gazda z očarenia, zobrajal korbiac upletený z dečiatich výb poznačených bleskom a začal biť vriaci vzduch, šív sem, šív tam, rozháňal sa na všetky strany.

Vilkolky sa rozprchli, utekali s pláčom do lesa, a ako bežali, tak na oblohu pozerali a vyčítali mesiacu:

— Svetil by som, a nebíl by som!

Od toho času mal gazda pokoj a seno suché.

Ale vilkolky tancova, už nijake ľudske oči nevideli.

Rozprávka zo Zamaguria

KAROL PÉM

Spev

Spieval som si, spieval
s vysvedčením v taške.

Jednotky som niesol,
neboli mi fašké.

Pridal som sa k vtíčkom,
k vetríku a k stromom.

Veselo sa mi šlo
s vysvedčením domov.

DIEVČA, DIEVČA

Rychle

Slovenská

Dievča, dievča, čože to máš? Ružu,
E A D
ružu. Komu ju dáš? Tebe, tebe,
E H E A E
šuha - jič - ku, našla som ju na chodničku.
A E A

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známeho filmového herca škotského pôvodu. Hral v nespočetnom množstve filmov, najmä dobrodružstvach, ale mladí divíci si ho vari najviac obľúbili v úlohe superagenta 007 Jamesa Bonda. Napíšte nám jeho pravé meno a pošlite do redakcie. Pre autora správnych odpovedí výberieme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 407/92 sme uviedli snímku Marylin Monroeovej. Knihy vy rebovali: Alexandra a Tomáš Vojtasovci z Jurgova, Žofia Czabala z Pekelníka, Jozef Lukáš z Krempach, Krist na Môrovej z Novej Belej, Marcelina Dworszczaková z Veľkej Lipnice.

BUDÚ ZOH V TATRÁCH?

Vysoké Tatry so Štrbským Plesem a Zakopané boli už dejiskom majstrovstiev sveta v klasickom lyžovaní ešte v medzivojnoveom období. V r. 1962 sa v Zakopanom konali posledné majstrovstvá sveta. Potom boli už len dve súťaže o Svetový pohár v r. 1975 v slalome a predvlni v skokoch na veľkom mostku. Veľkou šancou na návrat Zakopaného medzi organizátorov svetových lyžiarskych podujatí bude Zimná univerziáda, ktorá sa má konať v r. 1993.

V oveľa lepšej situácii je Štrbské Pleso, kde sa v r. 1970 konali lyžiarske majstrovstvá sveta. Vlakom dobrým lyžiarskym podmienkam, množstvu moderných športových objektov a dobrej hotelovej základni sa tam prakticky každý rok uskutočňujú významné medzinárodné športové podujatia. A predsa neďaleko sú Nízke Tatry s ďalšimi možnosťami a objektmi pre zimné športy.

Samořejme, Zakopané má čo dohadovať, ak chce byť organizátorm svetových pretekov. Aviak v súvislosti s bližiacou sa univerziádou vybudovali tam už nové zjazdové trate, bežecký štadión, upravili skokanské mostky a pod. Zatiaľ ešte veľkou slabinou je doprava, telekomunikačné spojenie a hotelová základňa. Na ich zlepšenie sa však pracuje.

Vráime sa však k titulnej otázke. Podľa mňa Poľsko a Slovensko sú schopné spolu usporiadať v r. 2002 Zimné olympijské hry v Tatrách. Samořejme, k doterajším objektom v Poprade, na Štrbskom Plese, v Jasnej, Zakopanom a Novom Targu by bolo treba vybudovať sánkarsku, bobovú a rýchloskorčuliarsku dráhu, rozšíriť hotelovú základňu, zmodernizovať telekomunikačné spojenie a dopravu, čo si pochopite nevydaje obrovské peniaze. V súčasnosti sa rokuje o vytvoreni t.zv. Tatranského euroregiónu, to by hľadom takýchto mohlo prospieť spoločnej organizácii Zimných olympijských hier.

STANISLAW KALAMACKI

Šamanka

„Samanka jde!“ Gábina se přikrčila za plot a Jindra s Jitkou udělali totéž. Ze dveří omylem domu vyšla stará paní a svižným krokem zamířila k obchodu.

„Tohle že je šamanka?“ zasmál se Jindra. „Šamani jsou přece černí kouzelnici, co žijí v Africe. Cetl mi o nich tita.“

„Proč by šamanem nemohla být ženská a proč by nemohla bydlet tady? Hlavně že umí čarovat...“

„Její čarování bych chtěl vidět,“ odsekly Gábině Jindra a Jitka vykulila oči. „Já ne. Já bych se bála. Prý má doma černou kočku a hlavy černochů. Z ebenu. Žila několik let v Africe a mluví divnou řečí. Proto ji lidé tak říkají.“

„Snad z ní nemáš strach?“ Gábina chytla Jitku za ruku a těhla ji k omylemu domu. „A teď si to tu pořádně prohlédneme. Myslím, že určitě čaruje.“

„Chachá,“ zasmál se znova Jindra.

„Ty tomu nevěříš, viď?“ ozvalo se za nimi na chodbě.

Šamanka se vrátila! Co s nimi udělá?

„Chcete jít dál?“ zeptala se, ale oni zavrtěli hlavami.

„Až mě budete chtít navštívit, plíjte!“ A dodala něco, čemu nerozuměli.

Třeba z nás udělá hady nebo žirafy, pomysleli si ti tři. V tu ránu byli venku a za nimi se docela obyčejně česky neslo: Ahoj!

Pak dostal Jindra nedostatečnou. Vlastně dvě — z počtu a ze čtení. A doma pár pohlavků, že ve škole nedívá pozor. Jak by mohl, když má v hlavě Šamanku? Umí čarovat, nebo neumí? Jestli umí, mohla by mu přičarovat dobré známky. Už ví co! Klidně se ji na to zeptá...

Vyběhl do třetího poschodi a zazvonil. Ze dveří vyšla černá kočka a Šamanka řekla. „Mám radost, že jsi přišel. Bez mých dětí je mi smutno.“

„Kde je máte?“

„V Africe.“

„A proč nejsou u vás?“

„Protože jejich domov je tam a můj zase tady. Já je v Africe užila číst, psát a počítat. Po kej, ukážu ti fotografii své první třídy. Kolik dětí do ní vlastně chodilo?“

„Dvanáct!“ vykřikl po chvíli Jindra. A když pak sečetli děti ze všech fotografií, bylo jich rovných dvě stě sedesát osm. Dvojka, šestka a osmička.

„To si budu pamatovat,“ řekla stará paní, „protože dvě a šest je osm.“

Stejný příklad dostal Jirka i ve škole a navíc dobrou známku do notýsku.

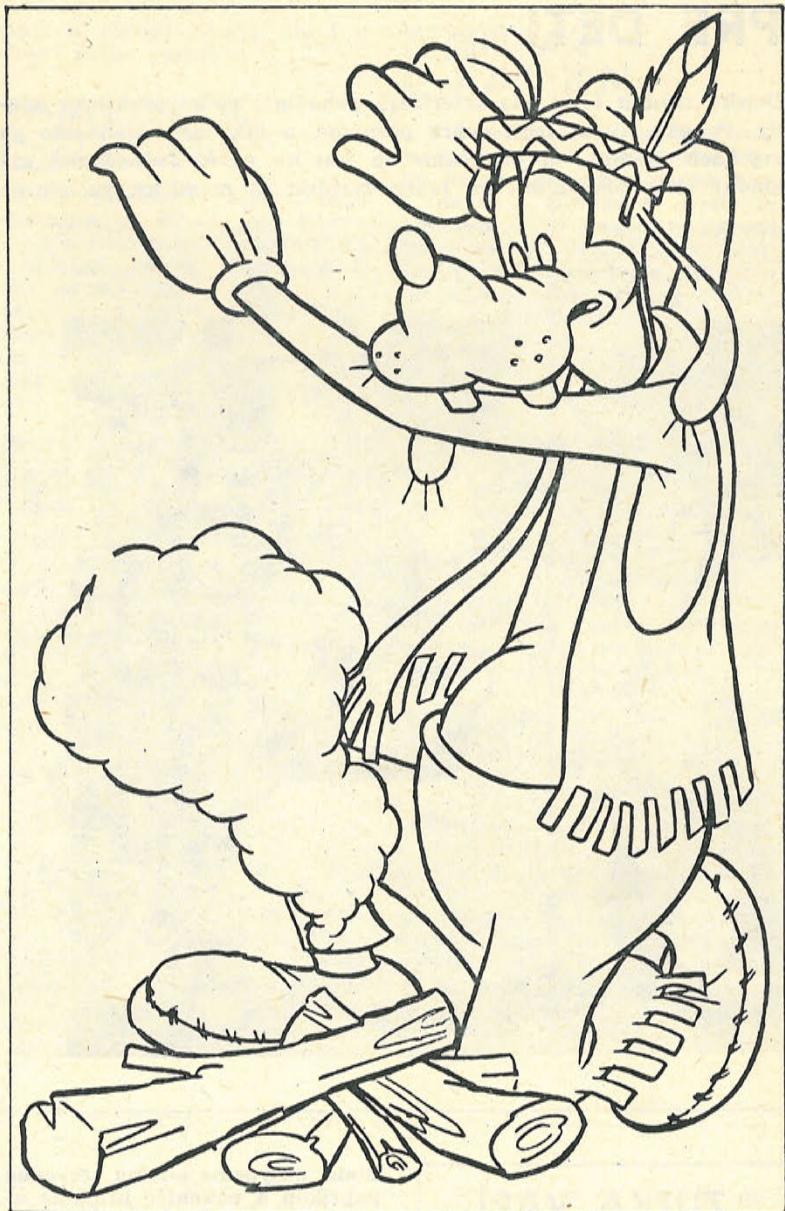
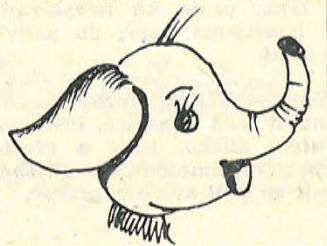
Je to Šamanka, myslí si cestou domů. Je to hodná a chytrá Šamanka, a zítra k ní přivedu i holky.

MAGDALENA PROPPEROVÁ

JIŘÍ HAVEL

Jak roste chobot

Kdo ví, proč je chobot sloní letos větší, než byl loni? Chobot sám to řekne všem: „Vždyť já rostu se slonem!“

Náš televízny priateľ sa už vychystal na prázdniny. Je na táboráku, medzi Indiánmi. Dnešnou vašou úlohou je ho pekne farebne „obliec“. Vymaľovaný obrázok vystríhnite a zašlite na adresu redakcie (nezabudnite uviesť svoj vek a adresu). Výhercom pošleme slovenské knihy.

Správna odpoveď na ďaj križovky v marčovom čísle časopisu znala Cert a káča. Knihy vyrebovali: Ondrej Cervas z Novej Belej, Jakub Rusnák z Jurgova a Peter Stachuliak z Jablonky

Hviezdy svetovej estrády
NENEH CHERRY

Najaktuálnejším trendom v mládežníckej hudbe je v súčasnosti rap. Jeho poprednou predstaviteľkou je speváčka Neneh Cherryová, zaraďovaná k najzaujímavejším hlasovým objavom posledného obdobia. Dvadsaťročná Neneh je americko-svědskejho pôvodu, ale od r. 1980 žije a pracuje v Londýne, kde vlastne začala svoju spevácku kariéru.

Hviezdy svetovej estrády

NENEH CHERRY

Najaktuálnejším trendom v mládežníckej hudbe je v súčasnosti rap. Jeho poprednou predstaviteľkou je speváčka Neneh Cherryová, zaraďovaná k najzaujímavejším hlasovým objavom posledného obdobia. Dvadsaťročná Neneh je americko-svědskejho pôvodu, ale od r. 1980 žije a pracuje v Londýne, kde vlastne začala svoju spevácku kariéru.

Istý čas pôsobila v skupine Slits, potom ju angažovala významná formácia Rig Rag and Panic, z ktorej prestúpila, pre vyhnaneniu orientáciu, do skupiny Float Up CP. Okrem skvelého hlasového fondu a dobrého spie-

vania vedela aj skladat celkom pekné pesničky, čo sa však nestretlo s pochopením vedúcich uvedených skupín. Preto odišla a dostala sa do zaujímavého zoskupenia Bomb The Bass, kde pod vedením jej vedúceho T. Siemeona nahrala novú verziu skladby Buffalo Stance, zasadenu tentoraz do rozumáhajúceho sa celosvetového rappového rytmu. Čelné umiestnenie skladby v hitparádach viacerých krajin potvrdilo jej kvality a správny vber smeru. Dokázala to i nahrávka singla Manchild (Chlapček), v ktorom si „zarapovala“ do jemnej melodickej balady. Plaňa nahraná v r. 1983 sa rýchlo vypredala vo vysokom naklade.

Potom sa Neneh na istý čas odmlčala. Vydala sa, porodila dve dcéry, z ktorých mladšia s menom Tyson prežila krstný obrad spolu s jej debutovou LP-platňou pod gurmánsky znejúcim názvem Raw Like Sushi (Surový ako Sushi). Nahrala ju v roku 1989. Hoci sama ju považuje ešte za nedozretú, plaňa mala znamenitý ohlas u hudobných kritikov a nielen u nich. Prekrásne spojenie spevu, melodiky, rapu, skvelé zvukové efekty a nápadky sa veľmi zapáčili najmä poslucháčom, ktorí celý náklad v krátkom čase vykúpili. Ani nie div, veľ napokon len albumy teenagerskej hviezdy Jasona Donovana a samotného Paula McCartneyho jej zatarasili cestu na 1. miesto v zozname najlepších albumov.

Jednou z najlepších skladieb na uvedenej LP-platni je struhujúca nahrávka Kisses On The Wind (Božky vo vetre), ktorá vyleila zakrútko aj ako singel.

Neneh Cherryová je nepochybne veľkým príslušníkom v galaxii nečlenov vokálov. Kto vie, či sa jej nepodari splniť i predpovede hudobných kritikov, že v nej vyrastá nasledovníčka Madonny 90. rokov. (js)

PRE DETI

Detskú módnú liniu charakterizujú pohodlné, voľné praktické odevy. Ponuku nášho trhu dobre poznáme, a tak často sihneme po zvykoch tkaniny, či prešívame zo starého nové. Jednoduchý základný strih obdiľkového tvaru zvládnu aj mamičky, začiatokne

krajčírky. Nohavice, kabátiky i vetrovky sú podšíte pestrými farebnými materiálmi, ktoré dobre izolujú. Pri dôkladnom vypracovaní môžu malí parádne nosiť bundu obojstranne. Detské oblečenie môžeme ozdobiť farebnými gombíkmi, ktoré prišívame na čiapky, šály aj zadné diely, či kapucne.

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

ZELEROVÁ POLIEVKA S KRUPAMI. Rozpočet: 200 g zeleru, 80 g krup, 1 liter mäsovýho vývaru, soľ, 40 g masla, 1–2 lyžice hladkej múky, muškátový oriešok, zelerová vňať.

Očistený a umytý zeler nastrúhame, podušme na trochu masla spolu s umytnými krúpami, ktoré sme vopred nieko kokrát prepláchli vriacou vodou. Zalejeme vývarom a uvaríme do mäkkia. Pred dokončením zahustíme zípražkou zo zvyku masla a hladkej múky. Podľa chuti dosolime, pridáme postrúhaný muškátový oriešok a po povrchu posypeme nadrobno nasekanou vňaťou.

JAHŇACINA NA FAZULI. Rozpočet: 700 g jahňacieho mäsa, 300 g suchej strakatej fazule, 80 g cibule, 70 g kyslej kapusty, 0,5 dl oleja, soľ, mleté čierne koření, mletá červená paprika.

Vopred namočenú fazuľu uvaríme do mäkkia. Medzitým pokrájame mäso, pridáme kyslú kapustu, trochu podlejeme vodou a uvaríme do mäkkia. Potom mäso zahustíme zípražkou — nadrobno pokrájanú cibulou spenime na oleji, pridáme hladkú múku. Podľa chuti osolíme, okore-

níme, posypeme mletou červenou paprikou a nakoniec pridáme uvarenú fazuľu. Premiešame a servírujeme s čiernym chlebom.

HOVĀDZÍ (BRAVČOVÝ) JAZYK S PIKANTNOU OMÁCKOU. Rozpočet: 1 jazyk, soľ, voda. Pikantná omáčka: 50 g hladkej múky, 50 g masla, 1 cibuľa, 3/4 lit. hovädzieho vývaru, 1/8 lit. červeného vína, 30 g mandľí, 30 g hroziakov, trochu citrónovej kôry, 30 g medovníka na strúhanie, soľ, cukor podľa chuti, citrónová šťava.

Jazyk dobre umyjeme, vložíme do vriacej vody, osolíme a uvaríme do mäkkia. Po dovareni ho ponoríme na chvíľu do studenej vody, stiahneme tuhú koú a na krájame na úhadne rezy. Medzitým prípravujeme aj omáčku. Z múky, masla, nakrájanej cibule upravíme svetlú zípražku, ktorú podlejeme studeným vývarom a zvoľba varíme na miernom ohni asi 20 minút. Potom do omáčky pridáme nastrúhaný medovník, ktorý rozvaríme. Omáčku prepasírujeme, prilejeme vínko, citrónovú šťavu, nastrúhané mandle, hroziaky, nastrúhané citrónovú kôru a nechíme ešte prejsť vývarom. Jazyk servírujeme s takto prípravenou omáčkou a varenými zemiakmi.

REBARBOROVÝ KOLÁČ. Rozpočet: 125 g masla, 125 g práškového cukru, 4 vajcia, 150 g múky, 1 kávová lyžička príručky do pečiva, 75 g kukuričnej mú-

ky, 500 g olúpanej a na kocky pokrájanej rebarbory, 100 g práškového cukru, škorica.

Posypka: 50 g hrubej múky, 50 g práškového cukru, 50 g masla. Zmäknuté maslo dobre vymiešame s cukrom a vajcami, pridáme preosiatu múku s práškom do pečiva a kukuričnou múkou. Cesto nalejeme do vymastenej a mýkou posypanej koláčovej formy, po povrchu rovnomerne ozdobíme pokrájanou rebarborou, posypeme cukrom, škoricou a nakoniec nastrúhame stuhnutú posypku. Koláč pečieme vo vopred vyhriatej rúre na miernom ohni. Pred servírovaním ho môžeme posypať preosiatym cukrom.

MLADÝM HOSPODYŇKÁM

VITAMÍNOVÉ DOPLŇKY NAŠÍ STRAVY

Zelené koření, tj. paštika, petrželka, natě mladé cibule a pod. sú bohatým zdrojom vitamínu C. Nemali by proto chybēť v žiadnej polievke, omáčce alebo pomazánce. Samozrejme je pridávame do hotových pokrmov těsné pred podávaním.

Vitamín C obsahuje rovnako citróny, křen a kyselé zeli. Citrónovou šťavu užívame všude tam, kde môže nahradit ocet. Křen podávame ako príplatek k uzeninám alebo vařeným masám. Nechávame ho vařiť vodou, aby

nezratil vitamín C. Vitamíny z kyselého zeli precházejí častečne do láku, proto ho nevylévame, ale použijeme napr. do zálivky na salát.

Nejdôležitejším zdrojem vitamínu B sú kvasnice, luštěniny, žloutek, mléko, játra a orechy. I na to musíme pamatovať, chcemeli si cítiť svěže a zdravé.

SETRÍME V KUCHYNI

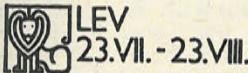
UHLÍŘINA. Rozpočet: 500 g brambor, 2 větší vejce, 2 lžice hrubé krupice, hrubé mouky podle potřeby, 1 velká cibule, sádlo, eventuálně škvarky, kmín, sůl.

Z vajec, soli, krupice s potřebným množstvím hrubé mouky vypracujeme nepříliš tuhé těsto a necháme odstát. Oloupané brambory dáme vařit do osolené vody s kmínem. Z těsta vykrajujeme lžičkou malé nočky a zavárujeme do vroucí osolené vody. Měkké brambory odcedíme, překrýjeme na drobnější kousky, přidáme ocezené nočky a lehce promícháme. Rozdělíme na talíře a omastíme sádlem s osmanhou cibulkou. Můžeme přidat i trochu škvarků. Doplňujeme salátem nebo červenou řepou.

HVĚZDY O NÁS

To bude nejlepší měsíc v roce. Zdraví a osobní život bez mráčku. Rovněž finance uspokojivé. V práci se snaž udržet dobré styky s podřízenými i s šéfem — bouřka visí ve vzduchu, ale může ji rozehnat, nebudeš-li tvrdší. Stát na svém, i když jsi přesvědčen, že máš pravdu.

Tvoji ukrytí nepřátelé se mohou náhle objevit a pokoujet se ti škodit v práci i v soukromém životě. Koncem měsíce se však všechny jejich píkly rozsypou a tvoje potíže přejdou do minulosti. V práci se všechno rozvine po tvé myslí, a koncem měsíce ti možná čeká zajímavá cesta do zahraničí.

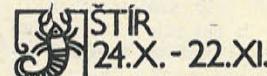

Bude to měsíc nových známostí a přátelství a možná i hlubších citů. Tvoje aktivity a iniciativa přinese uznání tvých šéfů. Díky pomoci přátel získáš neotek větší částku peněz. Chystáš-li se na dovolenou, dej si pozor na

žaludek. Stravování v náhodných restauracích u tebe může způsobit zažívací potíže.

Hlavním problémem bude boj o udržení a zlepšení tvého společenského a profesionálního postavení. Energii a rozvahou může mnoho dosáhnout. Na tobě budou záviset i tvé příjmy. Opatrnými, ale vytrvalými pokusy mnoho z skáš, ale nedbalostí může ještě více ztratit.

V tobě i kolem tebe se všechno mění, nejdříve tvůj osobní a vnitřní život. V sledky budou záležet na tvé inteligenci a vyslosti, na tom, zda dokážeš zvládnout emoce, předsudky a zaujatost. Okolnosti ti přejí, ostatní už závisí na tobě: bud' uspokojíš své ambice a daleko dojdeš, nebo zůstaneš ničím.

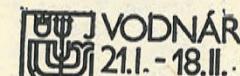

Pozor na zdraví. Hrozí ti alergie a nemoci dýchacích cest. Doma konflikty, jejich příčinou je do značné míry tvoje vlastní chování. Nedej se zatáhnout do sporů v práci. Všechno se brzy vyjasní, ale nepříjemné následky pro tebe by mohly zůstat. Dbej

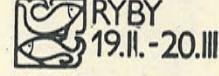
nejen o vlastní zdraví, ale i o zdraví svého partnera.

Tvůj optimismus bohužel není odůvodněný. Musíš se rychle vrátit z oblaku na pevnou půdu a chladně ocenit svou situaci. Máš mnoho nepřátele, kteří jen čekají na příležitost, jak ti záskodit. Může se na obzoru náhle objevit nějaká tvoje stará láska, která, jak se ukáže, nerezaví.

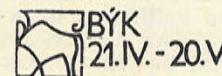
Bude plně zaujat prací, vztahy se svými podřízenými i šéfy. Musíš jednat moudře a také, na tom závisí celá tvoje budoucnost. Ukvapeností může způsobit radu komplikaci, která mě se může vynést. Doma srdečné teplo a harmonie, která ti může všechno úspěšně překonat.

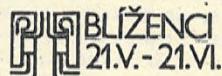
S šéfem jednej opatrne — rádi jsi ustoupit, než dokazovat, že máš pravdu. Je to nepříjemné, ale v životě to různě bývá. Mnoho času budeš muset věnovat dětem, ale budou to příjemné chvíle. Dovolená se podaří, a zahráješ-li toto lotka nebo jinou hru, máš šanci vyhrát.

V osobním životě to bude rozhodující období. V rodinném kruhu dojde konečně k dřívějším změnám. Máš šance na koupi bytu, parcely nebo letního domku. Trochu horší bude situace v příci. Neobjekej rychlý postup, nebo budeš zklamán. Zatím musíš trpělivě čekat.

Starosti o někoho z blízké rodiny, o kterého se musíš postarat, nebudou příznive pro tvůj manželský život. Snaž se zachovat mráček a vyhýbat se otevřeným konfliktům. V příci budeš mít klid, ale buď diskrétnější, nechceš-li se vystavit nepříjemnostem a hlučným klepáním.

Tvou hlavní starostí budou penze — potřeby jsou velké a příjmy skromné. Ani dodatečná práce nepřinese tolik, kolik bys potreboval. Budouš muset s tuhou v ruce znova přepořádat všechny náklady a ty méně důležité prozatím skrtnout. Snad v budoucnosti se ti s pomocí přátel podaří uskutečnit všechny plány.

NÁŠ TEST

Dokážete očarit svojím šarmom?

1. Sedíte v společnosti. Rozhovor zrazu viazne, všetci sú ticho. Co urobíte?

a) Nič — 0, b) Budem sa ticho rozprávať so svojím najbližším susedom — 2, c) Nahlas čosi poviem, aby sa rozhovor znova rozprádil — 6,

2. Na ulici sa vám stal nejaký „trapas“. Ako zareagujete?

a) Začervenám sa — 2, b) Nahlas sa rozosmejem — 6, c) Budem sa tvárit, akoby sa nič nestalo — 0,

3. Predstavte si snímku, na ktorej muž so záujmom počúva svoju spoločníčku. Co myslíte, preto?

a) Pokladá ju za typ, ktorý sa dá ľahko zviesť — 0, b) Zaujímavovo rozpráva — 3, c) Je prostá, nekomplikovaná — 6,

4. Ste na večierku, kde nikoho nepoznáte. Co urobíte?

a) Niekoho oslovi — 6, b) Najprv sa porozhliaďem — 3, c) Čakám, kým ma niekto oslovi — 0,

5. Ako sa najradšej obliekate?

a) Sportovo a pohodlné — 3, b) Vídaj podľa najnovšej módy — 0, c) Závisí to od mojej momentnej nálady — 6,

6. Ako najastej ic pristupujete k cudzmu?

a) S otvoreným úsmevom — 6, b) Skôr skepticky, opatrne a neutrálne — 3, c) Trochu nedôverivo — 0,

7. Máte radi svojich blízkych?

a) Ako kedy — 3, b) Áno — 6, c) Myslím že nie — 3,

8. Keď rozprávate nejaký svoj zážitok, prehárate, aby to bolo zaujímavéjšie?

a) Áno — 1, b) Nie — 3, c) Len keď to nikto nezbadá — 6.

DO 13 BODOV: Šarm ostatných dokáže vás vymáhat. Takéhož lichotkov, v horšom prípade za pokrytcov. Vy sám(a) príliš veľa šarmu nemáte. Najradšej sa správate chladne, od svojich blízkych zachovávate istý odstup. Veľmi zriedkavo im poviete niečo milé, aj to len vtedy, ak ste o tom stopercentne presved-

čený(á). Snažíte sa o čestnosť a otvorenosť, ale občas pôsobite povídanecky, kvôli vašej zdržanlivosti. Hádam by ste mali trochu brzdiť vašu skepsu, nevidieť hneď za každým milým slovom po kryiectvo.

14 AŽ 34 BODOV: Máte veľa šarmantných vlastností, vďaka ktorým pôsobite sympaticky. Väčšinou sa vám podari povedať pravé slová v pravý čas. Podarilo sa vám tak vyriešiť nejednu deliktnu situáciu. Vaša srdečná povaha sa v spoločnosti cení. Ak však niekoho neznáte, ve mi dôrazne mu to dôdej na jav. Zapamätajte si trochu viac takto nemôžete u kodi ani v takýchto prípadoch.

35 BODOV A VIAC: Ak chcete, dokážete byť nesmierne prílišné. Nik nedokáže odolať vašmu šarmu, či už poteší alebo nepoteší. Ak treba, viete byť sebaironický a to m. že svoj šarm preženiete. Aj inokedy tichy uči viete dostať z ich uzavretosti. Niekedy použijete svoj šarm, aby ste niečo dosiahli. Nič zlý na tom nevidíte, ale pozor. Niektorí ľudia to považujú za pôtolizačstvo a chladnú výpolu.

SNÁŘ

se vám o
Borúvkach — skromná domácnosť; jste je — nemoc, neprátelství s pribuznými; hledání jich — bude mať mnoho náhony; nalezení — lehký zisk.

Borúvky nových — zjistíš priběhy; malých — tvrď postup jest ztěžen; roztrhaných — bude poholen; kupencov — nastoupí cestu; mnoho jich viděti — proces; čítání — povídáš úcty a lisy; spravovat je — mrumilovný život; darování — činíš dobré skutky; bráti na ně mruč — tvé podnikání je dobré; ze dveří — ztratíš základky; ze slamy — chrání se před lichváři. Bouli — neříšti v přátelství; jinému ji udělati — vída, svěř. Boud plné zboží — zahanbiš své nepřátele. Bouři — máš před sebou životní boje, které však v těžkém vybojuješ.

Bourci morušový — najdeš výhodné zaměstnání. Bradavici — máš neprátelé, kteří chtějí podkopat tvou existenci; mít ji — bohatství. Bratru loučit se s ním — gástná náhoda; ztratit ji — jdeš vstří bouřlivé budoucnosti; hledet s ním — otekávej nevoli.

V PREDVOLEBNEJ PREZIDENTSKEJ KAMPANI prezidenta Busha, dôležitú úlohu zohráva jeho manželka Barbora. Nemieša sa do politiky a uisíuje: „Je to výlučne vec môjho manžela! On mi tiež neradí, ako mám varif.“

Pani Bushová sa značne líši od takých „first ladies“, akými boli Jacqueline Kennedyová alebo Nancy Reganová. Je matkou štyroch synov, jednej dcéry a babi kou 11 vnúčencov. Vôbec sa nesnaží a nemá ambície, aby bola „veľkej mladá“, pekná a elegantná — a vďaka tomu byť vzorom pre milióny Američaniek. „To, čo videte, je pravdivé“ — hovorí pani Bushová. Má šedivé vlasy a tvrdí, bolo by smiešne, keby si ich farbila. Má 12 kg nadváhy a neoblieka sa u slávnych a drahých krajeňov. Pani Bushová očividela v priebehu jednej noci, keď sedela pri posťe ke svojej trojročnej dcérke Robin, ktorá zomiera na leukemiu. Mala vtedy 27 rokov. Od jej smrti pani Bushová každý deň navštievovala kliniky pre deti choré na rakovinu a prináša im dary.

Bushovej sa zobrali pred 46 rokmi. „Vydala som sa za prvého a posledného muža, ktorý ma pobelkoval“ — hovorí s úsmievom a pridáva: „moje deti sa tomu smejú.“ Ale Bush a jeho manželka sú spolu stále veľmi šťastní.

Vstávajú o 5. hod. ráno, rádio hrá hudbu country. Raňajkujú pomarančovú šavu, ovsene vločky a kávu. V poslednom období pani Bushová dívá manželovi kávu bez kofénu. Po prečítaní novín „first lady“ v župane a papučkách vyprevádzala do záhrady obľúbenú suku Millie. Eudia z ochrany dali Barbore meno „Tranquility“ — „Pokoj.“ Na snímke Barbora a George Bushovej.

JÚLIA A MATKA TEREZA. Vo veľmi populárnom filme „Pretty Woman“ vynikajúca americká herečka Júlia Robertsová hrala pouličné dievča. Samozrejme, nemalo to nič spoločné s jej súkromným životom i napriek tomu, že nebola svätečia. Dlhšiu

dobu žila s Kieferom Sutherlandom, synom známeho herca Donalda Sutherlanda. Toto lúbosné dobrodružstvo sa malo skončiť soviom, ale Júlia v poslednej chvíli opustila snubence a ve mi rýchlo sa potešila s niekym iným. Po istom čase však konštatovala, že má už dosť mužov — bojí sa ich! Bola unavená celým svojim doterajším životom a chcela ho zmeniť.

— Niehle, istú noc — ako píše jeden západný časopis sa jej snívala matka Tereza. Tá istá, ktorá sa už 45 rokov stará o najchudobnejších a najnešťastnejších, predovšetkým obyvateľov Indie (práve preto ju nazývajú aj často matka Tereza z Kalkaty). Za svoju pôsobnosť matka Tereza obdržala Nobelovu cenu. „Ona ma zachránila“ — pomysla si hviezda ihneď nasadila do auta a odišla do mestečka La Jolla vzdialého 200 km, kde

v miestnej nemocnici ležala chorá matka Tereza. Miestni lekari sa snažili poliečiť slabé srdce matky Terezy, ktorá počas pobytu na klinike prekonala tiež zapal pánca. Napriek chorobe matka Tereza prijala hviezdu a rozprávala sa s ňou niekoľko hodín. Pod dojmom tohto rozhovoru sa Júlia Robertsová rozhodla, že aj ona bude pomáhať najchudobnejším a vstúpi do radu Misionárov ľasky k bližnému, ktorí založili Matka Tereza. Vytrávajúca Júlia Robertsová vo svojom rozhodnutí? Na snímke Júlia Robertsová.

MARIE BOURSEILLEROVÁ, nosič pseudonymu Marie Sara, je prvňou Francouzkou, ktorá byla narodená v Nimes slavnostne píjata mezi profesionálnymi toreadory. 27-letá Pařížanka ako mladá dívka uvidela válku býků a tak jí to okouzilo, že se rozhodla samá vystúpiť na arénu. Umela jezdit na koni, protože prázdniny trvávali v inou u dôdeka v Camargue. Když po několika letech píjela do Nimes, podalo se jí pěnílivit vedouc ho arény Simona Casase, aby jí dovolil učiť sa na toreadorku. Casas bol tak nadšen drobnou odvážnou blondínkou, že se do ní zamílil.

val. Nejen jí zařídil školení u slavného toreadora Alvara Domeca, ale oženil sa s ní.

Ta romantická príhoda skončila zároveň slavnostnou priejetím pani Casasové mezi toreadory. Slavnosť zakončila corida, v níž nově jmenovaná toreadorka odvážně porazila býka.

VEĽKÝ MARLON BRANDO už v Krstnom otcovi nepripomínan samého seba, pekného a štihľeho, ak ho diváci obdivovali v päťdesiatych a sedemdesiatych rokoch napr. vo filmoch Mladé levy alebo Viva Zapata. Dnes Brando váži 150 kg a jeho vokády pekné črtu zmizli v tuku. V posledných rokoch už zriedkavo a neradi hrával vo filmech — ostatne mal v eobeene známe rodinné a kosti: jeho syn Chayenne zabil priateľa a jeho dcery. Bol odsadený na trest väzenia, kym dcera sa niekoľkokrát pokúšala o samovraždu.

Prednedávnom sa však Brando rozhodol prijať filmovú úlohu. Vo filme Kristof Kolumbus — objaviteľ bude hrať úlohu španielskeho inkvizitora. Nie je to veľká úloha, ale dôležitá. Na filmovom pláne sa Brando chová veľmi čudne s nikým sa nerozpráva, v noci priam hľadá knihu o Kolumbovi a jeho časoch, zasacec deň je! Neh adiac na svoju hmotnosť konzumuje množstvo biftekov, hory smažených zemiakov a sladkých múčníkov. Ale keď stane pred kamerou, všetci tchnú. Bando je na alej vynikajúcim hercom! Úlohu inkvizítora bude hrať iba 18 dní, za čo dostane honorár vo výške 5 miliónov dolárov!

PRED OSEMTISÍC rokmi žila na svete podľa vedeckov, asi 6 miliónov ľudí. V prvom roku n.l. Zem obývalo približne 255 miliónov obyvateľov, ale o tisíc rokov neskôr, v roku 1000, bolo ich menej, len asi 250 miliónov a v roku 1500 už iba 460 miliónov. Prinášajúce poklesu počtu obyvateľov Zeme boli krvavé vojny a epidémie. Dnes na našej planéte žije vy e 5 miliárd ľudí. Za päťmiliardteho obyvateľa zeme generiny tajomní OSV uznal symbolicky Mateja Gaspara zo Záhrebu, narodeného 11. júla 1987. Denný prirastok obyvateľstva na svete je 223 285 osôb, čiže 155 novorodeniatok na minútu!

20. STOROČIE, ktoré práve končí, je najlepšie v celom tisícročí. Oteplenie zeme sa začalo približne pred 150 rokmi a bolo mimoriadne eiteľné v ro-

koch 1981, 1987, 1988 a 1989. Boli to najlepšie roky v celom storočí. Tuhých zim v 20. storočí bolo o polovicu menej, ako v 19. storočí. Čo môžeme očakávať v 21. storočí? Klíma v budúcom storočí — ako predpokladajú vedci — môže sa značne lísiť od dnešnej. Na zemi bude stíle teplejšie! Tak napr. do roku 2050 priemerne teplota sa zvýší o 3–4 stupne. Oteplenie spôsobi topenie polárneho ľadovca. V Strednej a Východnej Európe sa počasie bude podobat stredomorskému, mráz a sneh uprostred zimy budú len veľmi zriadkavé.

DITĚ PRO TURNERA. Muž žena po paděstce mít ještě dítě? Italský gynekolog dr. Severino Antinori z Ríma už v několika pacientek udělá takový „zázrak“. Jeho metoda je ještě jednou verzi „dítě ze zkumavky“. Žena se však musí smírit s tím, že její dítě bude biologicky dítětem jiné ženy. Otcem byl ve všech případech manžel takové ženy. Protože žena po klimakteriu už nemá ovulaci, vajíčko se bere od jiné ženy. Oplodní se ve zkumavce spermiami manžela a pak se embryo přenesete do dělohy jeho ženy. Ta musí po dobu těhotenství dostávat potřebné hormony, aby se dítě mohlo narodit.

Toto metody chce využít již 54-letá Jane Fondová, která se nedávno provdala za „krále americké televize“, o rok mladšího Ted Turnera by velmi chtěl mít dítě, a tak se Jane rozhodla, že mu ho porodí. Má už sice dvě děti, jedno s bývalým manželem režisérem Rogerem Vadimem a druhé s politikem Tomem Haydenem, ale chce novému manželovi „darovat“ jeho vlastní dítě. Ona ovšem geneticky nebude jeho matkou. Na snímku: Jane Fondová s Tedem Turnerem.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13. FAX,
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHOW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS: 31-150 Kraków, ul. Św. Filipa 7, tel. 34-11-27.

PISMO SPONSOROWANE PRZEZ MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI. WYDAWCA: ZARZĄD GŁÓWNY TSKCIS.

ODZNACZONY: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Ján Spernoga (redaktor naczelny), Józef Pivovarčík, Eva Matovská, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnická, Albeta Stojowska (tłumaczki).

SPOŁECZNE KOLEGIUM DORADCZE: Augustin Andrašák, Zofia Bogaśkova, Józef Cengwa, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Eugen Mišinec, Lýdia Mšálková.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmuje redakcja Život w Warszawie lub Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w terminach: do dnia 30 listopada na I kwartał, I półrocze oraz na cały rok następny; do dnia 20 czerwca na II półrocze roku bieżącego. Cena prenumeraty: 1 numer 2000 zł, kwartalnie — 6000 zł, rocznie — 24 000 zł.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje także redakcja Život w Warszawie oraz Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w podanych wyżej terminach. Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 79.

Nie zamówionych tekstu, fotografii i rysunków redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo do skrótów.

Numer oddano do składu 3.05.1992 r., podpisano do druku 03.06.1992 r.